

Z B I O R Y
DO HISTORJI SZKÓŁ
NA LITWIE i RUSI
JADWIGI i TADEUSZA
TURKOWSKICH

A. Dni VIII M. g. Junji. Fr Felicianus Cias-
pinski S. J. Ex Prio Prior Hunc Librum
gratuito dono ad Bibliothecam S. M. V. V. V.
S. Georgii M. offert. Licet Lecturus tenet ad
recitationem Unius Salutationis Angelicae.

3

Geographia

Institutus
Geographiae

Deus te benedicat et d.

~~Geographia~~

~~Geographia~~ ~~Geographia~~
~~Geographia~~

Me

Me

Ks. Malenpan Jasniski
G.P.

Estro XVIII-498.

GEOGRAFIA

POLSKIM WIERSZEM
KU ŁATWEMU SPAMIĘTANIU
Z E B R A N A

A

KU POLITYCZNEY WIADOMOSCI
J. O. J. W. W. ICH Męw PANOW

KAWALEROW

COLLEGII NOBILIIUM

SZKOŁ POBOZNTCH WILENSKICH

NOTAMI

OBJASNIONA.

Roku Pańskiego 1766.

W WILNIE

w Drukarni J. K. M. y Rzeczypospolitey
XX. Scholarum Piarum.

88779

JASNIE OSWIECONEMU
XIAZĘCIU JMCI
ALBRYCHTOWI
RADZIWIŁŁOWI

SĄDOWEMU POWIATU RZECZYCK.
STAROSCIE

SWIĘTEGO HUBERTA
KAWALEROWI

OYCU DOBRODZIEJOWI

NA DOWOD
SYNOWSKICH OBOWIĄZKOW
PUBLICZNYM EXPERIMENTEM OKAZANA
ZABAWA

W
POWINSZOWANIU IMIENIA FESTYNU

PATRONA S.

Z Ł O Z O N A

Miesiąca Kwietnia 24. Dnia w Roku 1766.

LASNE OSWIECONIENIE

WIAZANIE

ALBRYCHTOWI

RADZIWILLOWI

SACONENY POWIAT WIECZON

STANOSIE

SWIETEGO HERBETA

KAWALCOWI

OYCU DOBRZYNSKIOWI

N. A. DOWOD

STAWOSKICH - OSOBLASZKOW

ROBICZNYM EXPERIMENTEM OZNAKA

WYKAZA

POWINSKOWANU W KENZALISTYNU

PATRONA S.

Z E O N A

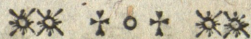
Wydawnie Książki w Berlinie 1856

DEDYKACYA

Natury prawem ze krwią wlana władza
W Synowską Dufzę, Applauzy zgromadza
Na Festyn Oycy Staroſty Xiążęcia,
Wedle własnego rozumu pojęcia.
Uprzemya wdzięczność ſtanawſzy w terminie
Patrona; zatym, co ſprawuie w Synie,
To okazuie w tym ſamym dowodzie
Jaśniej nad Słońce jak bywa przy Wſchodzie,

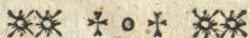

Ze chętnie z całym Ziem wszystkich okrągiem
Powinśzowanie świadczyć chcący ciągiem
W Geografią postąpiwszy snadnie
U nog ją z sobą Xięcia Oyca kładnie.

Nayniższy Podmożek

DOMINIK BERNARDYN X. RADZI-
WIŁ Star. Rzeczycki, Porucznik
Reimentu Buławy W. W. X. L.

WY.

W Y K Ł A D IMIENIA

Y CZĘŚCI WŁASNYCH GEOGRAFII.

Co jestem? kto mię pyta! powiem bez przeciągu,
Opisaniem całego że jestem okrągu,
Właśność moja na części świat cały rozwija,
Przez tę sztukę z kąd *Grekom* zowie się *Grafia* (a)
Jeśli o kraiu mowa lub miejscu nadarza,
Greckie Choros (e), lub *Topos* (i) biorę z kałamarza;
Hydros (o) wody rozlane w jeden termin zlewa,
Ze się wszelka wiadomość rzek y rzodeł miewa;
Gdy na wykład mōy idą razem *Elementa*,
Cosmos (u) z *Greckiego* wspiera onych fundamenta.
Tych przymiotow po wierszu szukay Czytelnjku,
Jak rzodła po ciekącym dochodzą strumyku.

(a) *Geografia* opisanie całego okrągu Ziem.

(e) *Chorografia* opisanie jednego kraju, albo Państwa;
naprzykład: *Moskwy*, *Francyi*, *Anglii*.

(i) *Topografia* opisanie jednego miejsca albo miasta,
naprzykład; *Gibraltaru*, *Paryża*, *Rzymu*.

(o) *Hydrografia* opisanie wod, morza, przefinyku,
naprzykład *Zundu*, *Dardanelle* &c.

(u) *Cosmografia* opisanie Niebieskich obrotow, Linii,
Cyркуłow, y oraz Elementow w powżeczności.

APPROBATIO.

IMPRIMATUR.

Actum Vilnæ Die I. Mensis Martii
Anno Domini 1766.

ALEXANDER HORAIN *Episc.
Hirenen. Referendarius M. D. Lith.
Archidiaconus Vilnensis, Librorum
Censor.*

mpp.

CZTYRY CZĘŚCI SWIATA.

Część ziemi *Eurus* (a) sufzy, głaſzcze *Zefir* (b) ſtrony,
Innym dogrzewa *Auſter* (c), innym *Akwilony* (d).

EUROPY.

Granice y Kraie.

Euxyn (e), *Don*, *Wołga*, Wſchodem: Południem *Afryka*,
z Zachodu *Atlas* (f), a *Lod* (g) z Północy zamyka.
Luzytan, *Hiſzpan*, *Francuz*, *Włoch*, *Belg* y *Szwajcary*,
Szwab, *Niemiec*, *Polak*, *Węgrzyn*, *Czech*, *Dniuczuk*, *Szwed* ſta-
Moskal, *Turczyn* z *Tatary*, *Grecya* z *Inſuly* [ryz
W Anglią z *Hibernami* *Szkoci* ſię poſnuły.

Z tych dwanaście Królestw.

Rząd Królów we dwunaſtu Pańſtwach ſtojąc z laty
Jakie miewał fortuny ſwojej alternaty,

Dzie-

-
- (a) Wiatr Wſchodni *Azyą* na Wſchod leżącą oznacza.
  - (b) Zachodni *Amerykę* na Zachod.
  - (c) Południowy *Afrykę* na Południe ſituowaną.
  - (d) Północny *Europę* na Północ leżącą pokazują.
  - (e) Czarne morze, albo *Pontus Euxinus*.
  - (f) Góra, od którey morze *Atlantickie*,
  - (g) Morze lodowate wyrażają.

Dziejopisom wiadomość niech się ta zostaje,
 Tu dosyć Królów wskazać jakie mają kraje,
Luzytan, Hiszpan, Francuz, Neapol z Sardynem,
Brytan, Duńczyk, Szwed, Polak, Prus, Czechy z Węgrzy-
nem. (h)

Rzeczypospolitych siedym.

Holender, Szwaycar, Wenet, Genuencyk z Luką, (i)
 San, Maryn, y Ragusa swobod zrosły sztuka.

Cesarstwa troje.

Po tych do Cesarckiego zwracają się Tronu,
 Zachodniemu, (k) Wschodniego, (l) złączym Akwilonu (ll)

Elektorow liczba.

Dziwiciu *Elektorow* tu mi przywieść wolno;
 Trzech *Duchownych*: co stawiają *Mogunt, Trewir, Kolno, (m)*
 Sześciu *Swieckich*: jak *Czeski (n) z Renu Wojewodą (nn)*
Brandeburg, (o) Sasi, Bawar, Hannover swą zgodą
 Rzym-

(h) Te Imiona Królestwa wyznaczaia, jako to: *Luzytania, Hiszpania, Francya, Sycylia, Sardynia, Anglia, Dania, Szwecya, Polskę, Prussy, Czechy, Węgry.*

(i) Tu *Hollenderska, Szwaycarska, Wenecka, Genuenska, Luzeńska, S. Maryna, Raguzañska* Rzeczypospolite wyrażaia się.

(k) *Rzysko - Niemieckie* Zachodnie, (l) *Tureckie* Wschodnie, (ll) *Moskiewskie* Północne Cesarstwa liczeny.

(m) *Moguntki* Arcy-Biskup od Ottona III. kreowany Kanclerzem *Imperii* na całe Niemcy. *Trewirski* Elektorem uczyniony przez tegoż Cesarza w Roku 998. jako *Koloński* w Roku 1021. a *Trewirskiemu* Kanclerstwo dane przez *Francya,* *Kolońskiemu* przez *Włochy* w czasie poslednieyszvm.

(n) *Czeski* Król Roku 1208. za *Filipa* Cesarza kreowany Czesznikiem Państwa Rzymkiego.

(nn) *Palatinus Rheni* został Elektorem w Roku 1294. Podskarbin Państwa Rzymkiego.

(o) *Brandeburski* od Zygmunta Cesarza Roku 1417. Podkomorzym Państwa uczyniony. *Sasi* za tegoż Cesarza w Roku 1423. Miecznikiem Państwa; *Bawarski* w Roku 1623.

Rzymskiego Króla czyniąc, stan Państwa składają
W zgromadzenia; co wota na Cesarzow dają.

L U Z Y T A N I A.

Luza (a) kray Wschod y Północ rozdziela z *Hiszpanem*,
Od zachodu w Południe rozlał *Oceanem*.
Tag, (b) *Dury*, (c) *Munda*, *Minho*, częściom imie dają,
Część *Beir*, *Transmontany*, (d) *Algarb* pomnażają.
Porty w *Setubal*, *Porto* trzymając w *Lisbonie*
Z pod *Hiszpankiej* wyzwolon swey służy Koronie. (e)

H Y S Z P A N I A.

Szrodziemnym od Południa, *Kantabrem* (a) z północy,
A *Pyrenem* (b) Wschodowey ułożył się mocy.
Iber

Stolnikami; *Hannowerski* w Roku 1692. od *Leopolda* Cesa-
rza Chorażym Państwa uczynieni.

(a) Od *Luzy* rzeczona *Luzytania* zdawna zwana *Provin-*
cia Lusitania, albo *Hispania ulterior*.

(b) Od rzeki *Tagu* Prowincye: jedna *Cistagana*, jako-
by z tey strony; Druga *Transtagana*, jakoby z tamtey stro-
ny leżące mianuią się.

(c) A między rzekami *Duryuszem*, y *Mincho* położone,
zowie się *Interamnenfis* jakoby między rzeczna.

(d) W górach situowaną *Transmontana* mianuiemy, z ką-
dźeść Prowincyi liczy się: *Cistagana*, *Transtagana*, *Inter-*
amnenfis, *Beira*, *Transmontana*, *Algarbia*.

(e) Roku 1640. własnych mieć Królów zaczęła po śmier-
ci *Filipa IV. Hiszpańskiego* wybiwłszy się z mocy *Hyszpa-*
now, z któremi dwudziestoletnią wiodąc wojnę, na koniec
przy *Domie Braganzow* od *Jana IV.* zaczęwłszy sukcesyją
Korony gwarantowaną otrzymała.

(a) Morze zwane *Cantabricum mare*, albo *Biscaiense* czy-
li *Biscaticum*.

(b) Przez góry *Pyreneyjskie* dzieli się od *Francyi*.

Iber (c) od *Luzytanow* wdzięczący *Zefirem*
 W trzech częściach dla Państw swoich morza ciefzy *styrem*. (d)
 Dwie siedm (e) krain pod Królestw imieniem niektóre
 Gdzie liczymy *Andaluz*, y *Extremadurę*.
Kasztel nowy, y *dawny*, *Leon*, *Gallicyą*,
Granat, *Astur*, *Biskają*, *Nawar*, *Walencyą*,
Murcyą z przezacnemi w cnotę *Arragony*.
 Gdy *Cabo* (f) za granice stawia *Katalony*.
Madryt (g) sadza na Tronie, *Escorial* (h) grzebie,
Tolet, *Hyszpai*, (i) y *Komplut* (k) służy mądrym z siebie.

FRANCYA.

Z Lotaryngią y Burgundyi Hrabstwem.

Francya swą gruntując sławę w polityce
 Kraju wzdłuż, wszcz rozległość zebrała w granice
 Od Wschodu *Ren*, *Szwajcary*, *Sabaudy* stawiając,
 Z Północy z *Austryackim Niderlandem* grając,

Od

(c) Od tej rzeki nazywała się *Iberia*.

(d) Pania morza bydź się mieni, iż do innych Cęści
 Swiata, w których ma dzierzawy, morzem się przebiera.

(e) Prowincyi liczy 14; z których niektóre od Roku 718.
 za dzielnością *Pelagiusza* rugującego z kraiu *Maurow* lub
Saracenow powoli urastając w Królestwa, jako to: *Asturyi*,
Nawarry, *Kastelli*, *Arragonii*, *Legionu*, y *Gallecyi*, długi
 czas imieniem Królestw zaszczycaly; aż Roku 1492. *Ferdinand*
V. wyrugowawszy *Saracenow* wszystkie Prowincye
 pod jedną Koronę zagarnął, y jednym uczynił Królestwem

(f) To *Promontorium Crucis* między *Hiszpanią* a *Francyą*
 za granice Roku 1660. postanowione.

(g) Całego Królestwa Stolica z Rezydencyą Królów.

(h) Od *Filippa II.* w Roku 1557. wystawione, y na pór-
 grzeby następujących Królów obrane, bo dawniejszych Mo-
 narchow w *Leonie* grzebiono.

(i) Od Traktatu między *Hiszpanią*, *Anglią* y *Francyą* za-
 szłego w Roku 1729. zalecone miało.

(k) Z *Pisna Sw.* tam wydającego się *Biblia Complutensia*
 zwanego *Akademiją* zaszczyczone dla wierności stylu y wy-
 kładu.

Od Południa *Srzodziemne* mając sobie morze,
 W *Pyreneyskiej* Zachodem oparła się górze.
 Z rzek *Garunną, Ligierem, Rodanem, Sekwaną,*
Brest, (a) Kalet, Bajon, Marsel czynią okazaną.
 Dwanaście Prowincyi w swym licząc podziale,
 Każdą z nich w nieposledniey utrzymuje chwale.
 W Północ, Wschod, y Południe po trzy kraje snuje,
 Szrodek oraz troistym kształtem zastępuje
Bretagne; (b) Normand, Pikard z Północy leżące,
Szampan, Burgund, Delfinat ze Wschodem chodzące,
Gwien, Langwedok, Prowenc szroziemni waly,
Kray Wyspu, z Orleansem, Lugdun w szrodku cały.
 Tych Miasta w swym porządku jeżeli ciekawie
 Zwiedzić zechcem: ku piękney zostanie zabawie:
Nantes, (c) Rotomag, Deppa, (cc) Ambion z Werweinem
Rems, (e) Chalons, Dijou, (f) Grenobl, (g) ciesz się Delfinem,
 Bur-

(a) Porty w *Bretagne Brest*, w *Pikardyi Kalet* albo *Calais*, w *Gwiennie Baion*, w *Provence Marsel*, *Nawne*.

(b) Imię ma od *Brytanczykow*, którzy ją trzymali.

(c) Miasto w *Bretagne* stołeczne *Nantes*.

(cc) W *Normandyi* miasta *Rouen* albo *Rothomag*, y *Deppa* z *Portem*; w którey też *La Floque* czyli *Ogigia* pamiętne że Roku 1692. Flota *Francuska* zniešiona jest przez *Angielczykow* y *Holendrow*.

(d) Stolica *Pikardyi Amiens* albo *Ambian*, a Miasto *Werin* Pokoim z *Hyszpanami* zawartym w R. 1598 znakomite.

(e) W *Szampanii Remi* albo *Rems* miasto Koronacją Królów zalecone, gdzie się ma jeszcze zachowywać Oley przywiešiony od Anioła Świętemu *Remigiuszowi* pod czas Chrztu *Kłodowusza* pierwszego przyjmującego wiarę świętą z Państwem całym Roku 480. za itaraniem *Klotyldy* żony nawróconego. *Chalons* Miasta pola zwane *Campi Catalaunici* sławią się kłeską *Attyli* Króla *Hunnów* około Roku 451. zaśła, w którey sto osimdziesiąt tysięcy woyska utracił.

(f) W *Burgundyi* stolica *Dijou*; y Miasto *Clugny* albo *Cluniacum* klasztorem *Benedyktyńskim* zaśzczycone, z którego *Kazimierz I.* Król *Polski* za dyspensą *Benedykta IX.* wezwany był do Korony Roku 1041.

(g) W *Delfinacie* stolica *Grenobl*, albo *Gracyonopol*: którą Prowincyą Xiążę *Delfinatu Humbertus* za panowania

Burdegal, (h) Gaskon, Tolos, (i) Narbon, Aix, (ii) Awigno,
 Którey Miasta w Europie tey sławy dościgną ?
Którey Paryż (k) z Sarboną, z Wersalem nabywa,
San, Denis, Niuern, (l) Piktaw, Lugdun, (m) w też opływa.
 W nabyty przez traktaty (n) kray zwracając oczy,
 Z Lotaryngii Barru w Franche Comte polkoczy

Nie

Famili *Walezyszow* darował Synowi starszemu *Filippa VI.* z obowiązkiem wiecznym, aby starši Synowie Królów Francuskich zwali się *Delfinami.*

(h) W Gwjennie stolica *Burdegal, a Gasconia* albo *Vasconia* narodu dowcipnego kray.

(i) W *Langwedocyi* stolica *Tolosa a Narbonne* sławne portem Miasto, w którym *Filip III.* pogrzebijony R. 1288. gdzie też między *Tolosą a Narbonną* kanał zwany *Langwedoc* ufiłowaniem *Ludwika XIV.* w R. 1612. przekopany łączy rzeki aż w Szrodziemne morze wpadające.

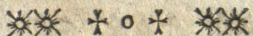
(ij) W *Prowenca* stolica *Aix* albo *Aque Sextia* gdzie *Cajus Marius Rzymski Consul* poraził Cymbrow. *A Awignon* Xięstwa *Awenionenskiego* stolica, które *Clemens VI.* nabył w R. 1352. od *Johanny* corki *Robert* Króla *Neapolitańskiego.*

(k) W *Insule Francyi* albo w *Kraju Wyspu* całego Państwa zebranie *Paryż* Akademią przez *Karola W.* założoną zwaną *Sorbona* zaszczycony, a *Wersal* rezydencyą Królów: *San Denis* albo *Fanum S. Dyonisii* grobami znakomite Miasta.

(l) W *Aurelianskiej* Prowincyi stolica *Niuern* nad rzeką *Ligierem,* na której most wedle mniemania różnych od *Julijusza* Cesarza zbudowany jeszcze, byż ma. *Piktaw* po *Paryżu* nayznakomitze Miasto, pod którym *Johannes Bonus* w R. 1356. przez *Anglikow* potażony, y пойmany; a R. 1429. *Karol VII.* pomocą *Johanny Darcy* Pastuszki *Aurelianskiej* Królestwo pożykawczy R. 1431. Akademią założył.

(m) W *Lionie* stolica *Lugdun* od *Concilium* generalnego w Roku 1274. odprawionego sławny, a u starożytności od Oltarza, przy którym bywały koncertacye *Greckiej y Łacinskij* wymowy. W tym też mieście R. 1160. powstałi byli *Valdenses* zwani *Pauperes de Lugduno.*

(n) Traktatem R. 1738. zażlym determinowano *Lotaryn-*

Nie co umyśl ciekawy; przez pewne wywiady,
By pokazał jakimi *Francuz* chodzi flady;
Teścia z Króla *Polskiego* stanowiąc za Xiecia
Z warunkiem: iż to Xieństwo zwali się na Zięcia.
Nancy z rezydencyą uciech *Lunewilem*,
Metz, *Tull*, *Werdun* osiągnął jednym prawa stylem.
Tak Hrabstwo *Burgundy Franche Comte* rzeczzone
Ludwika czternastego dziełem przyłączone,
A traktatem stwierdzona rzecz w *Nowiomagu*
Od *Hiszpańskiego* chciała mieć odeszle *Tagu*.
Gdzie *Dole* y *Besancon* kwitnie Parlamentem
Równym hold *Francuzowi* świadcząc fundamentem.

BRYTANNIA WIELKA, Albo Anglia, Szkocya y Hibernia.

Biorąc się ku *Brytannom* natężają żagle,
By *Tetys* Pani kraju nie zalała nagle,
Co Wschód morzem *Niemieckim*, Zachód *Oceanem*
Y Północ opatrzywszy; *Kanału* (a) jest Panem.
W *Nymfach*: *Tamexys*, *Sawern*, *Trent*, *Humber* wdzięczący
Za *Orkades*, (b) *Hebrydy*, *Arran* sięgający.
Dział na samą *Anglią* y *Wallią* (c) czyni
Szkocya, *Hybernią*; co Świętych Mistrzyni

Za

---

ryngią po ustałym dożywociu *Stanisława Leszczyńskiego*
po dwakroć Królem *Polskim* inaugurowanego, a w reką-
penkę tym Xieństwem kontentowanego, wiecznemi czasy
należeć do *Francyi*. Traktatem zaś *Nowiomagenkim* w
R. 1679. Hrabstwo *Burgundy* *Ludwik* XIV. gwarantowa-
ne na zawsze otrzymał.

(a) Kanał między *Anglią* a *Francyą* należy do *Anglikow*.

(b) Insuły *Oreades* leżące za *Szkocya* liczą się na trzy-
dzieście, *Hebrydow* jest na czterdzieście cztery; *Arran*
jedna, razem do *Szkocyi* należą, a z tą do Państwa *An-
gielskiego*.

(c) Xieństwo *Wallii* ku Zachodowi y w języku y w
obyczajach różne od *Anglii*, którego Xiążęciem tytułuje
się zawsze starszy Syn Królów *Angielskich*.

Za dawnych zwana wiekow; dziś dla tych Oyczyzny
 Zadaney nie może się kray pozbyć trucziny. (d)
 Siedm Anglom Prowincyi, które służą właśnie
Kent, Essex, Sussex, Westsex, Ost Anglia jasnie
 Z *Mercyą y Northumbry* pamięci podadzą,
 Jako Król z Parlamenty w sprawach Państwa radzą (e)
London, Edenburg, Dublin trzech krajow stolice
Anglow, Szkotow, Hybernów idą na tablice.
 Z *Chattam* (f), *Kantuaryą, Dubrys, Wigt z Brystolem* (g)
Torck, (h) *Lankaster, Kantabryg*; nad pierwszym *Karolem*. (i)
 Co dziwiły zabitym przez *Kromwella* sztuki
 Zawziętego na wsparcie bezbożney nauki.

N I D E R L A N D Y

Albo Belgium w powszechności.

W *Niderlandy* iglica (a) trakt zwraca okrętu,
 Kędy morzem *Niemieckim* kray nabywa sprzętu.

Gra-

(d) Za panowania swego *Henryk VIII.* z prawowier-
 nego obrońcy przeciwko *Luterskim* jadom, niešťczęśliwie
Kalwinskię chwyciwszy się sekty od jedności Kościoła S.
 odpadł, y w jadowitym uporze pogrążone całe Państwo
 zostawił R. 1533.

(e) Rząd w *Anglii* Demokratyczny z Monarchicznym.

(f) Pod *Chattam* R. 1667. *Holendrowie* wiele okrętow
Anglikom popalili.

(g) W tym mieście R. 1154. Król *Stefan* infekwestro-
 wany umarł.

(h) Z Familii Królów na dwa te Xięstwa podzieliw-
 szy się Familie, Familia *Jorck* miała w herbie Rożę białą,
 a Familia *Lancaster* miała Rożę czerwoną, między któremi
 Familiami długi czas woyna trwała.

(i) Ten Król *Karol I.* w R. 1648. za wiarę świętą stał
 się ofiarą rozwiązłej *Kalwinskię* zawziętości; którą *Cho-*
ragiusz Kromwelliusz z pomocą *Fairfaxiusza* wykonywając
 we krwi prawowiernych zbroczone Państwo, y Tron
 Królewski wystawił na widok okropny.

(a) Znaczy *Acum Magneticam*, którey Marynarze do
 żeglugi używają.

Granice rozciągnowſzy Zachodem Północą,
 Od Południa z *Francuską*, Wſchod *Niemiecką* mocą
 Połączywſzy; po rzekach *Mozie*, *Scheldzie*, *Renie*,
Mozelli ſię kąpiący, w dobre wchodzi mienie.
 Siedymnaſcie Prowincyi na podział ſię bierze [b]
 Z których ſiedm uczyniwſzy o wolność przymierze
 Wolnemi będąc, imie od celnieyſzey z ſiebie
Hollandyi zabrawſzy ku ſwobod potrzebie
 Utrzymywaniem wolney Rzeczypoſpolitey
Hollenderſkiey imieniem ſławią znakomitey.
 Tak *Zelland*, *Utrecht*, *Gieldern* w traktat wſzedłſzy ſciſły
Ober Iſel, *Groningen* z *Fryzyą* zawiſły
 Od jedney, jak ſię rzekło; *Weſtfałſkich* traktatów
 Mocą do *Hagi* ſtawią w rade Deputatów,
 Sekt ſtek *Amſterdam* [c] handel wiodący z narody
Holendrow ukazuje zrodzonych do wody.
Texel [d] wyſep od floty; *Voorn* [e] z pierwſzey Hgi
 Sławne; jak z *Hiſzpanami* wieść przyſzło intrygi.

Ry-

(b) W powszechności Prowincyi 17. a z nich 7. jako to: *Hollandya*, *Zellandya*, *Utrecht*, *Gieldrya*, *Ober-Iſſel*, *Groninga*, *Fryzya* ſkonfederowane w latach 1568. 1570. 1581. Rzeczpoſpolitą wolną uſtanowiły, od pryncypalnieyſzey z ſiebie nazwaną *Hollenderſką*; o co przez lat 80. wiodąc wojnę, nakoniec traktatem pokoju Munſterſkiego R. 1648. od wſzytkich potencji za wolne uznane ſprawują ſię *Ariſtokracją*; y na rady do *Hagi* zwaney *Haga Comitum* w Południowey *Hollandyi* ſytuowanej, naypięknieyſzego w ſwiecie Miaſta każda Prowincya wybrawſzy Deputatów poſyłają; gdzie zebrane Stany tey Rzeczypoſpolitey naradzają ſię.

(c) Północney *Hollandyi* ſtolica dopiero R. 1482. mu-rem opafana.

(d) Na tey wyſpie wychodzące do *Anglii* okręta łączyc ſię z ſobą zwykli.

(e) Naypierwiy przez konfederatow jeſt odebrany *Hiſzpanom*, y tu początki ſprzymierzonych ſwobod pomyslny wzięły ſukces.

Ryświck [f] *Francuskim*, *Utrecht* [g] siedmiu Państw pokojem Szczycą; co między sobą trudziły się bojem. Niemniej *Nimwegen* [h] także z traktatu zalecał. Iż *Francuz* ani *Hiszpan* tu ognioy nie wznieca. Część z *Brabancyi*, *Flandrow*, *Limburga* tu jeźcze Pomiedzy *Hollenderskie* dzierzawy pomieszczę *Bergopzom*, [i] *Breda*, *Mastricht*, *Sluis*, [k] z *Ardenburgiem* *Axel*, *Hulst*, *Dalem*, [l] miasta; y *Wick* z *Flackenburgiem* W tych possesji będąc *Holendrzy* stwierdzeni Nie widzą: jako u nich mało wiara ceni. [m] Dzieściąciu Prowincyi stan do wyrażenia Gdy zostaje *Hiszpańskich*; więc od ustąpienia [n]

Onych

(f) Traktat między *Francuzem* a *Hollandyą* w R. 1697. w tym mieście stanął; które Xiążęciu z *Oranii de Nessau* w R. 1732. dostało się.

(g) Traktat między *Francyą*, *Hyszpanią*, *Anglią*, *Luzytanią*, *Prussami*, *Hollandyą* y *Sabaudyą* w Roku 1713. tu stanął.

(h) Traktat między *Francyą*, *Hyszpanią* y *Hollandyą* R. 1679. w *Nimwegen* dozedł.

(i) W *Brabancyi* Miasto obronne y prawie nie dobyte *Bergopzom* w R. 1747. przez Generała woysk *Francuskich*. *Lovendahl* dobyte zostało. A miasto *Breda* pokojem w R. 1667. między *Anglią* y *Hollandyą* zasztym stawi się. *Mastricht* przez *Francuzow* R. 1673. był zabrany, ale *Nowiomagen* tem traktatem wrocony. Roku zaś 1748. przez kapitulacyą szturmu uniknął.

(k) We *Flandryi* Miasta *Sluis*, *Ardenburg* od R. 1609. dostały się, *Axel* w Roku 1586. a *Hulst* w R. 1645. w possesjią poszły *Holendrow*.

(l) W *Limburgu* Miasta *Dalem*, *Flanckenburg*, y *Wick* trzymają *Holendrzy*.

(m) O wiarę mniey stoją *Holendrowie*, wolność sumienia, y wierzenia każdemu zachowując dla doczesnych zyskow.

[n] Ustąpienie tych Prowincyi Domowi *Austryackiemu* traktatem *Utrechtckim* R. 1713. gwarantowane zostało; a gdy jeźcze *Maria Tereffa* Królowa *Węgierska* Cefarzowa *Niemiecka* Dziedziczka onych z *Francuzem* sprzeczkę wiodła, y walczyła, ratyfikacyą possesji y dziedzictwa traktatem *Akwisgranskim* w R. 1748. zasztym otrzymała.

Onych *Austryackiemu* zacząwszy *Domowi*
Namienim, co dostało z nich y *Francuzowi*;
 W swoim jednak porządku pierwiej je wystawim,
 Niżeli nad mieyscami kraju się zabawim:
Artois, Flandry, Hannon, Namur, w krwi broczone, [un]
Luxemburg, Limburg, Geldry różnym podzielone [o]
Brabancya z Antwerpy, Mecheln; do nazwilka [oo]
Flandryi z przerzeczonych każda siebie wciłka.
Artezya [p] stolica niegdyś *Atrebatow*
 Wielekroć zabierana przez *Konfederatow*,
Francuzowi już cała służy z *Fortecami*,
A Papalma, [pp] *Hedena* łączy z *Pikardami*,
Flandrya [q] z *Lille, Doway, Winoxberg, Bowiny*
 W trakcie *Ryffel* *Francuzom* poszła w osiedliny,
 Tak *Kambray, Walenciennes, Kondet* w *Hennagawie* [qq]
 Tamże *Landrecum, Baway* w jednej z *Quesnoy* nawie.
 Char-

[un] Przez długie y ciężkie woyny w tych *Prowincyach* wiedziona y miane, we krwi się niemal kapały.

[o] W tych *Prowincyach* mają *Francuzi, Holendrzy, Austryak* y *Prusak* swoje dzierżawy.

[oo] Wlzyftkie dzieście *Prowincyi* pod imieniem celniejszey siebie zwać się mogą *Flandrya* jak sprzymierzone siedm *Hollandya* mianują się.

[p] *Artezya* od R. 1639. y 1640. przy *Francuzie*, od którego odebrać chociaż wiele razy kufili się *Holendrowie*, nic jednak niewskorawszy traktatem *Utrechtckim* przy posessyi *Francuza* zostawili.

[pp] *Papalma* Miasto w R. 1641. a *Hedena* w R. 1639. dostały się *Francuzom*.

[q] We *Flandryi* Miasto *Lille* R. 1668. *Francuz* dostawszy, miał był odebrane czas niejaki, ale traktatem *Utrecht*. przywroczone trzyma: *Doway* w R. 1667. a *Winoxberg* w R. 1662. nabył. *Bovinx* od batalii z *Anglikami* w R. 1214. mianey pamiętne.

[qq] *Hennagawę* albo *Hannonią* całą dawniej posiadał *Francuz*, a dopiero tylko po *Ryswickim* y *Trajektenckim* traktacie trzyma: *Kambray* albo *Cameracum*, gdzie *Ager Cameracensis* sławny pokojem między *Karolem* V. Cesarzem, a *Francuzkiem* I. *Królem* *Francuskim* R. 1529. zaiszłym.

Charlemont, *Giwet w Namur* [r] utrzymuje tyle,
W Luxemburgu [rr] *Montmedy*, *Karygnan*, *Marwile*.

W Austryackie [s] dzierżawy gdy galera sunie
 Po kanałach brodzącej posprzyjażz *Neptunie*,
Flandryą [ff] z *Genti* stolicy przez *Brugges*, *Ostende*, [t]
Nieuport, *Cortricht*, *Aldenard* uczynię kwerendę,
W Hennagawie *Bergen*, *Ath*, *Stenkerken*, [tt] *Angii*,
W Namur [u] mieysc z fortecami sławnych z batalii
Wilhelma Angielskiego tak dzielnego z męstwa,
 Ze sam ze stu tysięcy znak odniósł zwycięstwa.
 Tam *Charleroy* y *Fleury* minawszy pobrniemy, (my.
W Luxemburg [uu] *Limburg* główne w nich zamki zwiedzie-
 W *Giel-*

izłym. *W Castrum* zaś *Cameracense* między *Hiszpanem* a
Francuzem R. 1559. pokoy utraktowany. *Valenciennes* od
 Roku 1677. a *Konde* od R. 1676. przy *Francuzie*; od tego
 Miasta *Xiążęta de Conde* pochodzą. *Landrecum* od pokoju
Pyreneyskiego 1659. R. a *Baway* od *Nowiomagieskiego* przy
Francuzach.

[r] *W Namur* Miasto *Charlemont* albo *Carolomontium*
 po *Traktacie Nowiomagieskim* było wzięte w R. 1680. ale
 potym oddane *Francuzowi*.

[rr] *W Luxemburgu* od R. 1662. *Karygnan* albo *Ivodiu-*
um w possessyi *Francuskiej*, tytułem *Xiąstwa* zaszczyca się.

[s] Przy tych possessyi Dom *Austryacki* od traktatu
Trajektańskiego R. 1713. mając sobie od *Hiszpanow* usta-
 pionie utrzymuje się.

[ff] *We Flandryi* stolica *Gent* albo *Gandavum* na trzy-
 dzieście sześć tysięcy Domow licząca, nad rzeką *Scheldą*;
 w poszrodku którey cztery rzeki się schodzą.

[t] *Znaczna* przed tym forteca, którey *Albertus Arcy-*
Xiąże po utraceniu na sto tysięcy woyska w R. 1604. do-
 bywszy z ziemią porównał był.

(tt) *W Hennagawie* miasto *Stenkerken* sławne od po-
 tyczki w R. 1692. mianey.

(u) *W Namur* samą stolicę także zwaną w R. 1692.
Francuz wziowski, za niedobytą uczynić dobrym opa-
 trzeniem usiłował był; ale R. 1695. *Wilhelm. III. Angiel-*
ski Król w przytomności sta tysięcy woyska *Francuskiego*
 oney dobywszy mocą, wziął był. *Fleury* miasto dla za-
 szłej potyczki w R. 1691. pamiętne.

(uu) Tymże imieniem stolica z wyborną fortecą, któ-
 rą

W *Gieldern*, [*w*] *Ruremont*, bowiem że stolicą inne
 Hold swoy miała, y mieysca drugim Panom winne.
 W *Brabantskim Bruxel*, [*x*] *Lowan*, nawiedzając kraju,
 W przednim gatunki robot obaczmy rodzaju.
Antwerpia [*y*] z *Mechlinem*, *Leuwe* z *Landen* wkaza,
 Nad któremi *Austryak* odprawuje ftraże.
Leodyjskie [*z*] Biskupstwo z *Huy* swoją obroną
 Z *Lynant*, *Spa* *Niderlandow* stanie się koroną,
Bovillon pochodzącym de *Bullion* Xiążętom
 Zapędzonym odpocząć pozwoli okrętom.

S Z W A Y C A R Y

albo Rzeczpospolita Szwajcarska.

Pod zegludze w *Szwajcarskim* lokując się polu,
 Co Zachodem z *Francyą*, na Wschod od *Tyrolu*,

Na

ra *Francuz* w R. 1684. wzięwszy długo spokojnie trzy-
 mał, aż w R. 1697. przywrocil *Hyszpanom*, po których
 przyszła Domowi *Austryackiemu*. *Limburg* z obrotnym
 zamkiem w R. 1677. przez *Francuzow* był zruinowany,
 ale w czasie następującym reparowany.

(*w*) *Gieldern* Prowincya dzieląca się na *Wyższą*, y
Niższą: w *Wyższej* części wydziela się *Austryakowi*
Prussakowi, y *Holendrom*. *Austryak* trzyma *Ruremont*,
 sam *Gieldern*, a *Montfort* należy *Prussakowi*; *Holendrzy*
 zaś mają *Venlo* albo *Venloe*.

(*x*) Ordynaryina Gubernatorow rezydencya w R. 1695.
 bombardowana przez *Francuzow* co szkody poniosła, re-
 parowano z czasem.

(*y*) Nad *Antwerpią* w wieku XVI. nie było w *Nider-
 landziech* znaczniejszego w handle miasta; ale *Amsterdam*
 tey znakomitości ujął. Pod *Landen* w R. 1693. potyka-
 no się z *Francuzami*.

(*z*) To Biskupstwo po zeyściu ostatniego Xiążęcia
 Biskupa w R. 1694. dostało się było Elektorowi *Kolońskie-
 mu*, ale po tego śmierci dostało się Xiążęciu *Klemensowi*
 Króla *Augusta* III. Synowi, w którym stolica *Leodium* bo-
 gate, y obrotne miasto, za rokół przeciwko Xiążęciu
 Biskupowi podniesiony w R. 1684. dwie *Cytadelle* wy-
 stawić musiało. *Dynant* osiągnął był w R. 1670. *Francuz*,
 ale *Ryswickim* pokojem wrocil. *Spa* dla wod kwaśnych
 zalecone.

Na Północ z *Szwaby* leżeć, z Południa ze *Włochy*
 Obaczym; na *Marfowe* kray zrodzony prochy.
 Części Obywatelow trzy liczyć się mogą,
 Wolnych jedna; u których wolność się ma drogą;
 Z hołdownikow część druga; trzecia z Alliantow,
 We wszystkich o swobody dość mężnych zelantow.
 Sama Rzeczpospolita w trzynaście *Kantony* [a]
 Dzieląca się, rozlega w ten sposób na strony:
Bern, Freyburg, * y *Solothurn** po lewie z Zachodu,
Appenzell, Glaris, Uri * po prawey od Wschodu,
 Wyżej *Basel, Schafhausen, Zurich* położone
Szweitz, * Underwald, * Zug, * Lucern* w frzodku opatrzone:
 Z tych siedmiom [b] mieszczącym się w jedności Kosciola
 Wiary, y swobod gwiazda znak daje wesola.
 W *Kalwinskicy* [c] sekcie cztery upoczywie trwają.
Appenzel, Glaris Wiernych z *Kalwinstwem* mieszają.
 Z miast, krom stołecznych, z których *Kantony* się wzięły,
 Zadne znaczne w tych górach prawie nie stanęły;
 Gdyż w ozdobę miast murem ten się niespobi,
 Co męstwem o swobody y żelazem robi:
 Hołdownikow z dwu części w *Baden*, [d] *Murten*, zbiorem,
 W *Arau* zjazdy szlachetne szcują polorem.

Wie-

[a] Wolney Rzeczypospolitey początki od trzech naj-
 pierwicy *Kantonow* poszły, a to z *Uri, Szweitz, Under-*
vald za powodem *Gwiilhelma Till*, który okrutnemu Gu-
 bernatora *Uri* nazwiskiem *Gryslera* sprawowaniu się chcą-
 oprzeć, pierwicy surowemu rozkazowi zadość czyniąc
 jabłko z głowy Syna własnego strzeleniem zbiwszy do
 związku Obywatelow *Uri, Szweitz y Underwaldu* prze-
 ciwko Gubernatorom pobudził y pociągnął, iż w R. 1308.
 na lat dzieścię sprzymierzywszy się; w następujących, la-
 tach y inne wiążące się y przytępujące *Kantony* uczyniły.

[b] *Katolickiey* wiary *Kantonow* 7. *Freyburg, Solo-*
thurn, Uri, Szweitz, Underwald, Zug, Lucern.

[c] *Kalwinckiey* sekty *Kantonow* 4. *Bern, Basel, Scha-*
fhausen, Zurich. Mieszanych *Kantonow* dwa: *Appenzell,*
y Glaris.

[d] *Baden* dokończeniem traktatu *Rastadzkiego* w R.
 1714. sławne; *Murten* przegraną *Karola* śmiałego Xiążę-
 cia *Burgundy* w R. 1476. głośne, *Arau* zjazdami wszyt-
 kich *Kantonow* na rady znakomite Miasta.

Wieczną ligą *Szwajcarom* idą sprzymierzeni
Gryzonowie, *Walliser*, *Biel*, siłą wzmocnieni [e]
Newemburg, *Genf*, *Opactwo Święto Galskie* przytym
Milhausen, z *Rotewillą* prawem stojąc wrytym
W przyjaźni dotrzymania połączoney razem,
Dla bronienia wolności, krwią, życiem, żelazem,
Morgart, [f] *Sempach*, *Grandyson*, tych zwycięstwa głoszą,
Murat, *Nancy* przyświadczą: jak przeciwnych znoszą.
Domowe [g] także wojny pomiędzy *Helwety*
Jakie były; niewzruszam! z *Sektarzow* podniety;
O narodzie dość mówić tak rączym do boju,
Iż sto tyficy ludu stanie wżrod pokoju.

Je-

[e] *Gryzonow* Rzeczpospolita, albo *Recya* skonfederowała się R. 1471. w kraju, którey R. 1618. miasto *Plurs* zapadło wcale, a na miejscu tym jezioro się pokazało. *Walliser* sprzymierzyło się R. 1533. *Biel* w R. 1547. *Newemburg* własnych niegdyś miało *Xiążąt* z *Familii Francuskiej de Longa Villa*, która gdy R. 1694. pierwiey z miecza, a potom R. 1707. y wcale ustała; stany tego *Xiąstwa* obrały za Pana sobie *Prussaka*, *Genewenska* Rzeczpospolita stolicę ma *Genf* rzeką *Rodanem* na troje dzielącą się; w którey *Jan Kalwin* swych błędow rzucił początki, za których wzmóżeniem się *Biskup Xiąże* musiał z *Kapitułą* *Katedrę* przenieść w R. 1535. do *Annecy*. W *alliance* zaś *Genewa* weszła z *Szwajcarami* w R. 1584. *Opactwo* *Świętego Galla* sprzymierzyło się R. 1454. a *Opat* jego dla *sekty Kalwinskicy* wynieść się musiał R. 1551. do *Weil*. *Milhausen* przyłączyło się R. 1533. *Rotewil* albo *Rotewilla* wolne miasto *Cesarzkie* w ligę wszedłszy R. 1463. potwierdziło tę było w R. 1519. ale R. 1632. od *alliancy* uwolnione.

[f] Pod *Morgart* w R. 1315, pod *Sempach* w R. 1386. pod *Grandyson* w R. 1476. chwalebnie się o wolność stawiając tryumfowali. Pod *Muratem* w R. 1476. z *Karola* śmiałego zwycięstwo otrzymali. Pod *Nancy* w R. 1477. *Alber-ta* *Xiążęcia Lotaryńskiego* w ucieczce zabili.

[g] Wojny domowe oobliwie w latach 1531. 1686. 1712. względem wiary świętey wiele krwi wylały, z *Historyi* informować się wolno.

Jeziora: *Boden*, [h] *Leman*, *Genewy*, wspomniemy
Rzeki: *Ren*, *Rhodan*, *Aar*, od *Alpes* uyrzemy
Z *Adą*, *Tessyn* początki brać swojego biegu,
A tak z gór udamy się ku morskiemu brzegu.

WŁOCHY albo ZIEMIA WŁOSKA

Ze wfszystkiemi Częściami y Państwami.

W Pół *Wysep WŁOCHOW* w kształcie szkornia gdy
mię wniósła

Ciekawość; sposobiąc się więc znowu do wiośła
Trudzić się po rozciąglYM niechcąc *Appenninie* [a]
Chętnie barka *Srzodziemnym* tam morzem popłynię;
Pomoc z *Tyrrhen*, [b] *Adryi* od dwu stron tak będzie,
Ze *Erydan*, [c] y *Tyber* przepłyniem w zapędzie.
Części tych: *Wyższą*, *Srzednią*, *Niższą* z *Insulami*
Złustrować będzie dzieło między zabawami.
Lombardy (d) w *Arce*-*Xięstwa* siedm będąc otwarte,
Trzy *Rzeczpospolite* na też kładą kartę:
Sabaudyą, *Piemont*, *Montferrat* nad *Padem*
Meyland, *Parma*, *Modena*, z *Mantui* dokładem
Wenecya, *Genua*, *Luka* wolne fobie
Są *Rzeczpospolite* ku *Włochow* ozdobie.

Podział *Sabaudow* [e] względy mieć zaśluzyl małe,
Sardyńskiemu *Królowi* jak należą całe.

Szam-

[h] Jezioro *Bodeńskie* zwane *Lacus Podamicus* albo *Con-*
stantiensis, którego źródkiem rzeka *Ren* płynie. Jezio-
ro *Lemańskie* zwane *Lacus Lemanus* ku *Włochom*, które-
go źródkiem rzeka *Rodan* płynie. *Aar* rzeka źródkiem
famego kraju *Szwajcarskiego* jest płynąca.

[a] Długość gór *Alpes* ciągnąca się źródkiem *Włochow*
nazywa się *Appenninem*.

[b] Morze *Tyrrheńskie* albo *Tuscum* czyli *Inferius Mare*;
y *Adryatyckie*.

[c] Rzeka *Erydan* taż sama co *Padus* albo *Po*.

[d] Wyższa część nad rzeką *Padem* leżąca zowie się
Lombardyą.

[e] *Sabaudya* traktatem pierwiej *Trajektenkim* w R.
1713. a potym *Akwisgranskim* R. 1748. przyznana jest wła-
snemu *Xiążęciu* *Królowi* *Sardyńskiemu*.

Szamber a w Geneueńskim trakcie nad Annecy (f)
 Po innych traktach miaſtom nie zapalim ſwiecy.
 W *Piemontcie nad Turyn (g) Sardyńskiego Dworu*
 Rezydencyą; drugie mniejszego wyboru,
 Chociaż dzieſięć (h) Pańſtw w liczbie tu rachować można,
 Ale wywodzić one, byłaby rzecz próżna.
 Tak nad *Casel (i)* ſtołicę w Xięſtwie *Montferracie*
 Godnieyſzych mieyſc wspomnienia *Lombardy* nie macie.
Medyolanu Xięſtwo z ſtołicą imienia
 Z wielkości ſwojej kiedy warcie obaczenia,
 Kiedy ſto Parafii, Szkół, Kłaſztorow wyży
 Dziefiątkiem całym widzieć żaden nieubliży.
Pawia (k) z *Longobardow* Królów tu ſię chwali,
 Gdzie *Karola* Wielkiego moc dzielną poznali,
 W poſlednieyſzym zaś czaſie *Franciſzka* *Francuza*.
 Za mniemanego wzięto do *Wtochow* intruza
Cremona (l) y *Ripalta* razem z *Marignano*
 Sławne z zwycięſtw, ſą rownie *Bicoca*, *Caffano*.

W Par-

(f) *Stolica Geneueńskiego traktu*, dokąd w R. 1535 Katedrę ſwą z Kapitułą Xiążęta Biskupi *Geneueńscy* przenieſli.

(g) *Stolica Xięstwa z rezydencyą Arcy-Xiążąt* w pałacu ozdobna, dla czego Dwor *Turyński* nazywa ſię małym Dworem *Francuſkim*. Miano ją dawniey za niedobytą z mocney fortyfikacvi, aż w R. 1640. Kawaler *de Harkurt* z familii *Lotaryńskiej* zwany *Cadet de la perle* gdy dobył, nazwany jeſt za tę dzielność *la perle des Cadets* jakoby perłą Kadetow.

(h) Oprócz ſamego Xięstwa *Piemontu* liczy ſię 9. 1. *Aofia*, albo *Auguſtykie*, 2. *Vercelli*, 3. *Canaveſe*, 4. *Luſe*, 5. *Saluzzo*, 6. *Nizza*, 7. *Aſti* albo *Aſteńskie*, 8. *Oneglia*, 9. *Valles Valdenses* Góry *Waldenskie*, które Heretykom *Waldenskim* oddane ſą w R. 1696. gdy zoſtali wypędzeni w R. 1686. *ex Subalpinis Vallibus* przez Xiążęcia *Sabaudyi Amadeuſza* potym Króla *Sardyńskiego*.

(i) *Casel* przez Xiążęcia *Mantuanſkiego* w R. 1680. był przedany *Francuzowi*, ale w R. 1706. Xiążę *Sabaudyi* pozyskał.

(k) W *Pawii* albo *Ticinum* w R. 774. *Karol W. Dezyderyuſza* Króla *Longobardow* złał y pokonał; a w Roku 1525. *Franciſzek I.* Król *Francuſki* ſchwytanym tu zoſtał.

(l) Z Fortecy ſamey *Cremona* generalny Kommandant *Fran-*

88779

W *Parmie y Placencyi, Buffet, Valdi Taro, (m)*
 W *Modenie, Mirandola, Bersell* chodzą paro;
 A w *Mantui Gwaſtalla, Luzara, z Quiſielem*
 Oſtatnim wyżſzey części pewnie będą celem.

WENETOW wolno rządne kraie y ſwobody,
 Z *Adryatyckim* morzem uroczyſte gody, (n)
 Karnawały, ſtruktury, y wſpawiałość wielką
 Kwitnącą w okazaniu z przyſtoynością wſzelką.
 Oglądać, y luſtrować za rzecz mając trudną,
 Powiem: Rzeczpoſpolitą mądrą, rządną, cudną,
 Bydź jedną w całym ſwiecie z *Europy* zaſzczytem;
 Która ſię w ſiedm Państw dzieli ſwey władzy profitem.
 Pięć Państw leżących w części zwaney *Ziemia tęga*
 Zamykając; oſtatnich dwu rządzeniem ſięga:
Weneckie właſne Xięstwo pierwſzemu ſiedliſku (o)
 Gdzie *Akwileyczykowie* uchodząc z ucilku
Attyli Hunnow Króla: rzuciwſzy ſposoby
 W te Miaſto *Wenecyą* przybrali ozdoby:
Lombard, Foro Julium, Trewizan, Iſtryą,
Wſchodnią część odemknowſzy daley z *Dalmacyą,*

Kę-

Francuſki w R. 1702. *Willeray* uprowadzony. *Ripalia* po-
 rażeniem *Wenetow* przez *Francuzow* w R. 1509. ſtałym pa-
 miętna. Pod *Marignaną* w R. 1515. wygrali, a R. 1524.
 przegrali *Francuzi*. Pod *Bicoca* także w R. 1521. *Francuz*
 potrzebany. Pod *Cassano* w R. 1705. potyczka zaſzła.

(m) *Buffeto y Valdi-Taro* Cefarzowa *Maria Tereſſa*
 traktatem *Akwisgrańskim* R. 1748. uſtąpiła *Infantowi Don*
Filipowi.

(n) Ceremonia zaſzlubienia morza w dzień Wniebo-
 wſtąpienia Pańskiego corocznie odprawuje ſię z pozwolenia
Alexandra III. Papieża.

(o) Pierwſze od *Padewczykow* wzioſwſzy początki R.
 421. przez *Akwileyczykow* potym po zburzeniu *Akwilei* od
Attyli w R. 453. rozpoſtrzeniona y pomnożona zoſtała:
 która w częściach ſwoich, oſobliwie *in Terra Firma* Państw
 5. liczy: 1. Xięstwo właſnie *Weneckie*, 2. *Longobardycy*
Wenecką, 3. *Markę Trawizańſką*, 4. *Forum Julium*, 5.
Iſtryą (o dwu częściach bowiem: *Dalmacyi y Wſchodnich*
Dzierżawach na ſwoim mieyſcu będzie mowa) rozkłada ſię.

Kędy *Padwa*, (*p*) *Rowigo*, z swym traktem *Verona*,
Bergam, *Crema*, *Bryxia* z broni zalecona,
Udyne, *Palme*, (*q*) *Cador* licząc za fortece
Trevigo, *Foltry*, *Bellun*, Biskupom polece (*r*)
Pola, *Parenzo*, *Triest*, *Fiume* (*s*) przy ciałninie
 Morza leżące; Porty wygodnemi słyńie.

Pyłnych *GENUENCYKÓW* jak się kray osadza?
 Nad *Liguſtyckim* morzem, krotka wyprowadza
 Wiadomość; od *Genui* ſtolicy przeſławney,
 Chociaż w prawa wolności ſwobody nie dawney, (*t*)
Savon, *Nautum*, *Albenga*, *Rapallo* z *Finalem*,
Korſykę z hołdowniczki czują bydź *Rywalem*.
 Dowcipna *LUKA* w kunſzta y różne rzemioſta,
 Kupiwszy wolność, rządu chowaniem uroſła. (*u*)
Srzednia (*w*) część na *FLORENCKIE* Xięſtwo lub *Toſkanu*,
 Oraz Pańſtwo *Papieſkie* Duchownego ſtany

Dzie-

(*p*) Akademią w R. 1221. przez *Fryderyka* II. Cezarza
 uprzywilejowaną znakomite Miasto.

(*q*) *Palma* Forteca w R. 1593. od *Wenetow* założona.

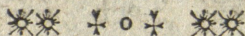
(*r*) Biskupie wſzytkie trzy miasta.

(*s*) *Fretum* Cezarſkie nayspoſobnieyſze do handlu przez
 Cezarzew w R. 1728. w Port erygowane.

(*t*) *Genueńska* Rzeczpoſpolita w początkach ſwoich róż-
 żnym podlegała rządowi, a od R. 1494. do R. 1528. w ab-
 ſolutnym zoſtawała ſprawowaniu. W R. 1499. *Ludwik*
 XII. Król *Faancuſki* dobywſzy miasta *Genui* chciał był wſzy-
 ſkich w pjeń wyciąć; ale ſuppliką dzieci zebranych na
 4000. przejednany darował życie; poczym znowu *Genue-
 enczykowie* z poſtuleńſtwa w R. 1506. wylamali ſię, ale
 w R. 1507. *Francuſi* miasta dobyli, z którego R. 1512. wy-
 gnani, a R. 1513. znowu dobyli; a R. 1522. *Karol* V. mia-
 ſto wziął y zburzył był; R. też 1527. *Franciſzek* I. Król
Francuſki podbił ją był; ale przez *Jędrzeja Doryę* *Genue-
 enczyka* Kommandanta floty *Francuſkiej* nieukontentowane-
 go w R. 1528. utracił; od którego czaſu przy wolności
 w rządzie *Ariſtokratycznym* obieraniem *Doży* ſwego co
 lat dwie utrzymuje ſię y zachowuje.

(*u*) Od *Rudolfa* I. Cezarza wolności ſię dokupiwszy w
 R. 1430. za dzieſieć tyſięcy *Szkutatow* *Wloſkiej* monety,
 w *Hetruryi* ma ſwoją ſytuacją.

(*w*) *Florenceya* przez *Karola* V. w Xięſtwo wynieſiona

Dzieląca się: trzy trakta w *Hetrurii* stawi
Florencki, *Pizy*, *Senu*, gdzie się nie zabawi
 Ciekawość przeglądaniem; bowiem nad stolice
 Swych traktów, inne mało co złudzą zrzenice.
 FLORENCYA (x) z piękności, oraz y z Synodu
 Walnego sławna dosyć, dla wiary dowodu
 Mianego o Unią za *Eugeniusza*;

W Cytadelle zmocniona niczym się nie wzrusza,
Arezzo Port *Liworno* z innemi miejscami
 Pod *Florenskimi* zawżse zostają Panami.

Stolicy *Apostolskiej* dziedziczne dzierżawy
 Terminem ciekawey tey zostaną zabawy
Ferrar, (y) *Bonon*, *Romandit*, *Ūrbini*, (z) Port *Ankona*,
Spolet, *Sabin*, *Rzym*, *Witerb*, (aa) *Castro* Xięstw imiona,
Awenion (bb) co w siedmiu wielekroć się mili
 Z *Beneventem* (cc) przydanym Państwa przyczynili.

W *Niższą* część y *Insuly* zarazem wstępuję,
Neapol, *Sycylią* za jedno zlustruję,

Co

R. 1531. gdy *Laurentego de Medicis* tą godności inwesty-
 ował; którego Sukcessorom *Pius V.* nadał tytuł Xiążąt
 Wielkich w R. 1569; zkąd Wielkiego Xięstwa tytuł nosi.
Pizanow niegdys wolna Rzeczpospolita utraciła wolność
 R. 1609. w których stolicy R. 1664. między *Rzymkim* a
Francuskim Dworem traktat stanął. *Senow* zaś Rzeczpo-
 spolita w R. 1554. przez *Hiszpanow* podbita *Florenckiemu*
 Xiążęciu w R. 1558. za niektóre *Insuly* ustąpiona.

(x) Trzema Cytadellami ufortyfikowana, od *Concilium*
 w R. 1438. za *Eugeniusza* Papieża mianego sławna.

(y) Xięstwo *Ferrarckie* nabyli Papieże w R. 1589: sto-
 lica *Bononia* swego Xięstwa Akademią przez *Theodozyusza*
 I. fundowaną załczyca; w którey też *Karol V.* od *Kle-*
menja VII koronowanym był w R. 1530.

(z) *Urbini* Xięstwa ostatni z Xiążąt R. 1631. ustąpił.
Ankona w R. 1532. dostała się pod władzę Papieżow.

(aa) *Witerb* stolica w *Patrimonium S. Piotra*, które
 od *Mechtylidy Graffowey Hetruryi* darowane jest R. 1115.
 Kościołowi. Stolicę *Castrum* za zabicie Biskupa *Innocenty*
 X. zruinować kazał w R. 1648.

(bb) *Awenionu* Xięstwo w R. 1352. dostało się.

(cc) *Benevent* darował *Henryk VIII.* Cesarz *Leonowi*
 IX. w R. 1053.

Co *Papieżkim* ze strony Państwem się rozdziela,
 Z innych *Srzedziennym* broni od nieprzyaciela. *e*
 San *NEAPOL* dzieli się w Prowincyje cztery,
 Jak *Lavoro*, *Abruzzo* zapaśne w Galery
Apulia, (*dd*) *Kalabry*, którym *January*
 Na *Wezwuwiszowe* obrońcą pożary
 Stawi się; z *Miaśt Kajeta*, *Portello*, *Salerno*,
Bary, *Tarento*, (*ee*) *Croton*, w część idą pomierno.
 W *Sycylii* *Mazara*, *Netyna*, *Demona*
 Powiaty; góra *Etna* w ognie rozniecona.
 Główne *Miaśta*: *Palermo*, *Saragus*, *Messyna*,
Catana y *Sperlinga*, (*ff*) co *Francuz* wipomina
 Od nieźporow fatalnych tak woźku swojemu,
 Iż po dziś dzień trwa hańba zamordowanemu;
 Zkąd *Sykulczyk* *Francuzom* odtąd nie dowierza,
Włochom całym kray służy ten zamiast szpichlerza.
Sardynow wysep zraża powietrzem szkodliwym,
 W *Sardonią* komory y szczury zjadliwym
 Będąc; poskoczę tylko w *Calaris* stołeczne,
Oristagni; a dalsze puszczę niebezpieczne.
 W *Korsykańskiej* *Baży* chcąc uniknąć fraty
 Obywatelów równych znajduję z *Pyraty* (*gg*)
 W *Ajezzo*, *Bonifacio*, *Calvi* y w *Sartenie*,
 W *Florenzo* przypatrzę się można buntow scenie.
Marfowe z *Bisurmanem* długo wiodąc salty
Rhodu (*hh*) *Rycerze* mężni przybywłszy do *Malty*

Na-

(*dd*) W *Apulii* stolica *Bary* Xięstwa tymże imieniem,
 w której dawniej *Królowie Neapolitańscy* koronowali się.
Trani Arcy-Biskupstwo, w bliskości którego znajdują się
 rozwaliny miasta *Canux*, pod któremi *Annibal* wiktoryzo-
 wał. *Otranto* własnej Prowincyi stolica z dobrym portem
 y fortecą, którą R. 1480. *Turcy* byli dobyli, y wiele *Chrze-*
ścian pomordowali, ale *Ferdynand V. Hiszpański* pozyskał.

(*ee*) *Tarento* od robaków *Tarantalow* jadowitych, y
 bardzo szkodliwych wiadome.

(*ff*) Nieźpory *Sycylijskie* w R. 1282. feralne y okropne
 dla *Francuzow* w pamięć wrażają.

(*gg*) Obywatele zli, zuchwali, do buntow, niepokoju,
 y rewolucyi ochoci.

(*hh*) Infule *Rhodu* Kawalerowie *S. Jana Jerozolim-*
skie-

Nadany przez Cesarzow ten wysep ofiedli,
Aby wojnę z *Turkami* wiernym sercem wiedli,
Kędy w główne fortcey będąc znakomici
Ku obronie Chrześcian itają się użyci.

Lipary, *Elwa* z wielu jako to *Longone*,
Pianoja, *Giglio*, *Dianum*, z *Gorgone*
Galerze mieć do brzegu z tey radzą żeglugi,
Rudle styrem znużone w czas zachować drugi.

PANSTWO NIEMIECKIE, albo Imperium Rzymsko-Niemieckie.

Granice *Niemieckiego Państwa* gdy zwiedziemy,
Od *Południa Szwajcary* z *Włochy* obaczemy,
Baltyckie od *Północy* morze ku wygodzie,
Polskę, *Węgry* ze *Wschodu*, *Francyą* w *Zachodzie*.
Podział (a) jego na rzeki wymierzony snadnie,
O wszystkich *Prowincyach*, y *miejscach* odgadnie:

Du.

---

skiego od R. 1309. odebrawszy od *Turkow* trzymali aż do R. 1522. y zwali się *Kawalerami Rhodyjskimi*; która iak im odeszła w R. wspomnionym 1522. przybyli do *Malty*, którą *Karol V.* Cesarz w R. 1530. nadał mianowanym *Kawalerom*; od którego czasu zowią się *Kawaleramij Maltańskimi*. Gdzie fortceę *Burgo S. Angelo* walną ufilowali byli *Turcy* w R. 1566. opanować, ale się im nie nadało.

(a) Podział od *Karola W.* uczyniony na *Wyższe*, y *Niższe Niemcy*.

Do *Wyższych Niemiec* naznaczył *Hełwecyą*, *Alsacyą*, *Szwecyą*, *księstwo Witembergskie*, *Palatinat Rhenu*, *Czechy*, *Morawy*, *Austryą*, *Styryą*, *Karniole* y *Tyrol*.

Do *Niższych* zaś 17. *Prowincyi Niderlandzkich*, *Biskupstwo Leodyjskie*, *Lotaryngią*, *Julią*, *Klwią*, *Westfalią*, *Hassją*, *Thuryngią*, *Saxonią*, *Miśnią*, *Sląsk*, *Brandeburgią*, *Pomeranią*, *Meklemburg*, y *Holsacyą*.

Maxymilian I. Cesarz podzielone te mieć chciał na *Cyrkułow* 10. jako to: *Austryacki*, *Burgundski*, *Rhenu niższego*,

Dunay, Ren z Menem, Wezer, Elba y Odera,
Każda z nich do swych brzegow, co z krajow dobieira.

Nad *Dunayskie* z kąd jedne zowie m z położenia,
W których się dziewięć znacznych krain rozpostrzenia:
Austryi Wiedniem, (b) Linczem Miały znamienita,
Styr, Karynth, (c) Karniola z Tyrolem (d) się wita,
Saltzburg, (e) Bawar, y Wyższy Palatinat, (f) ktemu
Szwab, (g) wefołość wylanu winne *Dunayskiemu.*

Ren

go, Bawarski, Saxonii wyższej, Frankoński, Szwabski,
Rhenu wyższego, Westfalski, Saxonii niższej.

Tu zaś na fześc rzek walnych dzieli się, jako się wy-
raża wierzęm.

(b) *Stolica Niższej Austryi,* a rezydencya Cesarzow,
dzielnością *Jana III. Króla Polskiego* od oblężenia *Turec-*
kiego w R. 1683. uwolniona, *Akademiją* w R. 1237. przez
Fryderyka II. Cesarza fundowaną znamienita.

(c) W *Karynthi* godne wspomnienia mieysce *Willach*
Klajstorem Benedyktyńskim znaczne; w którym wedle zda-
nia wielu *Bolesław II.* śmiały na pokucie miał życie prze-
pedzić.

(d) W *Hrabstwie Tyrolskim* oprócz *Inspruck* stolicy,
y *Tyrolu* Zamku w skale wykowanym, znaczne *Miaſto*
Trydent sławne od *Concilium Generalnego XX.* przez lat
18. agitującego się, bo się zaczęło w R. 1545. a zakoń-
czyło się w R. 1563. w sprawie oderwania się wielu kra-
jow *Niemieckich* błędami *Lutra* zarażonych od *Kościóła*
Rzymkiego.

(e) *Arcey-Biskupstwa* tego stolica w R. 803. przez *Ka-*
rola W. Poſtom rozgraniczającym *Wschodnie* Państwo od
Zachodniego na kongres była wyznaczona. W *Bawaryi*
stolica *Monachium* z wspaniałą wielce rezydencyą *Elektor-*
ow, gdzie osoblność ozdoby y piękności *Gustaw Adolf*
Król Szwedzki po wzięciu onego w R. 1632. zważając
radzącym sobie zburzenie *Pałacu* tak kosztownego, odpo-
wiedział: byłaby wielka niesprawiedliwość, co jest nayo-
fobliwzego w świecie, to burzyć y psować. *Ratisbona*
albo *Regenspurg* *Imperialne* *Miaſto* seymami stanow *Nie-*
mieckich zaszczycone. *Passaw* stolica *Biskupstwa* swe-
go dla pokoju z *Dyſsydentami* uczynionego w R. 1552.
sławna.

(f) Od zwycięstwa *Praskiego* z *Palatina* y *Czechow*
od-

Ren w dwie części rozłożon, po siedm Państw wylicza:
Które Wyższym y Niższym biegiem ogranicza:
Gdzie *Bazyleyskim* w *Brondrut* Biskupstwem się zdo-
bi, Z Hrabstw *Monsbelligard*, *Sundgaw*, (*h*) *Brysgaw* wraz spo-
z *Alfacyą*, (*i*) *Badenem*, (*k*) z *Remu Palatynem* (*l*) (sobi
Znacznym mieysc, dzierzaw różnych pomnożone gminem,
Bo

odniesionego R. 1620. Domowi *Bawarskiemu* dostał się był:
a R. 1708. odebrany mu był; ale traktatem *Rastadzkim* R.
1714. onemuż przywrocony.

(g) Xięstwo *Szwabii* dawnemi czasy miało własnych
Xiążąt, z których okatni *Konradyn* w R. 1268. przez *Ka-
rola Andegaweńskiego* gdy zabity: Xięstwo to inkorporo-
wane było do Cesarstwa R. 1288. a *Rudolf* I. Cesarz inwe-
stowywał był onym Syna swego *Rudolfa*, który ze *Stryja*
swego *Alberta* I. zabił, wyzutym został z tego Xięstwa,
które dopiero należy Domowi *Austryackiemu*. Zawiera w
sobie wiele Xięstw, Grafstw., Opaństw y Krajow wiele,
z których znaczniejsze: 1. *Wirtembergskie*, 2. *Hohenzol-
lern*, 3. *Oettingen*, 4. *Firstenbergskie*, 5. *Burgau*, 6. *Plu-
entz*, gdzie miasto *Konstancya* wielkie y piękne, a od *Con-
cilium* Generalnego w R. 1414. mianego sławne; na któ-
rym *Wickleff*, *Angielczyk*, y *Jan Hus* Herezyarchowie
potępieni. W *Szwabii* też jest miasto *Auszpurg* albo *Au-
gusta Vindelicorum* między nayszczniejsze liczyć się godne,
gdzie Protestanci R. 1530. podali swą konfessyą *Karolowi*
V. zkad się nazywa *Confessio Augustana*. Z Biskupem
swoim długo się kłocąc traktatem *Westfalskim* R. 1648.
rzeczy umiarkowane zachowuje. Po tym *Ulma* miasto,
Nordlinga, pod którą R. 1634. *Szwedow* Cesarz zbił; a R.
1646. *Bawarczykow* Xiąże *Conde*. *Hala Svevorum*, gdzie
Unia Protestańska R. 1610. zakończona

(h) *Sundgawia* traktatem *Westfalskim* dana *Francuzowi*
y *Brysgowią* trzymał, ale ta pokojem *Rastadzkim* przywró-
cona jest Domowi *Austryackiemu*.

(i) Cała *Alfacya* należy do *Francuza*, w której *Wyż-
szej* części stolica *Kalmar*, a *Niższej* części *Strażsburg*.

(k) Na dwie Familie, y dwie oraz części dzieli się.
Pierwsza Familia *Bade-Badeńska* wiary Katolickiej, w
części której stolica *Baden*. Druga Familia *Baden-Dur-
landzka*, której stolica *Durlach* sekty *Luterskiej*

(l) Państwo właśnie *Elektora Palatyna* na Ziemi 16.
dzie-

Bo w nich *Francuz* osiadłość swą ma z *Austryakiem*.
 Xięstwa, Hrabstwa, Biskupstwa, nie są kraju brakiem,
 Jak w *Niższym Renie* słusznie z *Trewirem*, *Moguntem* (m),
Kohln[u], z *Julią*[o], *Berg*, *Kliwą*[p], własnym sławne gruntem.
 Wponad *Menskiey* tym czałem stanąłszy krainie
Uyrzym, iak *Frankonia* (q), *Norymbergą* (r) słynie.

Has-

dzielące się, między któremi *Heidelbergenska* prym trzyma, gdzie *Heidelberga* w R. 1621. przez *Hiszpanow* spłodowana, y Biblioteka Arcy-Xiążąt do *Rzymu* wyprowadzona, dla czego na rezydencyą obrany *Manheim* z obowiązki regularnością wyrekrutowany R. 1725. Arcy-Xiążęta są z domu *Neuburgskiego*; w który iż Xiężniczka *Radzwiłłowna* dziedziczka *Dobr wielkich* w *Litwie* była wydana, okazała urosła w Państwie naszym zwania te *Dobra Neuburgskie*. W kraju tegoż Państwa mieszczą się *Biponckie* y *Birckenfeld* Xięstwa; *Veldentz* Graftwo, *Spirskie* Biskupstwo, w którego stolicy *Spirze* dla sądów Imperyalnych *Karol V.* założył był w R. 1530. Parlament; y Biskupstwo *Wormackie*, którego stolica *Wormacya* sławi się seymem przez *Karola V.* złożonym R. 1521. na którym *Luterskie* błędy wywołane zostały.

(m) *Trewir* swego Elektoratu stolica starożytnością swą chęlni, jakoby *ante Romam Treviris stetit annis mille ducentis*. W Elektoracie *Moguntkim* jest *Turris murium*, którą Arcy-Biskup *Moguncki* w R. 968. wystawił.

(n) Stolica swego Elektoratu *Rzymem Niemieckim* zwać się może dla liczby Kościołów tyłu, ile dni w Roku, *Parafii* 19. *Kafztorow* 36. *Wież* 83. y dla obfitości *Relikwii SS.* obfobliwie trzech Królów, y *Urşzuli* świętey z jedy-nasto tysięcy *Panien*.

(o) *Julia* na Xięstwo erygowana przez *Karola IV.* w R. 1350. gdzie *Akwisgran* wolne miasto Cesarzkie rezydencyą *Karola W.* sławne, y oraz traktatami, jednym w R. 1668. między *Francyą* a *Hiszpanią* zawzłym, a drugim walnym między ósmio Potencyami *Francyą*, *Anglią*, *Cesarzową Królową Czeską*, y *Węgierską*, *Hiszpanią*, *Sardynią*, *Hollandyą*, *Modeną* y *Genuą* w R. 1748. zawartym znakomite.

(p) W Xięstwo erygowana *Kliwia* za *Zygmuntia* Cesarza R. 1417. należy cała do *Króla Pruskiego*.

Hassya, *Wetterawy* z *Frankfortu* (s) przyśady
Walne w nim założyły o Cesarzach Rady.

Z złączenia *Fuldy*, *Werre*, *Wezer* rozpoczęły
Tych Państw w sobie leżeniem bydź zdaie nadeły
Westfalia (t) od *Munster* miasta dla Traktatu
Tam zaśłego całemu prawie głośną światu,
Luneburg, z *Hannowerem*, do tego *Brunswiga*,
Ost-Fryzyą, *Oldenburg* (u), *Bremen*, *Ferden* ściga.

Ku *Elbie* tu się biorąc ciekawość bez łodzi
Górne y *Dolne* kraie w ten sposób wywodzi:

W

(q) W poźrodzku Państw *Niemieckich* *Frankonia* zamy-
ka w sobie *Bambergskie*, *Wirtzburgskie*, *Aichstacckie* Bi-
skupstwa: *Xięstwo* *Mistrza Ordinis Theutoniczi*; po tych:
Bayreut albo *Kulembach* y *Anspach* *Margrafitwa*; *Koburg-*
skie *Xięstwo*, y *Henneberg* *Hrabstwo*; gdzie *Smalkaldya*
liga *Protestancką*, w R. 1545. zawartą trąci.

(r) Nad rzeką *Pegnitz* dostatnie y wolne miasto *Ary-*
stokracyą sprawujące się, naywięcy z rozmaitych *Rzemie-*
lników, *kunsztow*, *sztuk*, y *robot*, oraz *walnych han-*
dlow zalecone. *Winfheim* miasto wolne nad rzeką *Aich*
przez *Windegasta* *Generala* woysk *Faramundowych* w R.
425. mieni się bydź fundowane.

(s) Nad *Menem* rzeką obieraniem Cesarzow y *Królow*
Rzymskich miasto zafzczycone, gdzie w *Kościele* *S.*
Barłomieja *Kaplica* zwana *Conclave* elekcyą składa, a dru-
ga podobna *koronacyą* odbywa; dla czego tam *Bulla au-*
rea konferwuje się.

(t) Część jedną *Westfallii* *Cesarz Fryderyk Barborossa*
darował *Arcy-Xiążetom Kolońskim* w R. 1180. a drugą na-
byli od *Graffow Arensburgskich* w R. 1368. W *Munster*
swojego *Biskupstwa* stolicy *Jan Bukold* *Król Anabaptistow*
R. 1536. poymany, y w klatce trzymany; a R. 1648. po
trzydziestoletniey *krwawey* *woynie* szczęśliwie *traktat* sta-
nął; który się też *Westfalskim* mianuje.

(u) *Oldenburg* y *Delmenhorst* *Graffitwa* złączone, od
śmierci własnego *Graffa* w R. 1667. zmarłego, należą do
Króla Dunskiego, który jest z *domu Oldenburgskiego*.
Brema swego *Xięstwa* stolica w R. 1547. przez *Karola V.*
Cesarza dobywana, ale bez sukcesu. *Ferden* od *Karola W.*
w *Biskupstwo* erygowane, ale jak w R. 1568. *sektę Lu-*
terską przyjęło, tak *traktatem Westfalskim* *sekularyzowane*.

W Niższej Elbie sześć licząc Xięstw w różnym gatunku
 Jak: *Sleświckie, Holsztynskie*, wyzute z warunku
 Praw *Rzymskich*; gdzie Miałt wolnych *Hamburga, Lubeki(w)*
 Położenia do *Elby* ściągają się Rzeki.
Mechlenburg z siedmiu za tym złożon Prowincyi
 W tey *Lawenburg(x)*, *Magdebur*, *Halberstadt* partyi
 Zostaiąc; Dysfidentskim hołd Panom spełniaią,
 A przewrótney nauki *Lutra* się trzymaią.
 Podobna w *Wyższej Elbie* Państw liczba się kładzie
 Z przełożeniem każdego pomniejszy gromadzie:.

Jak.

(w) Z miałt wolnych albo *Anzytatycznych* dawniey na
 trzy *Classe*s dzielących się liczyło 66: które między sobą
 utrzymywali ligę aż do *Karola V.* który ich związek czyli
 alianse zniósł; dopiero tylko trzy takowe miałta są: *Lube-*
ka, Hamburg y *Bremen*. Nadto *Lubeka* miałtem wolnym
 Cesarzkim jest, y z *Wormacyą* ma głos na seymie alterna-
 tą; w R. 1530. *Lutra* błędow chwyciwszy się, aby się w
 nich utrzymała, *Karolowi V.* miała dać offerencyi oimkróć
 sto tysięcy złotych; y jeszcze do tego płaci Cesarzowi co
 rok po czterdzieście tysięcy złotych na drogę *Rzymską*.

(x) Xięstwo *Lawenburgskie* za ustaniem własnych Xią-
 żąt, którzy się zwali *Saskiemi Lawenburgskiem*i Xiążętami
 w R. 1689. dostało się domowi *Hannowerskiemu* przez
 cestyą uczynioną od Xiążęcia *Saskiego* w R. 1697. *Ma-*
gdeburg zaś przez *Karola W.* w Biskupstwo erygowane
 wprzody, a przez *Otona* Cesarzą w Arcy-Biskupstwo wy-
 niesione było; ale za nastaniem *Lutery*i w Xięstwo obroco-
 ne R. 1648. y Elektorowi *Brandenburgskiemu* oddane. Sto-
 lica sama za wypędzenie Kanonikow *Katedralnych* od
Karola V. w R. 1547. bannizowana, którey banicyi exe-
 kutorem był Xiąże *Saski Maurycy* w R. 1549. ale przez
 miesiąc piętnaście miałta nie dobywszy odstąpił; dopiero w
 R. 1631 General Cesarzski *Tylli* dobywszy przez trzy dni one
 rabować y ruinować pozwoił. Na przedmieściu zwanym
Bergen jest Kłasztor *Opata Luterskiego*, w którym R. 1576.
 od Teologow *Luterskich formula concordie* rewidowana.
Halberstadt w tymże czasie tymże sposobem sekularyzo-
 wane, y Elektorowi *Brandenburgskiemu* oddane.

Jak *Saxonia* w różne Xięstwa podzielona,
Wittembergskiej (y) nauki jadem zarażona,
 Z *Misnią* (z) *Dreznem*, *Lipskiem*, *Pirnem* sławną, wiąże
 Co posiada dziedziczny *Elektorski* Xiążę.
Turynga (a) w osiadłości pełna rozmaite
 Miało *Erfurt* z wielkości ma nie pospolite,
Luzacye (b) obiedwie *Saskiemu* Domowi
 Hołdując świadczą nie co hołdu *Prußakowi*.
Czechow [c] za tym *Korona*, z *Margraffstwem* *Morawy*,
Pragą, y *Olomuńcem* kończy *Elby* sprawy.

Odra

(y) *Wittemberga* stolica *Saskiego* Xięstwa Akademią w R. 1502. od *Fryderyka* III. fundowaną osławiona, iż w niej *Marcin Luter* błędów swych rzucił początki, y śmiercią uporu dokonał.

(z) To *Margraffstwo* zawsze domu *Saskiego* idącego z *Wittigindow* należy *Elektorom* *Saskim*; gdzie *Mihlberga* podle mieysce ztąd wzięte, że tam w R. 1547. woyskom Cesarzkim chłopiek przeyscie łatwe przez *Elbę* pokazał, zaczym *Jan Fryderyk* *Elektor* od *Karola* V. niespodzianie zchwytyany.

[a] Od *Lotaryusza* II. Cesarza R. 1130. erygowany *Landgrawiat* od *Hassyi* ma las zwany *Turyński*, który jest częścią *Sylwæ Hercynæ*; kray na różnych podzielony. Stolica całego kraiu *Erfurt* nad rzeką *Gera*, była dawniey wolna, na co pewną sumę dała *Elektorowi* *Saskiemu*, ale *Elektor Moguncki* mający pretensyą z pomocą *Francuza* Roku 1663 podbiwszy ją sobie trzyma, Akademia w niej od R. 1392.

[b] *Margraffstwo* *Luzackie* dostało się było Roku 1526. w Dom *Austryacki* przez Małżeństwo *Ferdynanda* I, Cesarza z *Elżbietą Anną* Siostrą *Ludwika* Króla *Węgieńskiego* y *Czeskiego*, ale R. 1618. *Ferdynand* H. Cesarz w załtaw ją dał *Janowi Jerzemu* *Elektorowi* *Saskiemu* za 7000000. złotych na woynę *Czeską* wziętych. Dzieli się na *Wyższe* y *Niższe*.

[c] *Czeskie* Królestwo od przyjęcia wiary w R. 856 *Katolickie* miało udzielnych swoich Xiążąt, y Królów; ale od *Ferdynanda* I. Cesarza nie przerwanie jest dotąd przy Cesarzach. Dzieli się na XV. Powiatow czyli *Cyrkułow*; y trzy *Ziemie*, jako to: *Pragski*, *Bolesławski*, *Pilzénski* &c. Stoli-

Odrą w *Śląsk Wyższy*, *Niższy*, gdy ciekawość zwraca Oko; w *Wyższym* (d) Xięstw dziewięć, widzieć jawna praca, A w *Niższym* [e] jednaście: gdzie mieysć wiele z boju
Znacznych liczby Mars krwawy, niemniej cnych z pokoju,
Nissa [f], *Wrocław* [g], *Lignica*, *Walstadt*, *Brieg* z *Głogowem*
By-

cę ma *Pragę*, Miasto nad rzeką *Moldawą* Świętego *Jana Nepomucena* obroną zaszczycone, który w R. 1383. z moftu do rzeki wtrącony: Akademią od *Karola IV.* założoną w R. 1347. znakomite; gdzie *Jan Hus* nauki zprofanował R. 1618. Ministrowie Cesarscy z Zamku wyrzuceni, o co woyna nastąpiła z kęską *Czechow*, którzy R. 1620. zbici na górze zwanej *Mons Albus*: *Kadan* ufortyfikowane mieysce sławne dla Kontraktu między *Karolem V.* a Elektorem *Saskim* zaszczytne w R. 1534. *Aussig* małe miasto dla potyczki z *Husytami* R. 1426. sławne. *Carlsbad* od *Karola IV.* *Cieplice* wynalezione R. 1370. zalecone.

[d] Xięstw ta liczba. I. *Tessynskie*, II. *Opawskie*, III. *Karnowieńskie*, IV. *Raciborzskie*, V. *Opolskie*, VI. *Grotkowieńskie*, VII. *Monsterbergenskie*, VIII. *Plessenskie*, IX. *Beuthenianskie*,

[e] Niższego *Śląska* te: I. *Wrocławskie*, II. *Schwidnicenskie*, III. *Jawrawiense*, IV. *Lignienskie*, V. *Brigenskie*, VI. *Olesnickie*, VII. *Wolawskie*, VIII. *Głogowskie*, IX. *Saganenskie*, X. *Krosnenskie*, XI. y *Baronie Wartenberg*, *Milicz*, *Trachenberg*, y *Beuthen*. Tey części Król *Pruski* woyną nabył R. 1741. y otrzymał traktatem *Akwisgranskim* sobie gwarantowaną.

[f] Miasto w *Wyższym Śląsku* piękne y mocne, ostatnią woyną z *Prussakiem* mianą wsta wilo się, gdy bez fukurtu onemu się opierało; a potem się akkordowało; w którym Król *Pruski* na mieyscu Kościoła zwanego *Jeruzalem* Cytadelle wystawił.

[g] Całego *Śląska* Stolica *Wrocław* dostatnie y handlowne Miasto nad *Odrą*, nie daleko którego jest mieysce zwane *Psie Pole*, gdzie *Bolesław Krzywousty* zbil *Henryka V.* Cesarza, y woysko jego poraził. *Walstadt* Miasto nie dalekie *Lignicy* pamiętne z krwawey kęski w R. 1242. którą *Tatarowie* 30000. Chrześcian położyli. *Byczyzna* sławi zwycięstwo *Jana Zamoyskiego* Kanclerza y Hetmana Ko-

Byczyna y *Trzebnica* stawszy się obłowem
 Dzielności *Pruskiej*, wyzły z mocy *Austryaków*,
 Dawnych lat uznawiając za Panow, *Polaków* [h],
 Tąż *Odrą* w *Brandenburgskim* [i] wraz *Elektoracie*
 Stanawszy, z pięciu części [k], iż złożon przyznacie:
 Gdzie *Berlin* y *Brandenburg*, *Frankfort* [l], miasta przednie,
Potzdam, *Kustryn*, z znacności swoiey nieposlednie,
 Ztąd ku [m] *Pomeranii Szwedzkiej*, *Pruskiej*, razem
 Udawszy się zamiarkuiem walczące żelazem

Po-

---

onnego w R. 1588. odniefione z *Maxymiliana* Xcia *Austryackiego*. *Trebnica* grobem *Świętej Jadwigi* znaczna, y
 oraz wspaniałym *Klasztorem* przez *Henryka Brodatego* fundo-
 wanym na tyfiąc osob zalecona.

[h] Z początkow swoich długi czas do *Polskiej* należał:
 y R. 1140, *Władysław* starszy Syn *Bolesława Krzywoustego*
 po swej detronizacyi miał sobie wypuszczony do trzymania;
 po którego śmierci na trzech Synow jego podzielony był,
 a oni poprzyjęgli wierność Stanom Rzpltey, y w potrzebie
 wojennej służyć, y na pomocy bydź; co długi czas zachow-
 wywali: aż za czafem przez niezgodę Braci, y Donacye
 Domowi *Luxemburgeskiemu* poczynione, y oraz rewolucye
 różne w cale odpadł, a w Dom *Austryacki* dostał się.

[i] *Brandenburgią* Cesarz *Henryk* podbiwszy w Roku 927.
 Brata żony swey nad nią przełożył niby *Margrafem*; a w
 późniejszym czasie *Zygmunt* Cesarz inwestyował tą godno-
 ścią *Fryderyka* IV. *Burgrabia Norymberskiego*, który po-
 tym *Elektorem Brandenburgskim* deklarowany R. 1417. Suk-
 cessorom swym w dziedzictwie zostawił to *Margraffitwo*,
 dziś już *Elekorat*.

(k) Z części pięciu składa się: I. *Marchia vetus*, II.
Prignitia, III. *Marchia media*, IV. *Marchia Ulicrana*, V.
Marchia nova. Sekt *Luterskiej* y *Kalwinskij* pełne.

[l] *Brandenburg* miało, od którego imie całemu krajowi
 nadane, nad rzeką *Hawlem* miało dawnemi czasy: *Biskup-*
stwo fundowane od *Ottona* Cesarza w R. 946; ale *Prote-*
stanci one odebrawszy R. 1563. sekularyzowali. *Frankfort*
 nad *Odrą* w handle y jarmarki sławne miało z *Akademiją*
 przez *Joachima* I. *Elektora* założoną w R. 1506. gdzie
Joachim II. sektę *Protestancką* wprowadził R. 1538. *Feh-*
bellin miaścyczko od zbicia *Szwedow* w R. 1675. przez
Brandenburgczyka pamiętne.

[m] Ta *Prowincya* naypierwiej od *Szwedow* mieszkana,
 po-

Potencye; do zaszley między niemi zgody;
 Która je pogodziła bez wzajemney szkody.
 Królewską część *Szwedowi* zwaną *Przed Pomorze*,
 A Xiążęcy *Za Pomor* przy *Berlińskim Dworze*
 Zostawiając; Powiaty rachując takowe [n],
 Które całego kraiu formują osnowę.
Bartski: Gutzkowski, Rugien, posiadują *Goci*,
 Gdzie *Barth, Stralsund, Geypswalde*, miał chwały nieskroci,
Szczeciński z *Insułami Usedom*, z *Wollinem*,
Stargard w swoim Powiecie cny miastem *Kaminem (o)*,
Kaszuby w *Kolberg* zacne, a w *Stolpe Wandali*
 Z *Lawenburgiem* y *Bitau Prusom* się dostali.

potym od *Polaków* zawojowana z położenia swego po nad
 morzem, po *Polsku* nazwana *Pomeranią*, na *Synow* *Po-
 pielowych* była w *Xiąstwa* podzielona; aż sukceserowie o-
 nych poddali się *Cesarzom*; a R. 1529. *Ferzy I. Xiąże Po-
 morski* z *Brandenburgskim* Elektorem wzajemnie traktatem
 obowiązali się byli w kondycją: iż któryby z nich bezpo-
 tomny umarł, tedy pozostały sukcesją *Xiąstw* miał brać;
 ale takowy traktat *Bogusław Xiąże Pomorski* R. 1637. zła-
 mał zaciągnięciem w pomoc *Gustawa Adolfa* Króla *Szwedz-
 kiego* y onemu sukcesji *Pomeranii*, oddaliwszy *Dom*
Brandenburgski zapisaniem; z kąd po śmierci jego urosła
 kłótnie, y wojny między *Szwedem* a *Brandenburgczykiem*
 pokoy *Westfalski* pomiarkował na części *Pomeranią* roz-
 piął.

[n] Powiatow w *Pomeranii* Królewskiej sześć: z któ-
 rych trzy w posiadzi *Szweda*: I. *Bartski*, II. *Gutzkowski*,
 III. *Rugienski*, a trzy przy *Brandenburgczyku*: IV. *Szcze-
 cinski*, V. *Uzedonski*, VI. *Wollinski*. *Pomerania* zaś *Brand-
 burgska* zawiera; I. *Pomorskie Xiąstwo*, II. *Kaszubskie*,
 III, *Wandalskie*, IV. *Lawenburgu* Powiat, V. *Bitaw* Powiat.
 Te ostatnie dwa Powiaty od *Polskiej* odeszły R. 1668.

[o] *Kamin* za *Mieczysława I. Xiążęcia Polskiego* Bisku-
 pstwem było ozdobione, które R. 1534. sekularyzowan
 zostało.

KROLESTWO POLSKIE

z Prowincjami swojemi.

O wczystego Narodu rzecz w krótkie wykłady
 Biorąc, wyrażać pragnę bez żadney przyśady,
 Jak obzerność złączonych Prowincyi spólną,
 Tak Wojewodztw, Powiatow w sprawach radę wolną.
 Granice tym od *Wschodu Moskál, Tatar* frogi,
 Na *Zachód z Śląskiem, Sas, Prus* opatrzyli drogi,
 Od *Południa Wółoszyn, Siedmiogrod z Węgrami,*
 Na *Putnoc Moskiewskimi* kończą *Insfantami.*
 Rzeki: *Wisła Dunajcem, Sonem Wieprzem* wsparta,
Pilicą, Bzurą, Bugiem; niemniej walne; *Warta,*
Dniepr, Dniestr: Prypeć, Sofz, Stochod, Styr, Horyn y Pina,
Niemen, Wilia, Szczara, Zehwa, Merecz, Dzwina,
 Z miast: *Poznań, Kalisz, Sieradz, Łęczycza y Rawa,*
 Każde z nich Wojewodztwom swym imię nadawa;
 Jak w *Kujawach* od *Brześcia y Inowrocławia,*
 Z *Prus Chelmno; Malborg, Pomor,* Senatorow stawia:
Warmia do tych *Xiecia* przyłącza *Pasterza,*
Warmisz, Płock w *Wielko-Polskę* swe ziemie sprzymierza.
Krakow, Sandomirz, Lublin, Mało-Polskiej głowy,
Podlasie, Ruś czerwona, Belsz, dalsze osnowy.
Wotyń, Podole, Bractaw z Ukrainy nieco,
Kijowa, Czernichowa tytuły się świeca.
 Ziem liczbę Wojewodztwom przydać słuszność radzi,
 Od *Wschowy, Zakroczyma* zbior których prowadzi:
Wielun, Dobrzyn, Czersk, Zaskrzyn, Warszawa, Grod Wi-
Wiszogrod z Ciechanowem. Łomża, Rożan bliski, ski,
Siebie Liw, Nur, Błońsk, Torczyn, Putusk, Ostrotęka,
Sohaczow, Gostyn w *Mażowisz* co zebrała ręka,
Stężyce, Łukow, Sanock, Drohiczyn, Bielsk równie,
Mielnik, Przemyśl, Chelm, Halicz y Lwow cenią głównie.
 Swobod złotych **LITEWSKIE XIESTWO** przyczyniło
 Rycerstwo w się, Senat w radę gdy zmocniło:
Białą Ruś y Polecie, Zmuydź łącząc ogulem,
 Pomiędzy Wojewodztwa, Starostwa tytułem
 Zaśczyconą, a Krzesłem dwunastym w Senacie;
 W którym się od *Smolenska* trzech liczy po stracie:
Insfant jakaś częśćeczka gdy się tu przytoczy,
 Stolicy Wojewodom wystawim przed oczy.

WILNO *Ożmiane, Lide, Braław z Witkomierzem,*
 Cztery Powiaty jednym zawarło przymierzem.
Upite, Kowno, Grodno TROKI zawierują,
 W NOWOGRODEK *Wołkowysk y Stonim* wstępują.
 POŁOCK swych obieraniem Wodzw okraszony,
 Równie WITEBSK ba! jeszcze *Orszą* pomnożony,
 MSCISŁAW jeden, MINSK głośny z sądów Trybunału,
Mozyr, Rzeczyca idą z tego Generału,
 BRZESC *Litewski* nad *Pinskie* nurty się rozwleka,
Starodub ze SMOLEŃSKIEM miley pory czeka,
 Exulantom zjednawszy dostojność, urzędy,
 Ku swobod zachowaniu mieć zaleca względy.

Ze się zaś w Wojewodztwach *Pruskich* niewspomniały
Toruń, Grudziądz, Gdańsk, Elbląg, Stum godne pochwały

Z piękności zaleconey murów, bogactw zbioru

Kontentować więc mogą tu z swego wyboru.

KURLANDYA z Xiążęciem swoim hołdownicza,

Między kraje Narodów z miastami się wlicza

Mitawą y Goldyngą z Windawą Lipawą,

O których sprawowanie Dwor *Rossyjski* wdawa.

Objaśnienia własnego Narodu y Państwa z Oyczyfstej
 Historyi Praw y zwyczajow nabędzie aplikacya
 każdego.

DANIA Y NORWEGIA.

Dania w swych granicach biorąc zwiedzać piorem,
 Położoną nayduję między dwu Jeziorem (a);
Wschodniego, Północnego wod morza rozlanych,
 A trzech wysp z *Norwegii* Królestwem poddanych
 Pania sądzę; jak *Zeland, Fion, Jucy* [b] mierne
 Wyspy; w *Luterskiej* fekcie znurzone mizerne.

Kop-

(a) Między *Wschodnim* a *Północnym* jeziorem, czyli
 morzem leżąca z różnych przyległości składa się Króle-
 stwo *Dunskie*; które od R. 1534. w *Luterskiej* fekcie, a
 od R. 1660. wcale abfolutnym zostaje.

(b) Z wysp albo Insul: I. *Seeland* albo *Zelandya*, II.
Fionia albo *Finen*. III. *Jucya* albo *Jythlandya* liczą się:
 E gdzie

Poki dwu z tych ostatnich Moskwa niezabrała (1).
 Na Karolu Dwunastym jak upadła chwała.
Sztokholm, Upsal, Karlsbergen. Nikoping, Szwony
 Osadzając; kray czynią na prace zrodzony:
Kalmar (m), Lunden, Karlshafen Port w *Gotach* nie dawny,
 W dwieście lokci głębina jest tu *Weter (n)* sławny
Lappencykow Nordlandy od ciemney proftoty
 Szczupłych wzrostem, chowaią chyżych do roboty.
Abo, Neustadt [o], z Wyborgiem [p], Kexholm w Finlandyi,
Petersburg Dworu Moskwy mieszkanie w *Ingryi.*
 W *Inflanciech Rewel, Narwę, Derpt, Parnaw, y Ryge [q],*
 Przez niespokojną *Moskał* osiągnął intrygę.
 Zkąd wnieść łatwo, co *Szwedom* odeszło z oyczyzny,
 Jaką część, [nie powtarzam] maia z *Pomorzczyzny [r].*

MOSKIEWSKIE PANSTWO.

Moskiewskiego rozległość, y obszerność Tronu [a]
 Na kilkalet mil walną w stronach *Akwilonu*

Po-

---

[1] *Ingrya y Inflanty* utracił *Szwed* Ttraktatem *Neofladzkim* R. 1721. Którym gwarantowane te dwie Prowincye są *Moskałowi.*

[m] Miałto *Kalmar* od *Unij* ustanowioney Roku 1395. znakomite.

[n] Jezioro *Weter* wielkiey głębiny od *Morza Baltyckiego* trzy razy głębsze.

(o) Miałto *Neustadt* Pokoim między *Moską a Szwedem* R. 1721. zafzłym zafzczycone.

[p] *Wiborg, y Kexholm* Fortece R. 1710. dostawszy się *Moskwie* Traktatem wspomnionym utwierdzona przy posseli *Moskwy* zostaią.

[q] *Inflanty* w znaczniejszey części Traktatem *Oliwskim* R. 1660. przyznane zostaiły *Szwedom*; ale *Moskwa* one sioagnawszy R. 1710. Traktatem *Neustadzkim* [jako się rzekło] R. 1721. na zawsze sobie otrzymała.

[r] *Dzierżawy w Pomeranii Szwedzkie* wyraziły się na swym meyscu w Państwach nad *Odrą* rzeką.

[a] Tron Imperatorskiego tytułu jest dowodem, którego używać zaczął R. 1722. *Piotr I. Alexiejowicz*; a R. 1746.

Pociągnioną za *Derbent*, y *Backu* w granicach [b]
 Do *Kur* rzeki, co w *Perskich* pławi się krynicach,
 W krótkie ku wiadomości zebrałszy wymiary,
 Razem w onej pomieścić *Kozaki*, *Tatary*.
Wolgę (c) od granic *Polskich* w *Kaspiiskie* zasięga
 Morze; a z *Lodowatym* przez *Oby* się (d) sprzęga;
Donu (e) wykrety gubiąc w *Eucyńskim* jezierce,
 Ciągłem *Dwiny* (f) do morza *Białego* się bierze.
 Tym rozmiereńm *Moskwa* w czterech częściach mieści
 Do wyrażenia famey, które służą treści:
 Pierwsza *Moskwę Zachodnią* od *Polskiej* postawia,
 Druga *Wschodnią* pod *Waigatz* *Ruś* zwaną wyprawia,
Tartary część trzecia, a *Lappia* czwarta,
 Którymi MONARCHIA staje się zawarta.
 W tych zwiedzać *Gubernie* (g) chęć jest komu jeśli?
 Pod *Xieństw* imieniem każda niech z osobna kreśli,

A tu

1746. w *Ratysbonie* od *stanow Niemieckich* przypuszczoną
ad consortium imperii została *Elżbieta* *Imperatorowa*. Roku
 zaś 1764. na *sejmie Elekcyjnym* *Stany Rzeczypospolitey*
Polskiej przyznały tytuł *Imperatorski Katarzynie* II. pa-
 nującej.

[b] Granice *Moskwy* *Car Piotr I.* pociągnął aż do *Der-
 bent* y *Backu* nad *Kaspiiskim* morzem stanowiąc one z
Persyją w R. 1722. Ale potem R. 1732. wojennym sukces-
 sem nadało się pociągnąć aż do rzeki *Kur* w *Persyi* famey.

[c] Rzeka *Wolga* od granic *Polskich* środkiem Pań-
 stwa płynąca wpada w *Kaspiiskie* morze.

[d] *Oby* albo *Obius* rzeka z stron *Azyatyckich* do *Lodo-
 watego* morza ciągnie.

[e] Rzeka *Don* albo *Tanais* krętym biegiem ad *Sinum*
 zwanego *Palus Maëotis*, a przez ten do morza czarnego
 albo *Euxynu*

[f] Rzeka *Dwina* do morza *białego* wpadająca, inna jest
 od *Dzwiny*, co pod *Rygą* do morza *Baltydzkiego* wpada.

[g] *Gubernie* albo *Xieństwa* w ten porządek liczyć się
 mają: w *Zachodniej Moskwie*: I. *Pleskowskoie*, II. *No-
 wogrodzkoie*, III. *Twerskoie*. IV. *Reschowskoie*, V. *Biel-
 skoie*, VI. *Smoleńskoie*, VII. *Stiewierskoie*, VIII. *Czerni-
 chowskoie*, [te trzy w Roku 1654. od *Królestwa Pol-
 skiego* odpadły] IX. *Worodyńskoie*, X. *Rezańskoie*, XI.

A tu w komput zebrane dość pokazać będzie
Zachodniej, Wschodniej Moskwy w należytych rzedzie.
 Dwadzieście dwie w *Zachodzie Gubernie* tedy
 Siedm na *Wschodzie* rachuje, sama Moskwa kiedy,
 Długoby było wszystkie wymieniać dokładnie,
 Ile za rzecz wzięliśmy wrażeń w pamięć snadnie.
Pleskou, Twerzk, Nowogorod, Susdal, Smolenskôje,
Siewierz, Czernichow, Rezan, Włodymir, Bielskoje,
Jarostaw, Biele Jezorsk, Dwinnon z Archaniotem
 Portem; *Zachodniej* części że są prawie czołem
 Wspomnienia dosyć będzie; a *Wschodowej strony*
 Kray jak dziki zostanie od nas opuszczony.
 Stołeczny (*h*) tu miasta nie bawię wspomnieniem,
 Gdyż całe Państwo jego głosi się imieniem:
 Inne główne z Xięstw imion snadno się poznają,
 Ze Miasta y krajowi imiona nadają.
 W *Tartaryi Moskiewskiej* widzieć *Astrakanu* (*i*)
Bulgaryi, Syberow Królestwa Kazanu.
 Z *Samojedą* ku *Waigatz* (*k*) ostatnią w rejestrze
 Chęć upada; tam niechcąc zostawać w sekwestrze.
 W *Lappii Leporye* (*l*) trzy krainy niby
 Nie pociągną w okropne zimna swego tryby:

Gdzie.

Pole, XII. Mordua, XIII. Niższego, Nowogorodu, XIV. Włodymirskoe, XV. Susdalskoe, XVI. samey właśnie Moskwy, XVII. Rosthowskoe, XVIII. Jarostawskoe, XIX. Biele - Jezoroskoe, XX. Wotogda, XXI. Kargapolskoe, XXII. Dwinnoje, gdzie Port sławny Archangel od Jana Bazyłowicza założony w R. 1569. dla handlow. We Wschodniej zaś Moskwie te: Juhorskoe, Petzora, Kondinsk, Permsky, Ustinga, Wiadsky, kray Czeremiski.

[*h*] Stolica całego Państwa Moskwa, Imię Kraiowi nadająca.

[*i*] *Tartarya Moskiewska* cała w *Azyi* rzeką *Oby* rozgranicza się od *Europy*, a te w sobie zamyka Państwa: I. *Astrakanu*, II. *Bulgaryi*, III. *Kazanu*, IV. *Syberyi* Królestwa; gdzie jest miasto *Tobolskoy*, V. *Samojeda* Xięstwo.

[*k*] *Waigatz* jest to *Fretum* zwane.

[*l*] *Leporia Murymanskoi* albo *Maritima*; *Leporia Terskoy* albo *Tersa*; *Bellamoreskoy*, albo *Grandvicensis Leporia*.

Gdzie Miałto *Kola* chociaż z handlu się zaleca,
 Chęci jednak do kraju swojego nie wznieca.
Europejskich Tatarow (m) w *Perekopie Krymie*,
 Y jakie bydź nadane onym slyszym imie.
Kubanenskich, Czyrkaskich, Katmuckich Azowa
 Z między *Dniepru (n)*, y *Dniestru* bliższych *Oczakowa*,
Budziadzkich, Bessarabskich ziadle *Ceremisy*,
 W nieporządnym co tłumie chodzą na popify,
 Od *Euxynu* siedliska jakby w *Chersonexie*
 Ciągających, zbroynych łukiem, co im korzyść wiezie,
 Upędzać ciekawości tey dość na papierze,
 Ze zburzone minowŹy wytchniemy w *Banderze*, (o)
 A ztąd *Kudak (p)* y *Bachmut* oglądać pozwolą,
Zaporofcy (g) y *Donscy* bawiający slywola

Ko.

[m] *Europejscy Tatarowie*, nad czarnym morzem, albo *Euxynem*, z którego *Palus Maotis* wypada, w *Peninsule* zwaney *Taurica Chersonesus*, kędy *Cassa* albo *Bosphorus Cimmerius* osiadłości swe mają; których kraj zowie się *Tartaryą* matą czyli *Europejską* dla różności od *Tartaryi wielkiej Azyatyckiej Moskiewskiej*.

[n] Między *Dnieprem* y *Dniestrem* mieszkający *Tatarowie* zowią się właśnie *Oczakowscy* *Turkom* hołdujący, których stolica *Oczakow* przez *Moskalow* w R. 1737. dobyta y zburzona zostala. Rezydencya *Hana Tatarskiego Baciefaray*; fortecę *Karabajar* w R. 1736. sami *Tatarowie*, a R. 1737. *Moskale* zruinowali. *Perekop* R. 1736. przez *Moskalow* zdemoliowany; *Azow* dawniey *Turcy* trzymali, ale Roku 1696. dobywszy onego *Moskale* osiadali; w R. zaś 1711. po przegranej pod *Pruthem* ustąpić przymuszenni: ale w R. 1736. wojną znowu go otrzymali, y dziś onego posiadają. *Kafikermen* y *Kinburn* fortece przez *Moskalow* w R. 1736. otrzymane y zdemoliowane.

[o] *Bander* albo *Bender* po przegranej *Szwedzkiej* schronieniem się *Króla Szwedzkiego* w R. 1709. załzczycone.

(p) *Kudak* forteca *Zaporoskich*, a *Bachmut* *Donskich Kozakow*.

[q] *Zaporofcy* dawniey hołdowali *Polakom*; ale Roku 1648. wybiwszy się z mocy, y władzy, częścią do *Turkow*, częścią do *Moskwy* udali się. *Zadnayscy* albo *Dońscy*

Kozacy; po straconym kędy *Baturynie* (r)
Głuchow [s] z *Mazeppy*; z *Szwedow Pułtawa* [t] dziś słynie

WĘGIERSKIE PAŃSTWO

z przyległościami.

Węgry z dawnych *Pannonow* (a) jak wiadome światu
 Z *Północy* zaścianione wielkością *Karpatu* (b)
 Od *Polskiej* dzielące się: *Tureckich* z *Południa*,
Dzierżaw kray położeniem swym wielce zatrudnia.
 Złączonemi *Bośnia*, *Słowaki*, *Kroaty*, (c)
Siedmiogrodzany, *Serwy* po części z *Dalmaty*,

Na

---

scy pod Hetmanem swym *Mazeppą* fortecę *Baturyn* straci-
 li; gdyż po udaniu się *Mazeppy* do *Szwedow Moskwa* in-
 nego Hetmana w *Głuchowie* onym ustanowiła.

(r) *Baturyn* forteca w jaki sposób odeszła, namieniło się.

(s) *Głuchow* strącenia *Mazeppy*, a obrania nowego Het-
 mana sławny.

(t) *Pułtawa* z przegranej *Szwedow* z *Moskalami* w R.
 1709. dosyć pamiętna w przysłowiu zostaje: jak *Szwed*
 pod *Pułtawą*.

(a) Zdawna jak *Pannoni* ten kray ofiadali, *Pannonią* zwa-
 no, y onę *Rzymianie*, *Gothowie*, *Hunnowie*, *Longobar-
 dowie*, wedleodmian czasow posiadali: aż wieku dziewią-
 tego przybywszy ze *Scythyi* w te strony *Hungarowie* ofie-
 dli: od których powzięła denominacya *Hungaryja*.

[b] *Karpat* góra popolicie *Tatry*, *Krempak* zowiąca się.

(c) Te Prowincye w *Mappie* Królestwa *Węgierskiego*
 zamykające się w tym porządku kładą się: I. *Słowiańska*
Ziemia albo *Sklawonia* należąca dopiero do Korony *Wę-
 gierskiej*; II. *Kroacya* także do *Węgier* przynależąca, ale
 w niej fortecę *Wihicz* trzyma *Turek*. III. *Bośnia* cała przy
Turczynie. IV. *Dalmacya* na trojacie *dzierżawy* podzie-
 lona *Weneckie*, *Węgierskie*, *Tureckie*, w którey y *Ragu-
 ska* Rzeczpospolita za część czwartą liczyć się może. V.
Siedmiogrodzka ziemia albo *Transylwania* do Korony *Wę-
 gier-*

Na [wykład idą, *Wyższe y Niższe* w swym kraju (d)

Tykające miejscami naywięcey *Dunaju*.

Obojga głową *Buda*; a w każdey zosobna

W fortece znamienita, y Zamki ozdobna,

Taka sytuacya miast z *Tureckiey* sirony,

Iż bydz się pokazują dla wiernych obrony.

Presburg, Comorra, Tyrnaw, Nowigrad, Parkany (e)

Tokai, Mongatsch, Waradyn, Pest, Temeswar znany,

W

gierskiey należąca. VI. *Serwia* zupełnie *Turkom* służy od traktaru w R. 1739. zaszłego, którym fortecę *Belgrad* zdemoliowano, nad czym Poeta ubolcwa:

Occiderant bello Carthago, Troja, Sagunthus

Fortia Belgradi Maenia pace cadunt.

(d) Dziela się na dwie części, a to na *Wyższe*, y *Niższe* *Węgry*: w wielu miejscach do *Dunaju* sięgające.

(e) *Wyższych* *Węgier* Stolica *Prešburg* albo *Pofonium* z ordynaryną Gubernatorów Królewskich Rezydencyą; w którym przedtym koronowali się Królowie, jako to *Jozef I.* Cesarz w R. 1687. a *Karol VI.* w R. 1712; zkad y Insignia Królów konferwowały się w tym mieście. *Comorra* prawie nie dobyta Forteca na *Insule Schutna*, gdzie rzeka *Wage* wpada do *Dunaju*, wystawiona przez *Ferdynanda I. Neuheusel* Forteca w R. 1663. była opanowana przez *Turkow*, ale w R. 1685. szturmem pozyskana. *Leopoldstadt* w R. 1664. regularna założona Forteca. *Tyrnaw* miasto, w bliskości którego *Kremnic* mennicą złotą sławny, zkad Dukaty pochodzą. *Parkany* Forteca od R. 1683. wspominająca się. *Nowigrad* w Roku 1685 przez Cesarza pozyskany. *Tokay* z win nayprzednieyszych zalecony; nad rzeką *Theisse* albo *Tibiscus*. *Mongatsch* Zamek bardzo mocny na wyfokiey skale był to *Tykielego*. *Waradyn* Forteca nad rzeką *Sebeskeres* w R. 1660. dostała się była *Turkom*, ale w R. 1692. pozyskana. *Temeswar* z natury y dowcipu Forteca znaczna w R. 1552. była dostała się *Turkom*, y Traktatem *Karłowickim* R. 1699 już wcale z jednym Powiatem między *Dunajem* a *Theisse* rzekami leżącym postąpiona była; ale w R. 1716. przez obleżenie pozyskana, y Pokoim w R. 1739. zaszłym przywrócona *Wegrom* została. *New-Orsova* miasto na *Insule* między *Dunajem*, w R. 1738. zabrane przez *Turkow*, y onym Pokoim następującego Roku 1739. w posiadłość postąpione.

W Wyższych Węgrzech; a w Niższych Odenburg, Gran [f]
Iż ręki Bissurmanskiey nad sobą nie znali. (chwali

Sigeth kłęką pamiętne dzielnego Seryni [g],
Mohatz z straty Ludwika wieczną pamięć czyni [h].

SKLAWONIA Słowakow z jedney strony Sawem [i]

A z drugiey opatrzonych uczyniwłszy Drawem (k)

Węgry pomnaża, kędy Effek, Werowicze,
Walpo, Pošega, Semlin słyną Kartowicze [l].

KROATOWIE Karlstadem cieszac się z Petryn em
Zawiedli się na Wihicz [m] w swey chęci z Turczynem.

BOSNA Imie kraiovi co rzeka nadaie [n],

Od Pokoju zażłego przy Turkach zostaie,
Baniatuka, nad Verbas, w którey mieszka Basza,
Šajczya, Zwornick, y Wacup Chrześcian rozprafza (o).

DAL-

(f) *Niższych Węgier*: Odenburg albo Sopronium wielkie y znaczne miasto. Gran albo Strigonium nad Dunaiem miasto; kędy rzeka Gran wpada do Dunaju: w którego Zamku S. Stefan I. Król Węgierski narodził się R. 969. a Stefan III. pochowany w R. 1172. Buda nad Dunajem całych Węgier Stolica nayważnięysza, która w R. 1551. dostała była Turczynowi; ale w R. 1686. szturmem w przytomności woyska Tureckiego odebrana.

(g) *Sigeth Forteca* w R. 1566. dostała się była Turkom, gdy Comes Seryni Komendant przez oboz Turecki przebieć się żądał, y w tey rezolucyi ze wszystkimi swemi zginął. R. 1689. Cesarzowi to miasto przywrócone dostało się.

(h) *Mohatz nad Dunaiem* pamiętne dla nieszczęśliwey kłęski w R. 1526. w którey Ludwik II. a ostatni Król Węgierski z wielu tyficy Chrześcian poległ.

(i) *Saw* albo *Sawa* rzeka wypadająca z gór Krenpaccich.

(k) *Drawa* albo *Draw* z Biskupstwa Saltzburgskiego pochodząca.

(l) *Kartowicze* od Traktatu Leopolda Cesarza z Turkiem zawartego w R. 1699. sławne.

(m) *Wihicz Forteca Turkow*, którey w R. 1697. dostać próżno Chrześcianie tentowali.

(n) *Bosnia* od rzeki *Bozna* denominacją biorąca od Roku 1739. w posleffiy Tureckiey zostaie.

(o) *Wacup* od kłęski Chrześcian w R. 1737. poniesionej pamiętny.

DALMATOW *Illyrikiem* Kray z dawności zwany, *Węgrom, Wenetom, Turkom*, po części rozdany, Mocniejszych w nim *Wenetow wskazują: Jadera, Clim, Narenza, Salone, a Cielut, Sing* wpiera. *Węgrowie* w małej części *Zeng* fortecą chwałą *Turcy* w *Arcegowinie* zayzdroszczą się pałą Ze wolne, choć przy hołdzie rządząc się RAGUZY(p) Protekcyą nad sobą ponoszą z intruzy;

Bo co rok oplacając swe złotem swobody, Nie pewne z tey opieki formułą dowody, Do *Raguzy* Stolicy służy tu *Port Krzyża*, Z wysp: *Weglia, Carzola, Meleta* się zbliża. Pod jedneyże wolności rząd, zafczyt, y prawa, Gdzie co miesiąc obierać Rządcow, jest ustawa.

SERWIA dostawczy się *Turkow* w znak Pokoju *Belgrad* (q) gubi, którego nie traciła w boju; *Passarowicze* (r) doszłym wysławia Traktatem *Niszę* (s) *Uzitte* Scltan zyskuie bułatem.

Siedmiogrod (t) w swym szczęśliwym będąc położeniu Zostający w *Węgierskiej* Korony rządzeniu: Do trzech wiernych, dziewięciu napoionych błędem Dobrawszy, radnym raczy obdarzać urzędem; Których *Hermanstadt* (u), *Cronstadt*, y *Weissenburg* rady Niechay ważą, jeżeli byż mogą bez zdrady.

TUR-

(p) Rzplta *Raguska* hołdu płacąca Dworowi *Konstantyno* *politańskiemu* czternaści tysięcy Czerwonych Złotych co rok, Xcia sobie, y sześciudziesiąt Senatorow do niego obiera co miesiąc dla sprawowania rad.

(r) *Belgrad* wymienita Forteca od Roku 1522. alternatą rzymana była od Chrzęścian, y *Turkow*; a R. 1717. wcale ją byli otrzymali Chrzęścianie; ale R. 1739. przez Pakta zdemoliowaną obie strony umówiły; jako się powiedziało wyżej.

(s) *Passarowicze* od Pokoju 1718. stanowionym znaczne.

(t) *Niszę* Chrzęścianie w roku 1689. trzymali; ale Roku 1737. *Turcy* odebrawszy Traktatem Roku 1739. otrzymali.

(u) *Siedmiogrodzką* Ziemię sprawuje Gubernium z dwunasto osob ustanowione trzech *Katolikow*, trzech *Lutrow*, trzech *Kalwinow*, trzech *Socinianow*.

(u) *Hermanstadt* albo *Cibinium* Stołeczne Miasto tey Ziemi.

TURCYA EUROPEYSKA.

Grecya y Wyspy.

Na upadku *Wschodniego* Państwa z *Paleologi* (a)
Bisfurmański powstałszy *Xieżyć* (b); podniósł rogi
 Nad krajami w *Europie* długo kwitnącemi
 Na *Północ* y *Południe* rozłokowanemi.
 Z *Północy* kray *Wotochow* (c), *Moldawa* (d), *Bulgary* (e),
Romania (f) którą zwał *Tracyą* wiek stary.
 Z *Południa* GRECY z WYSPY Prowincye wdzięczą
 W jarzmie niewolj więcey choć *Tureckiey* jęczą.
 Tych wszystkich, że uczynić chęć jest, wyłożenie,
 O niejake upraszam jezzcze pocierpienie.
 WOŁOCHY z *Hospodarem* od rzeki *Aluty*
 Ciągiem krótkiey widziane bydź mogą minuty.
 Nad *Bukereśt*, *Tergowisz*, *Kampeluge*, bowiem
 Zadnych ofobliwości z nich więcey nie powiem,

MOL-

---

[a] *Konstantyn Paleolog* ostatni z swoiey *Greckiey* Fami-
 lii *Paleologow* panujących na *Wschodzie* przez lat 125. przy-
 niósł koniec y upadek *Wschodniemu* Państwu fundowanemu
 od *Konstantyna W.* Cesarza.

[b] *Xieżyć Tureckim* herbem albo znakiem jest. iż w o-
 brządkach swoich część mu oświadczają. *Machomet* Drugi
 opanowawszy *Konstantynopol Bisfurmańskich* Cesarzow Sto-
 licą uczynił.

[c] W *Wotoszczyźnie* albo w *Wotoskim* kraiu to, co mię-
 dzy *Alutą* rzeką leży, było przyznano traktatem *Passaro-*
wickim R. 1718. Cesarzowi; ale R. 1739. pokojem nowym
Turkom postąpiono; z kąd całe *Wotochy* pod hołdem zo-
 stając *Tureckim* mają swych *Hospodarow* albo *Woywodow*.

(d) *Moldawy* kray podobnież hołdując *Turkom* ma *Hospo-*
dara czyli *Woywodę*: w którym nad rzeką *Prutem* R. 1711.
 batalia *Moskalow* z *Turkami* walna odprawiła się, a po
 niej nastąpił Pokoy.

(e) Ta Prowincya zdawna *Turkom* należąca.

(f) *Naypryncypalniejsza Tureckiego* Państwa Prowin-
 cya w *Europie* w dłuż na mil 60, a w szerz na mil 30.

MOLDAWA rzodek *Prutem* (g) mająca przerznięty,
Jassy, Soczowę, Chocim (h) znając *Turkom* wzięty
 Przez *Moskwę*: wróconą się *Traktatem* poznała.
 W której *Polskiego* męstwa zaszczipiona chwala.
 BULGARYA pamiętne wystawia widoki,
 Pod *Warną* (i) *Władysława* dzielne ważąc kroki
Nikopol z kłęski wiernych, a *Widyn, Sophią,*
Babadag nad *Dunajem* liczy z *Sylistryą*.
 ROMANIĄ jak *Wschodni* władali *Cesarze*,
 Wymierzają już cztery wieki *Luminarze*,
 W którą *Amurath* wpadłszy w *Adryanopolu* (k)
 Założył był stolicę, z *Konstantynopolu* (l)
 Niżli *Machomet* drugi wyrugował *Trony*,
Bissurmanšką potęgę w te przeniósłszy *frony*:
Dardanelle (m) przy *morza Czarnego* ciasninie
 Swiadczą: zostawać *Wschodnie* kraje przy *Turczynie*.
 W GRECYĄ (n) *Srzodziemnego* morza bijąc końce,
Archipelagiem patrzeć na *wschodzące Słońce*,

(g) Rzeka *Prut* rzodkiem *Moldawy* płynąca, o której się wspomniało.

(h) *Chocim* zwycięstwami *Polaków* za *Zygmunta III.* w R. 1621: za *Michała* 1673. odniesionemi z *Turkow* sławi się. *Moskale* w R. 1739. otrzymali go byli, ale za doszłym tegoż Roku pokoiem przywrócili.

(i) *Warna* ze straty *Władysława* z *Xiążąt VI.* a z *Królow IV.* z trzydzieści tysięcy *woyłka* poległego w R. 1444. pamiętna; jako y *Nicopol* z kłęski *Chrześcian* w R. 1383. ponieśionej wspomina się.

(k) *Amurath I.* wtargnąwszy w *Europę* najpierw w *Adryanopol* od *Jana Paleologa* *Cesarza Wschodniego*. odebrał, y tam był panowania swojego *Stolicę* założył.

(l) Aż R. 1453. *Machomet II.* opanowałszy *Konstantynopol* (jako się powiedziało) *Stolicę* panowania swego do tegoż *Miasta* przeniósł, y potęgę *Bissurmanšką* rozszerzył.

(m) *Dwa Miasta Dardanelle* nad *morzem ciasnym*, albo ad *Bosphorum Cimmericum* czyli *Thracie*.

(n) *Greycią* położeniem około tey *krainy*, gdzie *morze Srzodziemne* kończy się, od *Wschodu Archipelag*, od *Zachodu Włoskie Państwa* y *Mare Jonium* ma: którą *rozebraw-*

Joniiskim w zachodzące zdaje się wdzięcząca
Levante ztąd się zowią, czyni ją dzielącą
 Na *Weneckie* dzierżawy, y *Tureckie* kraje,
 Zkąd pokażę, co u tych, lub owych zostaje.
 Części (o) w niey *Ziemia Tega*, y *Wyspy* stanowią,
 O których wzniesim mowę, jak się właśnie zowią:
 Przez *Albanią*, *Epir* y *Macedonią*,
Tessalią, *Moreą* poydziem w *Liwadią*,
 W *Albanii*: *Durezza*, *Valona* (p), *Scutari*,
Albanapol, *Dolcigno* mocne *Antivari*.
 W *Epirze*: *Port Chimera*, *Butrinto* y *Larta*,
Capo, *Figolo* (q) sława gdzie *Augusta* wsparta
 W zaśzley z *Antoniuszem* swym rywalem bitwie,
 W *Marfowej* praktykować jak zwykło gonitwie,
 A *Prewesę*, *Woinitzę* *Wenecya* trzyma,
 Zkąd przecie *Chrześcianom* trwa jakaś estyma.
 MACEDONIA wielbiąc *Alexandra* (r) dzieła,
 Których ni *Strymon* (s) rzeka, ni *Athos* poieła,
 Cną *Salonikę* (t) z listow *Narodow* Doktora,
Libanową, *Stagiry* (u) urodzeniem która

Sła-

brawszy między siebie *Wenetowie* y *Turcy* Dzierżaw swoich
 poczynili byli granice Traktatem R. 1699. warowane; ale
 potym w nich osobliwie R. 1716. wiele odmiany zaśzło.

[o] Dzieli się na *Ziemie tegą*. to jest *Terram Firmam*,
 albo *Continentem*, y na *Wyspy*, albo *Insuly*.

[p] *Valona* z *Zamkiem*, y *Portem* *Miasto* R. 1691. mina-
 mi wysadzone. *Antivari* w R. 1717. przez *Wenetow* do-
 być tentowane bezskutecznie.

[q] *Capo Figolo* albo *Promontorium Adium* sławne dla
 zaśzley potyczkj *Augusta* Cesarza z *Antoniuszem*. *Prewesa*
 y *Woinitza* dwie *Fortece* *Pokojem Passarowickim* dostawtzy
 się *Wenetom* przy nich zostaia.

[r] *Alexandra* W. y urodzeniem, y dziełami Heroicznymi
 zaśzczycona *Prowincya*.

[s] *Strymon* rzeka w *Macedonyi*, a góra *Athos* nay-
 wyższa w całym prawie świecie.

[t] *Salonika* albo *Tessalonika* dostatnie *Miasto* tym sławne,
 iż do *Obywatelow* jego *Święty Paweł* *Listy* pisał.

(u) *Libanowa* dawniey *Stagira* oyczyzna *Arystotelesa*,
 od ktorey *Stagirytą* zwany,

Sławiła; y *Filippi* (*w*) miały znamienita,
Ocrida w handel pewną zostaje użyta.
 THESSALIA jak głoszą *Parnass* z *Helikonem*,
Pindus, *Olymp*, *Pieri*, jednym z *Muzy* tonem,
Larissa y *Pharsalo* (*x*) pewnie się ukloni,
Juliusz z *Pompejuszem* gdzie się miał do broni.
Peloponezu imie *MOREA* (*y*) w zaśszycie
 Nofząc; *Spartow*, *Lakonow* wolność chwali skrycie,
 A *Korynth*, *Modon*, *Coron*, *Epidaur*, *Napoli*,
 Z portami od *Tureckiej* zawiesiła woli.
 W LIWADYĄ z własności za *GRECYĄ* mianą,
 Za *Achają*, *Hellas* starym poczytaną.
 Pomknawszy; *Athen* (*x*), *Thebow*, *Delfu* widzieć ślady
 Zywe nauk, wolności, wyrokow przykłady,
 Gdzie czciła starożytność; w tym się zaстанowię,
 Iż *Atheny* trzymają miało *Wenetowie*;
 Przyległości *Attyckie* bowiem, Port *Pireo*
 Y Pole *Maratońskie* (*a*) z miejscem *Chaeroneo*,
Dardanellen (*b*), z *Neupaktem* choć się były wzięły,
 Znowu jednak z *Weneckich* ręku wyllizowały;
 Z temi *Lepante*, *Doris*, *Acarnani* społem
 Xiężycowi z *Turkami* wybijają czołem.

IN-

[*w*] *Filippi* pifaniem *Listow* od *S. Pawła* do *Filippeńczyków* uzacnione.

[*x*] Oprócz gór y mieść używanych od *Poetow* w *Thefsalii*, pamiętne miejsce *Farsalo*, gdzie *Juliusz* *Cesarz* poraził *Pompejusza*, zkąd ta woyna nazwana *Farsalią*.

[*y*] *Morea* od R. 1715, od *Wenetow* dostawszy się *Turkom* zostaje przy nich: u starożytności *Lacedemońską* albo *Spartańską*, y oraz *Lakońską* Rzplta sławiła.

(*x*) *Atheny* u starych wiekow z nauk sławne, dziś same miało od R. 1687. trzymają *Wenetowie*, a przyległości jego zwane *Attica* posiada *Turczyn*.

(*a*) Pole *Maratońskie*, na którym *Persowie* zwyciężeni zostali.

(*b*) *Dardanellen* dwa zamki inne od tamtych, cośmy wspomnieli nad morzem *Ciafny*; te tedy y *Neupaktum*, albo *Lepante* przez *Wenetow* R. 1687. opanowane y wzięte były; ale po traktacie *Karłowickim* wroczone *Turczynowi* zostały, y *Kasztel* *Pomelia* zburzony.

INSULY do zwiedzenia tylko nam zostają,
Zacnieysze y Pomnieysze; które wyglądają,
 Z *Jonijskiego* po części y *Archipelagu*,
 To *Wenetom*, to *Turkom* chodzące w pofagu.
 Znacznieysza z nich *CANDIA* (c) dawnych Państwo *Kretow*
Turkom służy, wypadłszy wojną z rąk *Wenetow*,
 W którey oprócz stolicy, *Canea*, *Retymie*,
Setia, z *Garabusą*, *Spina Longa* w stymie.
 Zostajecie *Pogańskiey*; a fortece *Suda*
 Ledwo jedną utrzymać *Wenetom* się uda.

NEGROPONTE (d) co niegdyś *Euboa* się zwała,
Tureckiemu rządowi jak zaholdowała,

Tak nie nie posiadają tam pewnie *Weneci*,
 Toć ją nam chyba *Euryppe* (e) ów dziwny zaleci.

Mnieysze *Archipelagu* (f) *Insuly*, *Cyklady*,
Chius, *Tyne* y *Patmos*, rozlane *Sporady*,
 Wszystkie prawie w *Tureckim* zostając władaniu,
 Zwracają ku *Jonijskich* (g), wysep wykładaniu:
 Gdzie *Wenetow* udzielnny rząd samych y władza,
 W *Corfu*, *Leucas*, *Cefalon*, y w *Zante* osadza,
Echinady (h) *Pogańskiey* pokonaniem Floty
 Stwierdzili w *Chrześcianach* wiarę, męstwo, cnoty.

Szrod-

(c) *Candia* Insuła dawniey zwana *Creta* należała do *Wenetow*, ale R. 1645. osiągneli ją *Turcy*, jedną tylko fortecę *Suda* trzymają *Wenetowie*.

(d) *Negroponte* od R. 1470. przy *Turku*.

(e) Rzeka *Euripp* zwana *Eurippus Chalcidus* wedle powieści starożytney sławna, iż biegu oney nie pojawły *Arystoteles* rzucił się w nią y utonął.

(f) Na *Archipelagu* pomnieysze *Insuly* należą do *Turczyna*, gdzie *Chius* najlepszą od drugich w R. 1695 przez *Wenetow* była wzięta, ale potym utracona przy *Turkach* zostaje.

(g) Na *Jonijskim* morzu wyspy należą *Wenetom*.

(h) Sławne zwycięstwem nad Flotą *Turecką* otrzymanym w R. 1572.

Szrodziemnym jescze morzem chociaż to nawiasem
 Ku Majorce (i), Minorce (k) puńcim za kompasem,
 A w trakcie; Formentera (l) da widzieć Iwika, (m)
 W które Hiszpan (n) posłużyć zechcę za Sternika.
 Tu z Europy zwiedzioney ciekawe zapędy,
 Boską Wszecmocność wielbić niech się siłą wżędy.

A Z Y I G R A N I C E

Y

P A N S T W A.

ZE]. stworzeniem ta (a) świata pierwszość zwiąwży
 razem
 Wystawionym od Boga cieżąca obrazem,
 Ba! więcey jescze nad to! Stworcy w ludzkim ciele
 Kray ludu wybranego stawiaća na czele

Słu-

(i) *Majorka* Insuła walna z *Balearów* do *Hiszpanow* należąca ze stolicą tegoż imienia bogatą, mocną, obronną, z Akademią, Biskupstwem, y rezydencyą Vice-Rejow: znaleziona R. 1706. *Karol* III. Król *Hiszpanski* ją otrzymał, R. 1711. Obywatele tej wyspy rozbojem morskim bawią się; koło brzegow zaś poławiają się korałe w obfitości.

(k) *Minorca* także jedna z *Balearow* gorzyfsta y w lasy dostatnia, mułow ma wiele; do *Hiszpanow* w R. 1709. dostała się była; a R. 1723. opanowali ją *Anglikowie*, którym w R. 1756. *Francuz* odebrałszy ma w swojej possessyi.

[l] Dla mnoštwa węzów odrażaiąca od osiadłości y mieszkania.

[m] Jedna z *Pythuiszow* żyźna w zboże, owoce, wino, y sol; R. 1715. za Króla *Filippa* V. dostała się *Hiszpanom*

(n) Jako osiadłości kolonie y possessyą naysnaczniejszą mający.

(a) AZYA z samych początkow stworzonego świata znakomita dosyć była: Stworzeniem pierwszych Rodzicow Narodu ludzkiego; *Noego* po potopie życiem, y rozkrzewieniem się Narodow; *Patryarchow* wżysktkich w sobie pomie-

Szłusznieby miejsce wszystkim pierwsze wziąć powinna,
 Jako Matka Narodow ta sama, nie inna;
 By w tych prerogatywach pozwolonych sobie
 Utrzymywać się mogła ku wieczney ozdobie,
 Lecz że tak zacna Postać tak walne przymioty,
 Pogańskie przywalone grubością proftoty,
 O zacności Jey pierwszej nieuczynię wzmianki
 By nie przyszło w tym dziele wypadać za'zranki:
 Położenie jey za tym (dawszy pokoy chmale)
 Od *Wschodu* w swoim kraju pokażą *Moskale* [b],
Egypt [c] z sobą w *Afryce* granicę mieć powie,
 Reszta morzem [d] oblaną wod wskażą Bogowie.
 Co w *Euxynie* [e], w *Kaspijskim* [f], w *Srzedziemnym*,
     w *Erytrze* [g]
 W *Arabskim* (h), y w *Indyjskim* [i] podobny wdzięk cytrze
 Głaszcząc się w szumie czynią nad *Nurty Spokoyne* [k]
 W *Tatarskim* [l] zatopiwszy morzu chęć na wojnę.
Eufratu [m], *Oby*, *Indu*, w szyku zacność stajnie
Ganges [n], *Tygris*, *Hydaspes*, *Phasis*, y *Jordanie* (o),
     Swiad-

mieszkanem: Ziemi obiecanej ludowi *Izraelskiemu* sytuacją; a nadewszystko Boga w ludzkim ciele w swoich krajach obcowaniem, nauczaniem, przykładami, męką, y śmiercią poświęconą; Apostołów wybraniem, y nauką objaśnioną długo zostając.

[b] Na *Wschod* graniczy z *Europą* w *Moskwie*, ale to względem naszych krajow *Europy* co *Azyą* mamy od *Wschodu*.

[c] Z *Egyptem* w *Afryce* łączy granicę,

[d] W reszcie *Oceanem* oblaną jest.

[e] Morza ma te: I. *Czarne* albo *Euxynskie* [f]; II. *Kaspijskie* albo *Hyrkańskie*; III. *Medyterrańskie* albo *Srzedziemne*.

[g] IV. *Czerwone* czyli *Erythraum*.

(h) V. *Arabskie* od *Żachodu*.

(i) VI. *Indyjskie* od *Południa*.

[k] VII. *Spokoyone* albo *Pacificum*.

[l] VIII. *Tatarskie* albo *Scyticum* od *Północy*,

[m] *Eufrates* około *Arabii* płynąca, ad *Sinum Persicum* wpadająca; *Oby* albo *Obius* rozgraniczająca *Azyą* od *Europy*, *Indus* w morze *Arabskie* wpadająca.

[n] *Ganges* do morza *Indyjskiego* ad *Sinum Bengalicum* wpływająca.

Świadku sprawionej w sobie tak świętey kompieli,
Iż zmaży Dufzne zmywać [p] tą ludzi zaczełi.

W sześć części [q] rozmaitych Narodow Oyczyzny
Rozłożywszy rachnie: Pierwszą z *Tureczyzny*,
Z *Perfiow* Drugą; *Indye* w Trzeciej mieszcząc *Wschodnie*,
Gdzie *Wielka Tartarya* w Czwartą idzie zgodnie,
Piątą *Chiny* formuią, a *Insuty* szostą,
O których relacjā uczyniemy proftą.

TURCYA AZYATYCKA.

W *Tureczyźnie* tłum ludu [lepiej powiem bydła!] Alkoranem [a] związawszy rozwiązłość obrzydła
Rozrzuciła po częściach przed, y za *Eufratem* (b)
Aby złość *Musulmańska* (c) broiła ze światem.
Natolia (d) za *Mniejszą Azyą* przed czaſy
Poczytana, dla piękney Państw różnych okraſy,

Któ-

(o) Z dwu źrzodeł *Œor*, y *Dan* z pod góry *Libanu* wy-
padających uformowana, y urosła rzeka *Œordanu*, nad
którą *Œan* Święty *Chrzcziciel* opowiadający Chrzest poku-
ty zbiegającym się do siebie ludziom wskazywał *Baranka*
gładzącego grzechy; y w niey *Chryſtuſa* Pana ochrzcił
przy świadectwach cudownych całego Nieba.

(p) Pobudką; y przyczyną co stało się grzesznikom do
pokuty, y nawracania się do Boga.

(q) Dzieli się na części sześć: I. *Turcyą Azatycką* albo
Azyą Turecką. II. *Perfią* albo *Monarchyą Perſką*.
III. *Indyą Wschodnią* IV. *Tartaryą Wielką*. V. Państwo
Chinſkie. VI. *Insuty* albo *Wyspy Azyatyckie*.

[a] Xięga bezbożności, y wszelkich ſprośności pełna, o
bowiązająca lud proſty do ſprawowania się w tey ślepcie.

[b] Na dwie części rozłożona w kraie, z tey ſtrony *Euf-
ratu* mająca trzy, *Natolią*, *Syryą*, *Arabią*, y potam tey
ſtronie *Eufratu* *Georgią*, *Turkomanią*, y *Dyarbecker* albo
Diarbechią zamykającą.

[c] To ſłowo *Musulman* trwałego w *Machometanſkich* błę-
dach, y obrzędkach znaczy, jak u nas *Katolikow* prawo-
wierny.

[d] *Natolia* nam *Europejczykom* od *Wschodu*, z dawna
G 2 *Azyą*

Których chyba ślad jaki w dzisiejszey ruinie
 Da obaczyć; co przedtym świat czcil jak Boginie:
 We cztery Prowincye tyle rozdzieliła.
 W żadney niezachowując czyzmyby się sławiła.
Smyrna, Pergam, Bursia, Efez, Troia, Sardo [z],
 Co za starożytności mogły świecić hardo
 Z *Niceą* (f), *Chalcedonem*, y *Nykomedya*,
 Pierwszą część zastępuie rzeczoną *Azyą*.
 Drugą część *Amazyja* chlubiąc z *Trapezuntu* [g]
 Wywrócony Tron *Greckich Królów* śzydzi z gruntu;
Karamanii z Tarsu [h], y od *Cydnus* rzeki
Alaudulii z Iffus [i], ledwie wspomną wieki.
Cyprn [k] z wysp, po swych Królach, *Weneką* się liczył
 Dzier-

Azyą Mniejszą zwana, ku *Północy* sięgająca *Czarnego*
 morza, ku *Zachodowi Archipelagum*, niżej *Mediterraneum*;
 a ku *Wschodowi Eufratem*, dzieliła się wedle starych na
 piętnaście Królestw; Teraźnieysli zaś na cztery, ją części
 dzielą; *Natolią* własną, *Amazyą*, *Karamnią*, *Alaudulią*,
 [e] Miasta u starożytności zalecone.

[f] *Iznich* przedtym *Niceą* od *Konciliow* odprawowa-
 nych w R. 325. y R. 787. sławne. *Chalcedon* od *Concilium*
 w R. 451. mianego wzięte miasto.

[g] *Trapezunt* dawnych *Greckich Królów* Rezydencya w
 części *Amazyi*, gdzie też *Neo - Caesarea* miasto znaczne;
Sifimo albo *Amifus* w którym *Mythridates* Król *Pontu*
 rezydował. A w bliskości *Tokat* jest miasto *Nazyanza*, od
 którego *S Grzegorz Nazianzeński* rzecony.

[h] *Tarsus* miasto w *Karamanii* rodziną *S. Pawła* zale-
 cone; nie daleko którego jest rzeka *Cydnus*, w której *A-*
lexander Wielki kąpał się.

[i] *Lajazzo* w *Alaudulii* miasto na tym mieyscu, kędy
 przedtym miasto *Iffus*, pod którym *Alexander Wielki* po-
 wtórnie *Persow* poraził.

[k] *Cypru Insuta* w frzodku morza *Srzodziemnego* jedna
 z naywalniejszych wysp, zdawna imieniem Królestwa za-
 szczycona długo swych Królów miała, po uftaniu których
 dostała się była *Wenetom* R. 1473. ale w R. 1571. *Turcy* ją
 wydarli bez przyczyny: Do której też ma pretensye *Xiąże*
Sabaudyi. W niej miasta *Nicosia* wielkie z rezydencyą
Bafzy; *Famagosta* z *Portem*, y *Fortecą*; *Papho* kupieckie
 od handlow.

Dzierżawą, *Turczyn* niżli z *Rhodem* (l) odziedziczył,
 SYRYI (m) części *Trypol*, *Aleppo*, *Damaszek*,
 Obrócićy te kraie *Bafzom* do igraszek,
 W dwanaście Pokolenia co wieki dzielify,
 Kray ziemi *Chananejſkiey* (n) doſtatni y miły
 Pod imieniem nam zwany dotąd *Paleſtyny* (o),
Turkom oddany z tayney hołduie przyczyny

Z A-

[l] *Rhodu* na tymże morzu wyſpa w R. 1309. wzięta była przez Kawalerow *Maltańſkich*, y trzymana przez lat dwieście z górą, aż R. 1522. o nym odeſzła, gdy ją *Turcy* opanowali.

[m] *Syrya* doſtała ſię *Turkom* w R. 1516, przed któremi dawniey trzymali ją *Rzymianie*, po tych *Saraceni*, a od tych Xże *Godefryd Bulloniusz* był pożyſkał w wieku XI. lecz po ſtu léciech znowu utracona. W trzy części dzieli ſię: I. *Aleppo* z ſtołecznym Miąſtem tegoż imienia, y rezydencyą *Bafzy*, w R. 1759, trzęzieniem ziemi naruſzonym; gdzie też Miąſta *Scanderona* *Antyochia* z *Patryarchow Greckich* *Stolicą* nad rzeką *Orontes*; w którym naypierwiefy wierni *Chrzeſćcianami* zwać ſię poczeli. *Laodicea* miąſto, y góra *Libann*. W poſtrzodku tey prowincyi mieſzkają *Chrzeſćcianie* zwani *Maronici*. II. *Trypol* albo wedle dawności *Phanicia* z *Stolicą* właſnego imienia, w której rezyduie *Baſza*. III. *Damas*, albo *Damaſzek* z rezydencyą trzeciego *Bafzy* w *Stolicy* ſwego imienia; ma w ſobie *Sayd*, zwany dawniey *Sydan*, *Sur*, albo *Tyrus*, *Jaffe* albo *Joppe* z portem dla pielgrzymow wygodnym. *Accon* albo *Ptolemaidę* z Portem *Samaryą* wcale zruinowaną. *Jeruzalem* dziełami, życiem, nauką, cudami, męką y śmiercią *Zbawiciela* *Pana* dotąd ozdobne, y tajemnicami odkupienia naſzego znakomite, a *Grobem* chwalebny nayszczynieyſze: które po zburzeniu ſwym przez *Tytusa* *Ceſerza* R. od *Narodzenia* *Pańſkiego* 70. a od śmierci 40. gdy za *Adryana* *Ceſarza* na nowo wyſtawione było, y *Eliam* mianowane, nie długo tak ſię zowiać do pierwſzego wrócićo ſię nazwiłka. *Gaza* na granicach *Egyptu* miąſto.

(n) Ziemia obiecana *Abrahamowi*, *Jakobowi* *Patryarchom*, y naſieniu ich.

(o) *Paleſtyna* wedle dwunafu *Jakubowego* pokolenia na dwanaście *Prowincyi* dzieliła ſię; dopiero tylko w

Z ARABIĄ [p] skalistą, pustą, y' szczęśliwą
 Co Mechę [q] y Medynę kopci obrzydliwą
 Czcią swego Machomeśa; a GEORGIANIE [r]
 Rzucając się na różnych Panow sprawowanie
 Hołd to Turkom, to Persom, to Moskwie oddają
 Z tych Dzierżaw; przerzeczeni co w rękę trzymają.

W ró-

cztery części dzieli: *Judzka, Galilejską, Samaryjską, Pereę* albo *Trachonitydy* krainę. W tym kraju morze *Galilejskie* albo *Genazareth*, y morze *Martwe* albo *Stone* w siarczystą y smrodliwą materią zebrane, z kąd nazywa się *Lacus Asphaltites*, y wedle mniemania niektórych od zapadnienia tam *Sodomy* y *Gomorry* tak obrzydliwe zostaje. Około tego zaś kraju całego mieszkały Narody: *Filistynowie, Edomita, Egypczanie, Ammonici, Madyanici, Moabitowie, y Amalecytowie*, z któremi *Izraelitowie* wojny wiedli; a ku Północy kędy się zaczyna *Jordan* był Narod *Syrer* albo *Syrenencyków*.

(p) Między *Persją* a morzem *Czerwonym* ku *Zachodowi Afrykę* mając, a od niey morzem *Czerwonym* dzieli się; od *Wschodu Persją* oddzielającą się *Sinu Persico*, od *Południa mare Arabicum*, od *Północy Syryą* ma części trzy: pierwszą *Arabiam Petream*, drugą *Desertam*, trzecią *Felicem*.

(q) *Mekka* albo *Mecha* miasto urodzeniem piekielnego plemienia *Machometa* fałszywego Proroka w R. 570. *Medyna* albo *Talnabi* grobem tegoż niecnoty oślawione tak przyozdobionym, iż na trzy tysiące lamp srebrnych tam byż ma wiszących; umarł ten bałamut R. 637. wiele pozwodziwłszy, y na zgubę z sobą pociągnowszy Krajow. Tu wiedzieć należy, że *Arabii* szczęśliwey kraje y mieysca do *Persyi* po części należą, jako *Baharen* *Insula in Sinu Persico* z stołecznym Miastem także zwanym, kędy najsłodzszcze poławiają się perły.

(r) *Georgia* między *Czarnym* a *Kaspijskim* morzem położona różnych Xiążąt y Wodzow w części *Turkom*, w części *Persom* dawniey hołdujących miała, ale w R. 1722. po detronizowaniu *Perskiego* Monarchy dostała się była wcale *Turkom*, którzy potym w R. 1736. przez pokoy zażly przywrócili zabrane kraje; lecz *Moskale* w niey po otrzymaniu fortec nad morzem *Kaspijskim* *Derbentu* y *Baku* w R. 1732. bynajmniej nic niustąpili; iako y Xiążę

W równym TURKOMANNIĄ [s] obaczmy terminie
 Jak *Pers* z *Turkiem* w *Ormiański* panuje krainie.
 DYARBEKER [r] co pierwszą Monarchią w świecie
Affyryjską, *Babilon*, *Ninive* grzebiecie
 W połączeniu *Eufratu* do *Tygru* w swym kraju
 Zadnych śladów pokazać nie możecie Raju [u]
Ottomański hołd *Porcie* świadcząc należyty
 Z starożytnych mieysć próżne wzniecacie zaszczyty.

da z *Dagesthan* w R. 1722. wypędziwszy, Fortecę *Tarcku*
 nad morzem *Kaspijskim* pierwey opanowali: Stolica Pro-
 wincyi *Mingrelia*, gdzie rzeka *Fazo*, albo *Phasis* płynie.
Imeritia, *Guriel*, *Cacheti*, *Carduelia* Xięstwa w ostatnich
 z tych w R. 1735. miasto *Tefis* nad rzeką *Kour* podbili
Perfowie. Obywatele *Schyzmatycką* trzymając Religią do-
 żyć *Turkom* do utrzymania siebie w posłuszeństwie często
 zadają trudności, rokosz albowiem podnosząc na wolność
 z pod hołdu *Ottomańskiego* wybić się usiłują, jako R. prze-
 szłego y terazniejszego 1766. mamy uwiadomienie.

(s) *Turkomannia* albo *Armenia* większa, zkąd Chrze-
 ścianie *Ormianie* pochodzą, w części do *Persa*, w części
 do *Turka* należy: gdzie *Ériwan* stolicę trzyma *Pers* w R.
 1735. sobie przywróconą. *Erzerum* wielkie y obronne
 miasto kluczem do *Persyi* przy *Turku* zostaje: *Cars* albo
Carse forteca *Turecka*, przy której rzeka *Eufkrat* bierze
 początki. W tey Prowincyi góra *Ararat*, na której ar-
 ka *Noego* po potopie spoczela.

(t) *Dyarbecker* niżej *Turkomannii*, gdzie *Eufkrat* y *Ty-
 gris* rzeki wpadaia in *Sinum Persicum*. Kray ten z dawna
 zwany *Affyryą*, Monarchia *Affyryjska* w której kwitnela:
 y Królestwo *Ninive*, na mieyscu którego *Mosoul* miasto;
 na mieyscu *Babylonu*, miasto *Bagdad*, a kray ten zwał się
 u starożytności *Chaldea*. Na mieyscu *Edeffy* miasto *Opna*
 albo *Orpha* od Juchtow *Tureckich* zalecone: Ten kray był
 zwany *Mezopotamią*.

(u) Kędy *Eufkrat* y *Tygris* rzeki łączą się, z mniema-
 nia wielu wnoszą tam bydź przed wypędzeniem pierwszych
 Rodzicow *Ray*, ogród rozkoszy, ale dopiero zgadnąć tru-
 dno, jako go *Wszchemocność* *Bołka* ukryła przed przestęp-
 cami woli swojey.

P E R S Y A.

Powstałych za *Cyrusa (a)* *Perfow* z fundamentu Chwały, y ozdob szukać; że nie rzecz momentu Tego; który w Stan Państwa terazniejszy wpada, Y własne ułożenie jego opowiada:
 Z Prowincyi *Perfya* dwunastu stanowi
 Których obywatele hold czynią *Szachowi (b)*
Fars, Chusistan, Iraca, Adyrbeitz, z Syrwanem, Gilan, Chorasán, Sablest, Kándahr, z Segestanem, Mokran Kirman, z miastami od siebie zwanemi
 Służnie zostaną u nas tak pokazanemi.
Ispahan (c) jednak Miasto u *Perfow* stołeczne,
 Wspomnienie y o drugich uczyni nam wdzięczne,
 Jak *Schyras (d)* na dawnego mieyscu *Persepolu,*
 Zbior nauk miejsza różnych do błędow kącoku,

Su-

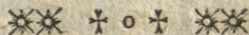

(a) *Cyrus* Monarchią *Perfską* wzniecił R. stworzonego świata 3475. która trwała lat dwieście, aż od *Alexandra W.* zawoiowaną została: zkrąd potym *Perfsya* *Grekom, Rzymianom, Parthom,* a nakoniec *Saracenom* y *Tatarom* holdowała.

(b) Królów *Perfsya* własnych mieć znówu zaczęła od R. 1514. pod imieniem *Szach,* albo *Sophi,* których panowanie absolutne. Dzieli się to Państwo na dwanaście Prowincyi: I. *Fars* albo *Farsitan* dawniey *Perfis.* II. *Chusistan* czyli *Susiana* nad *Eufratem* tam, kędy ad *Sinum Persicum* wpada. III. *Iraca* dawniey *Parthya.* IV. *Adyrbeitzan* przedtym *Medya.* V. *Syrwan* nad *Kaspijskim* morzem przy gorze *Caucasus.* VI. *Gilan* z prawey strony *Kaspijskiego* morzarazem z *Tabristan* dawniey *Hyrkanią* zwanym. VII. *Chorasán* przy granicach *Tartaryi* niegdys *Bactriana.* VIII. *Sablestan.* IX. *Sitzistan.* X. *Kandabar* przy granicach W. *Mogola,* dla czego między *Perfsami,* a *Indyanami* sprzeczka była o tę Prowincyą. XI. *Macran* przedtym *Gedrosia* nad morzem, kędy rzeka *Indus* wpada. XII. *Kirman* albo *Cherman* nad *Arabskim* morzem niżej.

(c) *Ispahan* albo *Aspahanum* całego narodu stolica obszerna na mil dwanaście z rezydencyą *Szachow.*

(d) *Schirafium* miasto nad rzeką *Bendmir* na rozwalinach da-

Suza (e) od wspaniałości przśławna *Asswera*
Hamadan (f), *Tabrys*, *Turek* co szturmem otwiera,
A Raft (g) z *Moskwą* na Traktat godząc się spokojny
Bost (h) *Zareng* opatrzone chciał mieć na czas wojny,
Gamron (i) Kupcom otwarty z swej stawiając odnogi,
 Pokazuje jak *Ormus* (k) z miast wdzięczny y drogi,
 Bo gdyby formować się miał świat w kształt pierścienia,
 Byłby mu dyamentem *Ormus* z położenia.

INDYE WSCHODNIE.

Indyą z dwu Pół-Wyspów (a) dostatnią. y dużą
 (Jeżeli równe z *Gwaskonem* (b) *Zefiry* posłużą.)
 Zwie-

dawnego miasta *Persopolu* przez *Alexandra* W. zburzonego ; w tym mieście mają *Persowie* Akademią z Profesjami we wszystkie wyzwołone nauki.

(e) *Toftar* albo *Suza* miasto wielkie w tym mieyscu byda się zdaje, w którym Król *Assuerus* rezydował.

(f) *Hamadan* przez *Turkow* w R. 1724. szturmem wzięte: nie daleko którego było miasto *Arbela*, pod którym *Daryusz* został zbity. *Tabrys* także w R. 1726. przez *Turkow* było zabrane; ale R. 1731. przywrócone.

(g) *Raft* albo *Recht* Traktami doźlemi między *Persem* a *Moskalem* jednym w R. 1729, drugim w R. 1732. wstawione; któremi za granice wyznaczona rzeka *Kour* albo *Kur*.

(h) *Bost* forteca na granicach.

(i) *Gamron* albo *Comoron* wielkie miasto kupieckie ad *Sinum Persicum*.

(k) *Ormus* miasto sławne na *Insule*, kędy *Sinus Persicus*, y *Arabskie* morze z sobą się łączą; tak ma bydać piękne, iż o nim powiedziano: gdyby świat był pierścieniem byłoby to miasto Dyamentem: było zas w possessyi *Luzytanow*, od których za poduszczaniem *Angielszczykow* w R. 1620. odebrali *Persowie* y zamek onego zburzyli.

(a) *Peninsuly* dwie duże nam *Europeyczykom* bardzo odległe, że rzeką *Indus* oblewają się, nazywają się *Indyami*,

(b) *Gwasko* czyli *Vascus Gamma* *Luzytan* R. 1490. puściwszy się w żegluga, y przebywszy *Promontorium Bonae Spei* te odkrył y pokazał Krainy.

Zwiedzić chciałbym niebawiać; a od *Indu* (c) rzeki
 Kray obaczyć odkryty niedawnymi wieki. (d)
 Którego część *Indoſtan* pomiędzy *Gangefem*
 W bałwochalſtwie (e) brodząca tchnie (jak mówią) bieſem.
 Druga *Mangi* (f) rzeczona za rzeką rozległa,
 W którą *Holendrow* z wody znajomość zabiegła.
 W *Indoſtan* kray *Mogola* (g) białych znacząc ludzi
 Nieźmiernemi doſtatkami z odległości ludzi
Europeyczykow, morza zwiedzaniem bawiących,
 A raczej różnym szczęściem bogactw ſzukających
 Wſpianiałości Monarchy tytułem Cezarza (h)
 Równey widzieć nikomu w świecie ſię niezdarza;
Agra (i) *Dehly*, *Guzurat*, *Kamboja*, *Bengala* (k),
 Królestwa holdu jego; w których ſię rozwala

Z ſkar-

[c] *Indus* rzeka kraiom imię nadająca.

[d] Dopiero lat 276. odkrycia onych liczy ſię.

[e] Bałwochalſtwo wkorzenione w krajach W. *Mogola* tak trwa, że *Popi Bracmani* dotąd niewywodzą ſię; ale y *Machometauſkiej* ślepoty wielu ſię trzyma *Indyanow*.

[f] Część druga *Mangi* rzeczona za rzeką *Gangefem*.

[g] Słowo *Mogol* znaczy białość, iż Narod w tych krajach biały.

[h] Monarcha nad wſzytkich całego ſwiata Panow naydoſtatnieyſzy; bo ma mieć rocznego dochodu ſześć kroć ſto tyſięcy Millionow, (jeżeli wierze rzecz podobna) y woyſka 60000. w obozie liczy, z którego 12000. na Aſyſtencyą przy boku jego ſtawia; a poddani go jako Bożka czczą.

(i) *Agra* Królestwo z ſtołecznym Miastem w poſtrzodku całego Państwa, które dla piękności, y doſtatkow wychwalić ſię nie może z rezydencyą W. *Mogola* na zimną porę. *Dehly* Królestwo z Miastem rezydencyalnym także. *Guzurate* Królestwo, w którym rzeka *Indus* do morza wpada, z ſtołecznym Miastem *Surate* wielkim; w bliſkości którego *Inſula Dio* ieſt do *Luzytanow* należąca. *Kamboja* z Portem wyſmienitym dla *Europeyczykow* żeglujących.

(k) *Bengala* Królestwo potam tey ſtronie *Gangefu* do W. *Mogola* należące; od którego *Sinus Gangeticus* wziął imię *Bengalicus*, *Kabul* Królestwo R. 1739. przez *Persow* wzięte.

Z skarbami krajowemi nad własne poięcie
 W złocie, perłach brakuiąc, świeci w dyamencie;
 Holdowi jego jezzcze *Kunkan* (l), z *Malabary* (m)
Koromandel (n), *Golconda* [o] nioląc bezoary;
 Z Królestw *Decan* (p), *Visapor*, wiodą *Kalekuty* (r),
Cananor (r), *Cochin* (s) Narzing jedney prawie huty
 Z *Oryxą* (t), gdzie kray miasta pod temiż Imiony
Luzytanom, *Holendrom* czynią zalecony;
Goa (u) ciałem *Xawera Indow Apostoła*
 Ciesząc, nad inne w Wierze jaśnieje wesoła.
 W *Mangi* rozkazuiący *Awa* (w) *Arakanom*
Pegu (x), *Siam*, z *Malaką* wziętą *Luzytanom*

Przez

(l) *Kunkan* Prowincya walna.

(m) *Malabar* Peninsula w pieprz obfita..

(n) *Koromandel* Prowincyaz z prawey strony *Sinum Gangeticum* mająca.

(o) *Golconda* w kamienie drogic, y bezoary dostatnia; a wszystkie te z swoiemi Królestwami *Wielkiemu Mogolowi* holduią.

(p) Królestwo *Decan* w dyamenty obfituie, *Visapour* Królestwo mające własnego Króla, ale pod holdem *Luzytanow*.

(q) Królestwo *Kalekuchie* z Stolicą *Kalekut*.

(r) *Cananor* Królestwo handle z *Hollandyą* wiodące, którego też Stolicę trzymają *Holendrowie*.

(s) *Cochinu* Królestwo z własnym Królem pod Protekcyą *Hollandyi* jako y *Narsinga*, w którym *Negupatan* obronne miasto, y *Geldrya* w possessyi *Holenderskiej*.

(t) *Oryxa* Królestwo w Prowincyi *Golconda* równie dostatnie y obfite w dyamenty, y kamienie drogic, które do *Europy* przez handle przychodzą.

(u) *Goa* wielkie y sławne Miasto w possessyi *Luzytanow* nayznakomitze Ciałem S. *Franciszka Xawerego* Apostoła tych krajow; gdzie y rezydencya *Vice-Reiow Luzytanskich* sprawuiących rządu.

(w) Królestwo *Awa* dostatnie w drogic kamienie, mające własnego Króla, któremu *Arakanu* Królestwo holduię.

[x] *Pegu* Królestwo obfite w złoto pierwfzemu holdownicze. *Siam* Królestwo wiele męczennikow za wiarę Nie-

Przez *Holendrow*; Królestwa z *Kambody* (y), *rachuią*, *Cochin China* (x), y *Tunquin* przez *Chinow* sprawuią.

TARTARYA WIELKA.

Tartaryi część jakaś pod *Moskwy* [a] ukazem
Wspomniona; a dwu drugich tu nie puści płazem,
Ile od rzeki *Tartar* [b] swe wziąwszy początki,
W trojacie [c] rozciagnioną bydź się widzi wątki:
Moskiewską [d] niegdys *Pustą* od rzeki *Arguna* [e]
Uczyniła za *Piotra* wojenna fortuna:
A *Chinenńska* [f], co murem od *Chinow* dzieliła;
Śwą potęgą y *Chiny* [g] w poddaństwo wprawiała;

Wol-

---

bu przysposobił, mordując okrutnie Chrześcian. *Malakka* do niego należąca *Peninsula Chersonesus aurea* zwana, której stolicę tymże rzeczoną imieniem *Hollandrowie* opanowali *Luzytanom* ją w R. 1640. odebrawszy.

[y] *Kambody* Królestwo z wspomnionemi się liczy.

[x] *Cochin China* Królestwo, z *Tunquin* we władzy *Chinenczykow* zostają obadwa.

(a) W Państwie *Moskiewskim* o *Tartaryi* y *Tatarach* do niego należących mówiliśmy.

(b) Rzeka *Tartar* albo *Tattar* imie nadaie *Tartaryi*.

(c) Dzieli się u niektórych na *Północną* y *Południową*; ale doskonalej dzielić się może na trzy: I. *Moskiewską*, II. *Chinenską*, III. *Wolną*.

(d) *Moskiewska* od rzeki *Oby* zaczynająca się przed zwojowaniem swoim od *Piotra* I. *Cara*, zwana była *Deserta*. ma Fortecę *Argoene* albo *Argunskoy* od rzeki *Arguna* rzeczoną.

(e) Która to rzeka między *Tartaryą* *Moskiewską* a *Chinenką* czyni granicę.

(f) *Chinenńska* albo *Sinica*, murem od *Chinow* na mil 500, ciągnącym się dzieliła, y miała Królestwo *Niucki*,

(g) Którego Król w R. 1630. napadłszy na *Chiny*, one otrzymał, y dziś razem z *Monarchyą Chinenką* ta *Tartaryą* łączy się.

Wolną się [h] jedna licząc z] *Turckesten, Tybetu*
Do jednego *Tartarow* stołuje Portretu;
A' w mieście *Samarkanda* [i] sławą *Tamerlana* [k]
Głośnym; sprawcę osadza pod imieniem *Hana* [l]

CHINSKIE PANSTWO. T O

Pilney *Konfucyusza* (m) wglądaiąc Krainie
W pysznym z dworu Cesarza pogoszczę *Pekinie* (n)
Zkąd *Nanking* [o], *Queichew, Haynan* [p], zasięgnę badaniem,
Jakoby wysmienitych rzeczy nabywaniem,

Bo

(h) *Wolna* albo *Tartarya Libera* reszta kraju, co ani do *Moskwy*, ani do *Chinow* wcale nie należy, gdzie Królestwo *Turkestan* nad *Kaspijskim* morzem, kędy niegdyś byli *Turcy*, niżeli z tego wyszli kraju, y z *Saraceni* się połączyli. *Marawahahra*, y *Zagathay* Królestwa ku *Perzji*, których rzeka *Oxus* rozgranicza, a w nich różni Królowie panujący znajdują się.

(i) *Samarkanda* znaczne y obronne Miasto, Rezydencyą niegdyś *Tamerlana* dumne.

(h) *Tamerlan* albo *Tamberlanes* ze dwa kroć sto tysięcy wojska zwyciężywszy *Bajazetha* w R. 1041. tym zwycięstwem wyniesiony z karku *Bajazetowego* wsiadał na koń.

(l) Rządcy czyli Sprawcy tego narodu pospolicie pod imieniem *Hana* mianują się.

(m) Filozof *Chiński* nieposledni, w pierwszey u narodu tego czci, y poszanowaniu dla praw, y wyrókw w księgach od niego napisanych zaftawionych: który jeszcze przed *Narodzeniem Chrystusowym* żyjąc wedle niektórych na lat pięćset pięćdziesiąt, a wedle niektórych czterysta pięćdziesiąt, radami, y przekładaniem dobrych obyczajów, *Monarchow Chińskich* do przyłstoynego wprawował panowania.

(n) *Peking*, albo *Peking* czyli *Pekin* przy granicach *Tartary* stołeczne Państwa całego Miasto z przepyszną Cesarza tamecznego rezydencyą.

(o) *Nanking* miasto dawniey miało rezydencyą Cesarza; za którym przedmieścia są z murami na mil dwadzieście długiem. *Queichew* także przednie miasto; z którego porcellana wysmienita pochodzi.

(p) *Infula Hay* albo *Haynan* od pereł tam poławiających się sławna

Bo co z przedziwnych robot dziewiemy się wdzięku
Z *Chińskich* handlem do naszych to przychodzi ręku,
Wyśmienitym, kosztownym materye wzorem
Tkane u nich: wżak u nas są pierwszym wyborem.

O INSULACH AZYATYCKICH.

Wyspy *Wschodniego* morza biorąc w wykład żywy
Od *Ceylon* [q] liczyć zacząć bez liczby, *Maldivy* (r)
Sumatrę (s), *Jawę*, z kłotni *Bontamickiej* znaną
Borneo (t) y *Celebes* w ludzkość ogłąskaną
Molukki (u), *Filippiny*, *Formosę*; dla wstrętu

Ja-

(g) *Ceylon* niżej Prowincyi *Coromandel* leżąca, należy do *Hollandrow*, którzy w niej wystawill fortecę *Columbo*, y innych wiele: obituie w *Cynamon*, y *Slonie* ma osobliwej wspaniałości, że się tym drugie z innych kraiw *Słonie* kłaniać mają.

(r) *Archipelagus Maldivarum* niezliczone prawie są, mając własnego Pana, który mianuje się Monarchą dwunastu tyfięcy *Insul*, y w *Mamale* rezyduie. *Europeyccy*kwowie nic tu nie mają.

(s) W *Sumatrze* handle wiodą *Anglicy*; ale *Hollandrowie* wiele mogą kredytem; *Stolica* jey *Achim*; albo *Achen*. *Wyspy Java* obliwych mieli *Królow* w *Bantam* y *Materan*, gdzie *Ociec* z *Synem* gdy się byli pokłócili w R. 1682. z strony *Oyca* obstawali *Anglikowie*, a z strony *Syna* *Hollandrowie*, y pomocą tych *Syn* wsparty plac otrzymawszy *Angielczykow* z *Oycem* wypędził. O co potym między *Anglią* y *Hollandyą* kłotnia trwała zwana *Bantamica*. Na tey *Insule* mają *Hollandrowie* fortecę *Batavia* w R. 1619. wystawioną z *praesidium* własnym y *Gubernatorem*.

(t) *Borneo* podobostatku *Hollandrom* przewidująca *dyamentow*. *Celebes* obite w korzenia różnych mają *Królow*, *stolica* onych *Macassar* długo *Hollandrom* niesprzyjała, ale już y tę ugłąskali.

(u) Pięć *Insul* z *Krółami* swemi *Hollandrom* hołdujące. *Filippiny* przez *Hiszpanow* za *Filipa* II. *Króla* wynalezione więcej nad tyfiac, z których osobliwsze *Manilla* y *Minda-*

nao;

Japonią (*w*) Chrześcian gubiącą do szczytu;
 Gdzie w *Jeddo* (*x*) przychodzących nieco do przyjaźni
 Ostatniey *Hollandrowie* nabawili kaźni.
 Ziemia *Jedso* (*y*) odkryta w świeżym prawie czasie
 Dokładnie nieupewnia jako swoy kraj masie:
 O *Wyższych* (*z*) żegluiący wiadomość przelożą
 Jakim które towarem niżą, albo drożą.
 Zkąd ciekawość nie w inną myśl stronę obroci
 Tylko na wysławianie opatrney Dobroci.

nao; ale tyle *Manilla* z resztą insuł przy *Hiszpanie* zostaje,
 gdzie y *Vice-Rex Hiszpański* rezyduje w *Manille*, a *Mindanao*
 z niektórym odeszła. *Formosa* należała dawniey do
Hollandrow, y fortecę *Zelandyą* w niey założyli; ale w
 R. 1661. od zbroycow *Chinenskich* wypędzeni więcey do
 niey nie powracają.

(*w*) *Japonia* za *Chiną* leżąca ma własnego Cesarza,
 któremu różnych Królestw inni Królowie hołdują; dziele się
 na trzy duże Insuły: I. *Niphonia* największa więcey niż
 dwudziestu Królow zawierająca pod hołdem Cesarza *Japońskiego*.
 II. *Xicocu* albo *Bongo*. III. *Ximo* albo *Saikock*.
 W tych wszystkich miasta niezliczone wyrazić trudno.

(*x*) Stołeczne zaś całe *Japonii* miasto z rezydencją
 Cesarza jest *Jeddo*: gdzie przed lat stem *Luzytanie* mieli
 kredyt y przyjaźń, że podobieństwo formowało się do
 pozyskania Cesarza Kościołowi Świętemu; ale *Kalwinka* w
Hollandrach złość ku *Rzymskiej Katolickiej* wierze zburzyła
 te wszystkie podające się okazy, y taką nienawiść w
Japonczykach wznieciła; iż na okrucieństwa mordowania,
 męki wylali się prawie wszyscy; zkąd w R. 1627. bardzo
 wiele tysięcy pomordowano wiernych, y *Europejskich* lu-
 dzi nie ubłaganemi nieprzyjacielami stali się *Japonczycy* z
 famemi tyle *Hollandrami* przestając y handle prowadząc.

(*y*) Ziemia *Jedso* albo *Terra Esonis* przez *Hollandrow*
 w wieku XVII. wynaleziona, ale w niey kolonii nasze
 Narody nie czyniły żadney, że nic tam osobliwego nie
 potrzeżono.

(*z*) *Moskale* w R. 1725. te circumferencją zwiedzając
 powiadają, że znaleźli *Fretum* albo przesmyk, przez który
 z *Potnocy* do *Japonii* y *Indyi Wschodniey* żeglować mogą.

AFRYKA.

W Zbroyną niebezpieczeństwem *Afrykę* choć drżący
 Gdy posuwam krok wolniey; upał ztąd gorący
 Słabiąc siły, ztąd dzikość ludu, gadu, zwierza,
 Ostróżnego wyftawić chcę ze mnie Rycerza;
 By otwarte w tey części zważając przypadki,
 Opisanie Narodow w termin zebrał gładki:
 Tak widząc w *Tryanguku* (a) kray *Afryki* kształcie
 Całą sytuacją tey powierzam karcie.
Srzodziemne (b), *Atlantyckie* z *Murzynskimi* (c) wały
Czerwone (d) y *Arabskie* w *Ocean* się (e) złąky
Indyjski a *Zaire* (f), *Zamber*, *Niger* (g) z *Nilem*
 Wylewaniem pomocne, straszne Krokodylem,
 Trzem częściami; w które dzielić zdaje się *Afryka*,
 Czwartą część z Inful różnych złożoną przymyka.

W

(a) Ta nam leżąca od *Południa*, przez którey frzodek *Æquator* albo linia *Południowa* idzie w mappach prezentuje się jak *Tryanguł* w trzy rogi, y według onego się dzieli; a na mil sto mieysce pustych y niemieszkalnych zamyka dla zbytniego gorąca, upałów, piaskow, niedostatku wody, gdzie wiele bardzo strasnych, dzikich y nieuglaskanych zwierząt, jako to: Lwow, Tygrysow, Lampartow, Nosorożcow, Ryfiow, Słoni, Krokodylow &c. Lud po więkzey części czarny; a chociaż ku *Mediterraneum* są ludzie biali, przecież dość szpetni, kraje w niey co lepsze poliada *Turczyn*, chociaż *Luzytanie* y *Hollandrowie* w niey mają swe dzierżawy, od innych znacznieysze.

(b) Od *Północy* morze *Medyterranskie* wyżey; morze *Atlantyckie* nad *Æquatorem* po lewey stronie.

(c) *Murzynskie* morze, albo *Oceanus Æthiopicus* niżej *Æquatora*.

(d) Od *Wschodu* morze *Czerwone* wyżey; y *Arabskie* po prawey stronie.

(e) Niżej morze *Indyjskie* albo *Ocean Wschodni*.

(f) Rzeki *Zaire* y *Zambere* w niższych krajach ku *Południowi*,

(g) *Niger* czarna rzeka z lewey strony płynie od *Wschodu*, wpada w *Atlantyckie* morze. *Nil* walna rzeka po prawey stronie od *Południa* płynąca wpada w *Srzodziemne* morze.

W *Pierwszą* (*h*) gdy *Barbaryą* z *Biledulger* kładę
 W też *Saar*, *Nigrycyą*, *Gwineą* gromadę.
 W *drugiej* (*i*) *Egypt*, *Nubią* z Państwem *Abyssynow*,
 Co właśnie rodowitych wskazuje *Murzynow*.
 W *trzecią* (*k*) *Congo* y *Kaffern*, z krajem *Zangwebary*,
Monomotapę mieszcząc; odkryję maskary,
 W ciałach słonecznym ogniem różnie hartowanych,
 W dufkach bez wiary światła wcale oplakanych.

Pierwszey części Państwa.

Fez (*l*), *Marocco* (*m*), z *Algierem* (*n*), *Tunis*, *Trypol*,
Barką (*o*),

Z rozbojow piekielnego będąc sztuką garka,

W *Al-*

(*h*) Pierwsza część po lewey stronie zamyka w sobie pięć Prowincyi: I. *Barbaryą*. II. *Biledulgeryd*. III. *Saara*. IV. *Nigrycyą*. V. *Gwineą*.

(*i*) Druga część po prawey stronie zawiera trzy: I. *Ægypt* albo Królestwo *Egyptu*. II. *Nubią*. III. *Abyssynią*.

(*k*) Trzecia część niżej zamyka cztery: I. *Congo* Peninsulę. II. *Kaffern* albo *Cafrorum* Peninsulę. III. *Zangwebaryą* Peninsulę. IV. *Monomotapa* Państwo.

(*l*) *Fez* albo Królestwo *Fessanskie* nad morzem ku *Gi-braltar* z stolicą własnegoż imienia y rezydencyą Królewską.

(*m*) *Marocco* niżej ku *Atlantyckiemu* morzu Królestwo z stołecznym miastem tegoż imienia.

[*n*] *Algier* Królestwo prosto pod *Majoryką*; y *Mynoryką* sytuowane, imieniem wolney Rzpltey szczytące się, którą niejaki zgromadzenie albo Rada zwana *Divan* sprawuje, dając protekcyą zboycm, a hold *Tureckiemu* Cesarzowi placąc z rozbojow. Jest ta Rzplta, y sama z siebie poniekąd mocna, gdy z *Francuzem*, *Hollandyą*. y *Anglyą* woyny wiodła, Traktaty zawierala, y pokoy stanowiła bez dokładania się w tym *Tureckich* Cesarzow.

Wolność zaś jey taka, iż każdemu wolno rozbijać, byleby pewną kwotę Radzie swey albo *Lywanowi* wypłacił. *Tunis* y *Trypol* Królestwa tymże terminem wolności, y rządow sprawują się, jedne pod *Sardynią*, a drugie pod *Sycylią* leżące. Od R. 1650. w Protekcyi *Tureckiey* zostają.

[*o*] *Barkar* albo *Barkan* pod *Candyą* przy *Egypcie* sy-

W *Alcassar* (p), *Ceucie* (q), *Tyngis*, *Massagan* (r), *Gygery* *Luzytanom*, *Hiszpanom* dawali kwatery, *Oran* (s), *Marsalquir* z Porty, *Bona* (t) od *Hypponu* Dla *Hiszpańskiego* flawę utrzymuje Tronu;

A

tuowane w *Tureckich* ręku, dla wielu pułtyń, zowie się *Barca Deserta* z Stolicą swego imienia, u starożytności sławne było z bożyszczą *Jowiszowego*, pod imieniem *Hammonii Jovis*, na złupienie którego bałwochwalni wystawne woysko *Kambyseja* Króla, w piaskach tego kraju żywo się zagrzebło; y zginęło.

[p] Pod *Alcassar* Król *Luzytański* *Sebastyan* od *Maurow* zbity. w R. 1558.

[q] *Centa* albo *Septa* miało ad *Fretum Herculeum* przy górze *Avila* z Portem y Zamkiem wysmienitym należy do *Hiszpanow*, y chociaż przez *Barbarzyńców* lat 26. w oblężeniu zostawało, jednak R. 1720. od oblężenia uwolnione *Hiszpanow* dzielnością. Należą też *Hiszpanom* nad *Szrodziennym* morzem *Melilla* piękne, y *Velia Rupes* z zamkiem miasta. *Tyngis* albo *Tanger* miało nad przesmykiem *Herkulesowym* trzymali *Luzytanie*, ale w R. 1661. ułtapili onego *Angielczykom*, którzy po ufortyfikowaniu mocnym pomiarkowawszy bydy bez pożytku zburzyli one.

[r] *Massagan* miało z zamkiem *Luzytanom* należy. Kray zaś obudwu Królestw *Fezu*, y *Marocco* pod jednego rządem zostały, który używa tytułu Cesarza. O *Algierii* Stolicy dostatniej, y obronnej wiadomość ta kommoniknie się, że *Karol V.* Cesarz osobą własną z wielką flotą przybywszy w R. 1541. dobyć oney usiłował, ale z utratą nie małą woyska odstąpić musiał. *Francuz* także Roku 1683. attentował próżno. Trzęsieniem ziemi w R. 1716. mocno naruszoną została. *Gigery* albo *Igilgelium* Miasto z Portem R. 1664. przez *Francuzow* było wzięte, ale opuszczone.

[s] *Oran* Forteca z Portem od lat dwuchset będąc przy *Hiszpanach*, była onym przez *Algierczykow* w R. 1708. wzięta, ale ją w R. 1732. przecie pozyskali *Hiszpani*, y trzymają. Takż *Marsalquivir* albo *Portus Magnus* przez *Maurow* w Roku 1708. zabrany, w Roku 1732. odebrali *Hiszpani*.

[t] *Bona* z Portem miasto, kędy przedtym *Hyppon* miasto było, którego *S. Augustyn* był Biskupem.

A dawney w rozwalinach mieysca *Karthageny*
 Pogrzebliſzy ; ani w smutne wzbudzają ſię treny.
Biledulgeryd górą wynioſły *Atlasem* (u)
Saar (w) w głuchey *Lybii* ogromny hałaſem
 Lwow, Tygryfow y w różne bez liczby ſtraſzydła,
Nigrytow (x) y *Francuskie* nie wybielą mydła.
 w *Gwinei* (y) *Hollandrowie* kray nalazłszy złoty,
 Do ſwoich oſiadłości wyprawują Floty.

Dru-

[u] *Atlas* góra ſławna, od której morze *Atlantyczne* imię
 powzięło.

[w] *Saar* albo *Głucha Lybia* będąca ſub *Tropico Cancrę*
 więcy dzikiego zwierza, y rozmaityeh monſtrow żywi,
 jak ludzi; ale y tych od dzikoſci zwierzęcey mało co różniących ſię.

[x] Od czarnego koloru obywatelow zwana, y od rzeki
Niger nomenklatury zaſięga; którą jednak *Promontorium*
 rzeczono *Capo Verde* albo *Caput viride* zdobi. około którego
 woda zdaie ſię zieleona dla rozmaitych zioł roſnących.
 Na tey górze nadmorſkiey przedaią ludzi czarnych, których
Hijſzpani kupując do *Ameryki* zaprowadzaią nakopanie
 kruzcow. *Francuzi* w tey Prowincyi dla handlu z *Murzyna-*
mi niektóre mają mieysca, jako to: *Fort Louis* albo *Fortecę*
S. Ludwika nad rzeką *Senega*.

[y] Ta rozciąga ſię od *Promontorium Palmarum* albo *Capo*
das Palmas aż do rzeki *Volta*, y dzieli ſię na dwoje:
 Imo Co leży nad *Volta*, zowie ſię *Ora Aurea*. zdo Co leży
 z lewey ſtrony około *Promontorium* zowie ſię *Ora Dentium*,
 że wjele żębów Słonich znaleziono. W tey Prowincyi
Hollandrowie mają oſiadłości. jako to: *Fortecę S. Georgio*
della Mina zwaną z Portem wyſmienitym; *Fortecę Fort*
Naffau, y *Fortecę Aximę* od *Luzytanow* odebraną w R.
 1642. a te w kraju złotym. *Angielczykowie* trzymają *Capo*
Corſo, y *Eniacham* zamek. *Duńczyk* utrzymuie *Fridrich-*
sburg, y *Chriſtiansburg* miasto. Na to jeſzczę trzy Kró-
 lewſtwa w tey Prowincyi upatrują ſię: I. *Melegetta*, II. *Benin*,
 III. *Biafara* zwane.

[z] Królewſtwo *Egyptu* piękne, y żyźne, pograniczne
Azyi nad morzem *Czerwonym* y *Nilem* tytuowane; którego
 wylaniem od dnia 17. aż do dnia 24. Września trwającym,
 obfite y urodzayne tak ſtaie ſię, że caley *Afryki* ſzpichle-
 rzem zwac ſię może.

Drugiej części Państwa.

Egypt [z] *Nilowi* żyźność słusznie będąc winny,
 Udzielaniem żywności staje się uczynny
 Cały *Afryce* z miasta rozwlekły *Kairu* [a]
 Z *Memfu*, *Pharos* [b], *Azyrath* jeszcze szuka miru
Mamalukow [c] pozbywszy gdzie *Turecka* władza
 Cały kraj urzędami swojemi osadza.
Nubianie w stolicy rzeczoney *Donkali*
 Z *Abysyny* [d] Chrześcian *Coptici* nazwali,
 Kędy Król *Wielki Neguz* [e] w liczbie z Dyakony
 Rządzi udzielnie ludem w które zwroci strony.

Trze-

[a] *Kair* albo *Alkair* stołeczne *Egyptu* miało największe w całym prawie świecie, gdyż ulicma mieć 24000. Przed tym na tym mieyscu było miasto *Memphis*; zkąd w okolicach tego miasta po lochach y jaskiniach znajdują się ciała dobrze balsamowane dotąd w całości zwane *Mumien*, które w nasze kraie wywożone bywają do Aptek.

[b] *Pharos* wieża u starożytności sławna; *Suez* nie wielki Port *Arabski*, który że łączy *Afrykę* z *Azyą* między morzem *Szrodziemnym* a *Czerwonym*, zowie się *Isthmus*. *Damiata* obronne mieysce z Portem. *Azirath* miałeczko małe nad *Czerwonym* morzem, gdzie *Izraelitowie* przechodzili. Rozwaliny *Labiryntu* tu widzieć się dają.

[c] Panow *Egypt* miewał zdawna różnych, już *Rzymianow*, *Saracenow*, już *Mamalukow*; których panowanie w R. 1517. zagubiwszy *Soliman* I. Cesarz *Turecki* opanował to Państwo pod swą władzę.

[d] Tych kraj właśnie *Aethyopia*, albo *Mauritania* czyli *Murzyńską Ziemią* mianujący się żyźnością nad inne jest zalecony, gdy żniwo dwa razy do roku bywa.

[e] Król onych tytułuje się *Wielki Neguz*, przed którym krzyż bywa nożony na znak *Diakonstwa*, że jest *Dyakonem*, a to poświęcenie bierze, by mu było wolno z *Duchowieństwem* Świętość przyjmować; zkąd cały kraj Chrześcianański byź się zdaie, ale błędami *Dyoskora* zarażony; który do wiary wedle zdania wielu nawrócony byź miał przez *Eunucha* Królowey *Candacis*. W tym kraju rzeka *Nil* bierze swe początki z gór wielkich zwanych *Montes Luna*.

Trzeciej części Państwa."

W Congo [f] kładąc *Loango*, *Matambę*, *Angole*,
 Ledwo imie Chrześcian tam nosić pozwolę,
 W *Kassern* [g] lud różniący się od zwierząt z postaci,
 Dla dzikości swej imie słusznie człeka traci,
Zangwebaru (h) Powiedzą mieysca *Luzytanie*,
 Którym *Monomotapa* (i) złotym jabłkiem stanie;
 Potoki bowiem złote, y *Auryfodyny*
 Są tu jawne do zdania takiego przyczyny.

Czwar.

[f] Na cztery dzieląca się Królestwa, w obywatelach ledwo nie wszystkich imieniem tylko Chrześcianach czarnościami innych przechodzi *Murzynow*; w krajach tych *Luzytanie* mają ośiadłości y handle prowadzą; ale y *Hollandrowie* mają swe obeyścia. Rzeka *Zaire* frzodek trzyma.

[g] Ta kraina ku morzu *Murzyńskiemu* obywatelow ma ostatniey dzikości, syrowym mięsem żyjących, y ludziedzących, zkąd się nazywaia *Antropophagi*. Obserwuje tu się *Promontorium Caput Bonæ Spei* koniec *Afryki* ku *Półudniowi*, które przed lat półtrzeciała niżeli *Luzytanie* wynalezli drogę do *Indyi Wschodniey* nazwano było *Capo Tormentoso* dla wielu trudow y ciężkości: ale potym za pomyslnieyszim sukcessem mianowane zostalo *Capo di Buona Speranza*, gdzie wielka Forteca, wstęp do *Indyi Wschodniey* czyniąca; w którey *Hollandrowie* skład mają Towarow *Indyjskich*: gdyż nabywszy niejaki tu mieysca w R. 1651. Fortecę założyli R. 1680, w skale bardzo mocney; y tak wstęp do *Indyi* tych przy sobie utrzymali.

[h] W tym krain *Luzytanie* przeważając wiele posiadają, gdzie w *Mosambicum* trzymają *Vice Reia*; *Membacią* z obronnym Zamkiem y Portem w R 1700. byli im odebrali *Maurowie* ale przecie w R. 1728. pożyczawczy trzymają. W bliskości tego kraju jest Peninsula *Abex* między *Czerwonym* morzem, a dwoma Państwami *Nubią*, y *Abyssynią* sytuowana należąca do *Turczyna*.

[i] Kray ten bogaty, y wielki, mający własnego Cesarza, w bliskości swej ma podobne Państwo *Monoemugi* rzeczone; obudwu tych Państw narody wcale nic o wierze nieznają; a *Luzytanie* dla gestych *Auryfodyn*, y płynących złotem strumieni nazywaia *Imperium Aureum*.

Czwartej Części Infuly.

Do trzech zwiedzionych części, czwarta się przytacza
Z Inful famych; ciekawość, w które równie wkracza
Szczodrodlwym od niebios okazanych darem.

Kanaryjskich (k) wysp jakby dostatnich kanarem
Hiszpanow, *Luzytanow* kray jako się wspiera
Dowodem *Teneryffa* (l), *Palma*, y *Madera*.
Hesperidy (m) inaczey nazwane *Gorgony*
Srogim powietrzem z swojey odrażają strony,
Madagafcar (n) w dzień samy Świętego *Wawrzynca*
Otwarte; w podobnieyszym stanie do zwierzyńca
Pokazały *Francuzom* przez frogość mieszkańców
Gdy umykać musieli terminem wygnaćców.
W rozrzuconym *Wysp* różnych że się bawie tłumie
Daley ciekawość *Muzy* dokladnie nieumie,
Thomaszowe (o), *Heleny* (p), mijam *Annefony*,
Maurycego, a żagle zwijam u *Borbony* [q].

(k) *Kanaryjskie* albo *Fortunatae* na morzu *Atlantickim* od
Hiszpanow należące, których *Stolica Civitas Palmarum* wi-
nem, kanarifekt, y cukrem przednym Kanar sławna.

[l] *Teneryffa* dla góry *Picus* naywiększey w świecie,
sławne miało we wszystko obfite. *Madera* od Roku 1400.
przy *Luzytanach* żoštaie.

(m) Infuly *Promontorii Viridis* należące *Luzytanom* dla
niezdrowego powietrza zwane *Gorgones*.

(n) W dzień S. *Wawrzyńca* znaleziona od *Luzytanow*
wielka, y obfzerna, y we wszystkie dostatnia; do ktorey
w R. 1655. wprowadzili się byli *Francuzi*, ale w R. 1673,
przez niewiernych wyrugowani.

(o) Infuly S. *Thomæ* wynalezione w R. 1405. przez *Lu-*
zytanow w possessyi onych,

(p) S. *Helena* y Infulkę *Helenen* trzymają *Hollandrowie*.

(q) *Bourbon* w R. 1654. osiadłszy *Francuzi* onych nie
wypuszczają.

AMERYKI

Kraje y Państwa.

W otwarty przez *Kolumba* (a) świat pędząc *Zachodni Wespuciuszu* (b) jakiey użyłś pochodni? Tey światłem poprowadzi tam y nazła Flota, Ile wiemy zupełnie bydź otwarte wrota. *Mar del Nord* (c) nie zatrudni ciążną *Panamy* (d), *Murzyński* nam *Ocean* pouchyla tamy *Mar del Zur* (e) spokojnością tak swoią posłuży, Iż czas przykry nie będzie; choć się co przedłuży *Południowe Zatok*i, odnogi, prześmyki, Chcącym zwiedzać odkrytey świata *Ameryki* *W Północne*, *Południowe*, co się Państwa dzieli, Jak *Europeyzykowie* nawiedzać zaczęli: Wyspy z dwu stron dwojakię rozłożyło morze, Zkąd się równa trzem Częściom w tym krain ubiorze.

Pól-

(a) *Krzyżtof Columbus* Genuencyk za *Ferdynanda V.* Króla *Hiszpanskiego* wieku XV. a R. 1492. naypierwszy tey części wynalazca.

(b) *Americus Vespucius* Florenczyk zupełnie onę odkrywszy y wynalazłszy za *Emmanuela Luzytanckiego* Króla w R. 1497. od swego imienia *Ameryką* zwaną mieć zaśluzyl: aże nam *Europejanom* ta część leży od *Zachodu Indyę* *Zachodnią* pospolicie mianowaną bywa; nazywa się też *Nowym Światem*, iż dopiero lat dwieście sześćdziesiąt dziewięć od zupełnego oney odkrycia liczy się.

(c) Między *Europą*, *Afryką* y *Ameryką* po prawey stronie nad linią *Equatora* to morze *Atlantyckie* od Żeglarzow zwane *Mardel Nort* w frzodek ziemi głęboko płynące.

(d) Między tym morzem a spokojnym tylko zostaje ciążna droga rzeczona *Isthmus Panama* albo *Panamicus*. Niżej zaś *Equatora* między *Afryką* y *Ameryką* morze *Murzynskie* albo *Oceanus Aethiopicus*.

(e) Między *Azyą* a *Ameryką* po lewey stronie morze Spokoyne *Mare magnum Pacificum* od żeglarzow *Mardel Zur* zwane, które *Hiszpanom* w *Mexyku* leży ku *Południowi*, y zowie się *mare Austrinum* ku *Północy* wielkie mo-

Północne Ameryki kraie.

Mexyk (f) jeden y drugi; *Floryda* (g), *Kanada* (h),
Wszystek kray ku Północy Państwami zakłada;
Gdzie *Hiszpan Meksykańskie* wzięwszy w rządy kraje,
W gruntowaniu praw, imion swoich nieuftaje:
A *Florydę Angielczyk* że jemu wydziera,
Kanada w Kolonie różnym się otwiera:

Fran-

morze *Lodowate*, dla czego zjmna natężone zwiedzić tamecznych krajow dostatecznie niedopuszczają; dzieli się jednak *Ameryka* na trzy części *Isthmo Panamico* od miasta *Panamy* rzeczonym. I. *Ameryka Północna*. II. *Ameryka Południowa*. III. *Amerykańskie* wyspy, albo *Insuly* bardziey ku Północy leżące.

(f) Tę *Ferdynand Cortesius* R. 1521. wziowski poddał ją *Hiszpanom*, którzy Królestwa tego kraju na audyencye podzielili, w stołecznym mieście *Mexyku* imieniem także *Vice-Reja* mając *Trybunał S. Inquisitionis* y *Akademię* założyli. Nowy drugi *Mexyk* zowie się *nova Granada* Królestw mający wiele R. 1598. wynaleziony przez *Hiszpanow* w onychże *possefyy* zostaje.

(g) Tę R. 1512. w *Niedzielę Kwietnią* nalezionej nadano imie *Floryda*; *pospolicie* zowie się *Pascua de Flores* dla wesołości, y żyźności kraju; przez *Angielczykow* wydartą *Hiszpanom* R. 1663. nazwana *Carolina*, a dopiero od imienia *Ferzego* Króla ich, od R. 1728. *Georgia* mianuje się. W tej części *osobliwie* *Południowej* jest *Nacya* zwana *Charakey*, która R. 1730. *Angielczykom* poddała się. W drugiej części od rzeki *Mississippi* rzeczoney *Francuzi* *handle* wiodący R. 1718. jakieś *osiadłości* otrzymali.

(h) Słowo *Kanada* znaczy ten kray cały, co ku Północy od *Fretum Hudson*, aż do rzeki *S. Laurentii* wyduje się; gdzie *nową Francją* za *Franciszka I.* Króla *wynalezioną* *Francuzi* w kolonie osadzili. Jako y z *Louisianą* w Roku 1678. *znalezioną* uczynili. *Virginiją* od imienia *Elżbiety* *Królowey* niechęcey iść za mąż *Anglikowie* nazwawszy *Akademię* tam wprowadzili R. 1693. y *tabakę* ztąd *wdzięczną* w te kraje *prowadzą*. W *nową Szwecją* wielu *heretykow* z *Europy* *uszedłszy* *osiadłości* poczynili, *osobliwie*

Qua-

Francuzom, Angielczykom, Hollendrom z Quakiery
 Którzy tam zaśczepiły zwyczaje, maniere
 Nad przesykiem *Hudsona* (i) odnogą *Mexyku* (k)
 Y rzeką *Wawrzyncową* (l) stanowiąc się w szyku.

Południowe Ameryki Kraje.

Z *Południa Ziemia Tęga* (m) najpierw przybyłym
 Gościom się oświadczywszy wypocznieniem miłym,
 W dzierżenie wszystka dała na różne pożytki,
Hiszpanow opatrując we wszelkie dobytki.

Ob-

Quaquerow; ten zaś kraj przez *Karola II.* Króla *Angielskiego* darowany w R. 1681. sławnemu *Wilhelmowi Pen* z fektów *Quaquerow*, od którego nazwany *Pensylwania*: a miało od *Quaquerow* wystawione, nazwane *Philadelphia*. *Nowa Hollandya* w R. 1665. dostała się *Anglii*. *Nowa Anglia* R. 1588. znaleziona przez *Angielczykow*. *Akadya* albo *Nowa Szkocya* od R. 1713. pokojem *Utrechtskim* należy *Anglii*.

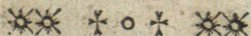
(i) Przefinyk albo *Fretum Hudsonis*, o którym wyżej.

(k) Odnoga albo *Sinus Mexicanus*.

(l) Rzeka *S. Laurentii*, o których się mówiło.

[m] Ta Część Nowego Świata najpierw strudzonych żegluga przyjąwszy *Europejanow* gośćmi y wdzierzawy onym się oddawszy dzieli się na Gubernii IX. I. *Kastylija* złota, gdzie miasto *Panama*, y *Porto Bello* Port wysmienity, dostawczy się w Roku 1739. *Angielczykom* od onychże zburzony. *Carthagenę* po wzięciu R. 1697. *Francuz* *spalił*. *Wenecya* obfita we frukta *Cacao*, z których *Hiszpani* *Szekulate* gotują. W nowey *Andaluzii* mają Kolonie *Francuzi*, *Hollandrowie*; ale *Hiszpani* przewyższają.

[n] Królestwo *Peruańskie* najdośćatniejszymi *Hiszpanow* suplementnie bogactwy, przez *Franciszka Pizarro* *Hiszpana* za *Karola I.* Króla, a potym *Cesarza*, tym imieniem *Piątego* w R. 1526. na brzegu morza *Spokojnego* odkryte, ma trzy *Audyencye*: I. *Quito* z Stolicą tegoż imienia II. *Losreyes*, w której w R. 1535. wystawione stołeczne Miasto *Lima* z Arcybiskupią Katedrą, Akademią y Rezyden-

Obfitszy z *Peru* (n), z *Chili* (o), którzy skarb wywożą,
 W kray *Magellanski* (p) długą trudząc się podróżą,
 Przez *Tukumann* [q] z *Paragway* [r] frzebrzyftego rzeką
Plata; niezmierność bogactw do Oyczyzny wleką.
Brazylią [s] *Luzytan* jak wziął przez *Kabrala*
 Tak się w iey rozległościach pomyślnie rozwala.
Amazonski [t] kray z rzeką iak nie zamieszkały
 Przez naszyńców, zostaje w swej dzikości cały.

O mia-

cyą *Vice-Rejom*. A miasto *Cakoo de Lima* portem się za-
 leca ofobliwifszym, na którym żeglujący żadnych wia-
 trow nie doznawają. III. *Los Charcas* gdzie miasta *La*
Plata z Arcy-Biskupem; y góry zwane *Potosi*, w któ-
 rych okolo mineralow uftawicznie pracuie 20000. *Murzy-*
now. Do tego kraju przybywszy *Hyszpani*, naleźli w nim
 dachy złote, y naczynia Ekonomiczne; y obywatele jego
 wfzyscy Wiarę Świętą przyjęli.

[o] Ten kray przez *Hyszpanow* w R. 1535. znalezione
 równie pierwifzemu dostatni, ale zimny zbytecznie; gdzie
 Stolica miasto *S. Jago*, albo *Fanum S. Jacobi* z Biskupem,
 który oraz jest Gubernatorem jego, y Urząd *S. Inquisi-*
tionis sprawuie.

[p] Ziemia *Magellanska* od Wynalazcy swęgo w R. 1520.
 znajdujęcego *Ferdynanda Magellana* rzeczona ofostatnią pra-
 wie częścią tey Ziemi ku *Poludniowi*, górzysta, y wte-
 gie zimna okropna, a obywatelow w zroftu na stop ofim
 mająca żadney ofobliwości więcey niema.

[q] W *Tukumannii* tyle miasta *S. Michata*, *S. Jakoba*
 z Rezydencją Gubernatorow, y Biskupa.

[r] Kray ten z swym traktem nad rzeką *Plata* rozło-
 żony w frebro ofbity u *Hyszpanow* zostaje.

[s] Ta w *Luzytańskiey* ofpossefii, bo y *Syńowie* fstarsi
 Królów tytułem *Xiążąt Brazylii* zdobią się. Wynalezio-
 na w R. 1510. przez *Alvarez Cabral*, gdzie oftoleczne mia-
 sto *S. Salvator* z Arcy-Biskupią Katedrą, y Rezydencją
Vice-Reja; *Olinda*, *S. Sebastyań*. Porty z Zamkami. Rze-
 ka w niey *Faneyro* albo *Januarius* rzeczona.

[t] Ten od rzeki *Amazonen* nazwany nie wcale znaio-
 my, gdyż *Narod* bydź ma dziki bez wfzelkich praw na-
 tury.

O miastach lepiej każdy z Dzierżawcow opowie,
które wedle języka jak podoba zowie.

Insuły Północney y Południowey Ameryki.

Biorący się ku *Wyspom* rudel nurza głębi,
Ze na frzodku *Azores* [u] od mnoſtwa iaſtrzębi
Zwane dawniey; w *Nardelnort* obaczywszy wpędzie;
Antilla [w] we czworakim będziem liczyć rzędzie:
W pierwſzym *Hiſzpaniola* [x] y *Cuba* z okrętu,
Co przyjął *Kolumba* najmnieyſzego wſtrętu
Nie czyniąc; *Jamaika* [y]; *Port Ricco* bogaty
W hołd *Hiſzpańskiey* koronie doſtały ſię z laty.
W drugim przez zageſzczenie ſwoje *Barlevento* [z]
Równie z trzeciego rzędu wiążąc *Sottovento* [a].

Ar-

[u] *Azores* na frzodku drogi ku *Ameryce* między *Europą*
na *Oceanie* położone w gradusie 350. długości, a 40. ſze-
rzyny *Północney*; zdawnazwane *Insula accipitrum*: zowią
ſię też *Flandricze*, iż one *Niderlandzi* wynaleźli, gdzie zna-
cznieyſze *Terceres*, należą wszystkie *Luzytanom*.

(w) *Antilla* morze *Mexykańskie* zalegające dla których
mnoſtwa, morze zowie ſię *Archipelagus Mexicanus*, dzie-
lą ſię na czworo: I. *Antilla majores*, II. *Carybes*, III. *In-*
sula infra ventum, IV. *Lucaia*.

(x) Naywalnieyſza Wyspa z ſtołecznym Miastem *Domi-*
nicopolis, po więkſzey części *Hiſzpanom* podległa. *Cuba*
pierwſza z tych co przyieły w R. 1492. *Columbuſa*, z Sto-
licą *Hawana*.

(y) *Jamaica* pierwſza z odkrytych przez *Columbuſa*, y
podbitych *Hiſzpanom*; ale ją R. 1655. doſtali *Anglikowie*
z Stolicą *Port Royal* zwaną. *Porto Ricco* z ſtołecznym
ſwegoż imienia Miastem w poſſeſſyi *Hiſzpanow*.

(z) *Barlovento* albo *Insula ad ventum* inaczej *Caribes*
zwane w różnych ręku *Francuzkich*, *Angielskich*, *Duńskich*,
Hollenderkich żoſtaią.

(a) *Sottovento* także w *Hiſzpańskich*, *Hollenderkich*, y
Angielskich ręku.

Archipelag formują *Mexykański* [b] w gminie
 Iż rząd czwarty *Lukajskich* [c] między niemi ginie.
Nowych Ziemi przez *Anglików* odkryte *Insuły* [d]
Cap Breton [e] *Francuzowi* wrócony poczuły.
 A wkoło *Brazylii* [f] co się wyspę liczy,
 Należą *Luzytanom* w termin hołdowniczy.
Kaliforn [g] przyrównawszy morze do szkarłatn
Salomonowe [h] *Zboycze* dobiera do kwiatu
Izabelli te wyspą, te *Maryi Anny*
 Załczycając, wprawuje w trybut nieustanny:
 A *Peru* [i] *Hollandrowie* gdy w gromadę suną,
 Jawnie się powierzają żegludze z fortuną.

No-

(b) Dla wielości wymienionych Wyspów nazwany.

(c) *Lucaia* z strony Prowincyi *Florida* leżące w dzie-
 rzawie *Hiszpanow*, gdzie najpierwsza *Guanahama* przez
Columbusa odkryta, y nazwana *Insula Salvatoris* albo *Sal-*
vador.

(d) *Insuły Novaę Terrę* przez *Angielszyków* R. 1504. od-
 kryte, Portem *S. Wawrzyńca* dzielące się od Prowincyi *Ca-*
nada były po części należące do *Francuza*; ale R. 1713. są
 ustąpione *Angli* z wolnym jednak wstępem *Francuzom* do
 półowy onych.

(e) Gdzie *Insulę Cap de Breton* przez Traktat R. 1748.
 między Potencyami *Europejskimi* zażyczy *Anglia* przywró-
 cić nazad *Francuzowi* obligowaną została.

(f) *Insuły* w koło *Brazylii* na morzu *Brasilicum* zwa-
 nym znajdujące się do *Luzytanow* wszystkie należą.

(g) *Kalifornia* morzem *Mar Vermejo* albo *Mari Purpu-*
reo rzeczonym odszczona od Prowincyi *Nowego Meksyku*,
Hiszpanom przynależy.

(h) *Salomonis* ku *Azyi* w R. 1567. przez *Hiszpanow* na-
 lezione, między któremi znaczniejsze *Isabellæ* należą *Hy-*
szpanom. *Latronum* także od tych znalezione, na honor
 niektórej Królowey nazwane były *Mariæ Annæ*; dla wie-
 łości których, y liczby w Mappach zowie się *Archipelagus*
S. Lazari. Y te ostatnie dwie *Insuły* od niektórych liczą
 się pomiędzy *Azyatyckie Insuły*.

(i) *Insuły Peru* sytuowane *ad Tropicum Capricorni* wy-
 nalezione przez *Hollandrow*.

Nowo odkryte Kraje.

W nieznaioime szykować kraje gdy przychodzi,
Zapędzoney na *Północ* y *Południe* łodzi,
W proft biegunom (*k*) iglica Niebieskim kieruje,
Naybliższe którym mieyſca ciekawość luſtuje;
Nową Zemłę (*l*), *Spitzbergen* (*m*), *Gronland* (*n*) dawny,
świeży,

Y gdzie przefmykiem *Davis* (*o*) *Fregata* zabieży,
W *Jedjo* (*p*), *Albion* (*q*), *Fryſland* (*r*) y oſtatnią *Thule*,
Co

(*k*) Bieguny niebieskie oznaczają *Polos*, to jeſt *Arcticum* na *Północ*, *Antarcticum* na *Południe*, ku którym *Acus Magnetica* u żeglarzow używana zawsze zmierza.

(*l*) *Nowa Zembla* od *Północy Moskwie*, od którey morzem *Waigatz* rzezonym dzieli ſię; kray ten *Hollandrowie* ſzukający proſtżego ku *Chinom* traktu w R. 1675. wynalezli, gdzie dla okrutnego zimna w R. 1696. zimować przy muſzteli byli, iż Ocean w tym kraju zamarł. Noc w tym kraju trzy mieſiące, jako potym dzień takiż bywa.

(*m*) *Północny* kray daley ad *Arcticum* położony, od tychże *Hollandrow* znaleziony R. 1645. gdzie niedzwiedzie wielkości obliwey y baleny.

(*n*) *Groenlandya* dawna y nowa, inaczey *Terra viridis* od zieloności ziela poroſtu, czyli gliſniku zwana, tey części odkryte wieku X, hołdują *Dunczykowi* kraje.

(*o*) W R. 1585. ku *Ameryce* nowy przefmyk wynalazł *Joannes Davis* Angielczyk, które ſię nazywa *Fretum Davisii*; nie daleko którego jeſt *Fretum Hudſonis* wynalezione przez Angielczyka, a zdaje ſię czynić granice między *Ameryką*, a *Terram Semptentrionalem incognitam*; y to *Fretum* pokojem *Ultrajekteńskim*; R. 1713. z powiatem ſwym zoſtawione przy *Anglii*.

(*p*) *Jedjo* wedle relacyi od *Azyatyckiey Tartaryi* dzieli ſię morzem *Ciaſnym* zwanym *Fretum Anian* albo *Fretum Uriæ*; y kray ten *Moskale* nie dawno odkryli, dla czego pewney wiadomości nie mamy.

(*q*) *Nową Albion* miał *Franciſzek Dracus* Angielczyk zwiedzić.

Co w ziemską *Arctos* (s) ostrym zimnem spędził kule;
 Jak gorącym nleżnośnym *Auster* (t) pałac kraje
 Nowe; *Europeyzykom* w dzierżawę oddaje:
Hollandyą (u), *Gwineą*, *Zeland* (w), *Karpanterę*,
Quiros (x), *Diemens*, *Fuogo*(y) terminują sferę,
 Z *Hoorn Cap* (z) *Południowe* inne położenia
 Zachowując ciekawszym wolne do zwiedzenia:
 A z tey lichey żeglugi co się tylko zbierze
 Ku wieczney Stworcy w fercach niech pali offerze.

(r) *Frislandya* y *Thule* Infuly sławne ku *Pólnocy* poczytane za *Islandyą*.

(s) *Arctos* jako się mówiło znaczy *Pólnoc*.

(t) *Auster* *Południe* oznacza.

(u) *Nowa Hollandya* naypośledniey przez *Hollandrow* R. 1646. odkryta. *Guinea* inna od *Afrykańskiej* przez *Hiszpanow* R. 1528. odkryta między Infulami *Latronum* wielce podobna z sytuacyi do *Afrykańskiej*.

(w) *Nowa Zelandya* przez *Hollandrow* w R. 1654. odkryta. *Karpentera* kawał ziemi przez *Hollandrow* także odkryty, tak nazwany od *Carpentaryusza*.

(x) *Quiros* inaczey zwana *Terra Australis Spiritus S.* w R. 1606. przez *Ferdynanda Quiros* *Hiszpana* odkryta.

(y) *Fuogo* albo *Terra Ignis* morzem *Magellanskim* od *Południowey Ameryki* dzieląca się przez *Jakóba Le Maire* *Hollandra* R. 1616. odkryta, gdy już *Ferdynand Magellan* morzu nadawşzy imię w R. 1520. dalszą pokazał drogę do żeglugi.

(z) *Hoorn Cap* albo *Caput Hornanum* przez *Jakóba le Maire* tegoż R. 1616. odkryte.

KONIEC.

PRZYDATEK
Z
EPOCH
HISTORYI
TAK SWIĘTEY
JAKO POLITYCZNEY
K U
WYGODZIE
COLLEGII NOBILIVM
WILENSKIEGO
SCHOLARVM PIARVM
ROKU PANSKIEGO
1766.

W WILNIE
w Drukarni J. K. Mci y Rzpłtey *Scholarum Piarum*

PRINTED AT THE

UNIVERSITY

HISTORICAL

AND

ETHNOGRAPHICAL

MUSEUM

OF THE

EMPEROR

OF RUSSIA

6315

1917

1917

E P O C H A

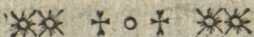
A L B O

PERYOD I. WIEKOW

Od stworzenia świata aż do potopu
zamykający lat 1656.

Czyni nam wiadomość: 1. O porządnym w sześciu dniach całego świata, a nakoniec samego Człowieka stworzeniu. 2. O osadzeniu *Adama* w Raju, y o przydaniu mu tam w pomoc niewiaſty *Ewy*; tamże o zakazaniu jedzenia owocu z drzewa zakazanego umiejętności złego y dobrego. 3. O przestępſtwie pierwszych Rodziców z podufzczenia wężowego; o dekreście Bolkim ſkazującym węża na czołganie ſię, y żarcie ziemi; a cały Narod ludzki na mizerye, nędze, dolegliwości ciała y Duszy, podleganiu ſmierci, z miłofierną jednak obietnicą ſtarcia głowy wężowey przez Niewiaſtę, y w tym opatrzenia nas Zbawicielem. 4. O bratoboyſtwie popełnionym przez *Kaima* nad *Ablem*; o *Kaimitow* wylaniu ſię na nieprawość, a niedbaniu o Niebo; o przestawianiu *Sethyanow* z *Kaimitami*, z kąd Pana Boga wzgarda, y ſproſności wszelkie roſły, o Bolkiego gniewu zaciągnięniu, potopem ukaraniu; a *Noego* Familii w ośmiu oſobach zachowaniu. 5. O Prawie Natury y Liczbie *Patryarchow*; których wtym czasie było 10. tym wierzem wyrażających ſię:

Adam, Seth, Enos, Kainan, Malali,
S Jared z Enochem ſwiata poſtać dali.
Matuzal, Lamech w pierwszych ludziach Głowy,
Aż *Noe* z Synow ſwiat rozkrzewił nowy.

EPOCHA

A L B O

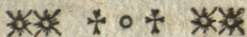
PERYOD II. WIEKOW

Od potopu; do powołania *Abrahamowego*
wynoszący lat 426.

Informuje nas : 1. Po ustąpieniu wód y oschnieniu ziemi o oddaniu dziek Panu Bogu w wystawionym Oltarzu, y czynionych ofiarach przez *Noego*; o postanowieniu Przymierza w Tęczy położoney na znak, iż więcey potopem świat nie ma bydz karany; o zaščzepieniu winnicy, mocy oney; naśmiewaniu się *Chamowym*; Pobożności *Sema* y *Jafeta* ku Oycu, ubłogośławieniu onych, a przekleśtwie *Chanaana*. 2. O pomnożeniu ludu, y różnych Narodow urosnieniu ze trzech Synow *Noego*, jako to : iż z *Chama* *Egypcyanie*, *Syryczykowie*, *Murzyni*, *Esc.* Z *Jafeta* różne inne szlachetne y polityeznieyfsze Narody; a z *Sema* lud *Israelski* pochodząc rozkrzewiły się. 3. O *Babilońskiey* wieży budowaniu, y tam rozmaitych językow zjawieniu się; (które do pryncypalnieyfszych - - jako zrodeł narodowych mow referują się pospolicie; to jest: *Hebrayskiego*, *Greckiego*, *Łacinskiego*, *Niemieckiego*, *Słowiańskiego*, *Syryjskiego*) na pomieszanie mowy y zamysłow; o zachowaniu samego języka *Hebrayskiego* przy *Familii Hebera*; o założeniu *Monarchii Assyryjskiey* Roku świata 1932. a od potopu R. 276. mocy oney y pomnożeniu; o powstaniu bałwochwaltwa. 4. O powołaniu *Abrahama*, obietnicach onemu od Pana Boga uczynionych, o liczbie *Patryarchow* w tym czasie, którzy się wyrażają tym wierzem:

Z *Sema Arfaxad*, *Sale*, *Heber*, *Faleg* rodzą,
Reu, *Sarog*, *Nachor*, *Thare*, *Abraham* pochodzą.

EPOCHA

A L B O

PERYOD III. WIEKOW

Od powołania *Abrahama* do wyjścia z
Egypckiej niewoli lat 430.

Przekłada: 1. Wielkie posłuszeństwo, wiarę y przypodobanie się Panu Bogu *Abrahama*, a więkźze Boskie z nim sprawy, Tajemnice y ubłogostawienie jego Familii, z ktorey miał się narodzić *Zbawiciel*; Prawo obrzezania włożone, Przymierza y znaki poczynione. 2. *Izaaka* odżałowanie, postanowienie y sprawowanie się; *Exawa* y *Jakoba* bliźniat narodzenie, w otrzymaniu błogostawieństwa od Oycy przez młodszego ubieźenie starszego za radą y sprawą Matki *Rebeki* nabycie starszeństwa. 3. Proceder *Jakobowego* życia obietnicami y Tajemnicami Boskimi utwierdzone; XII. Synow otrzymanie, z nich dwu osobliwze ukochanie, umartwienie y cieszenie się: do *Egiptu* z całą Familją zabranie się, y tam w niezliczone mnostwo ludu rozrodzenie; potom przez *Egypcyanow* uciemieźenie; a nakoniec zawziętość Królów na wygubienie. 4. *Moyżesz* urodzenie, wychowanie, postępkę y sprawy rządzenia Boskiego dziwne y cudowne: postanowienie onego za Wodza do wyprowadzenia ludu z niewoli *Egypckiej*; ukaranie *Egiptu* dzieściami plagami; ktore się tu wierźem zebrane kładą, jako y liczba *Patryarchow* w tym czasie.

Plagi albo kary Egiptu.

Krwia się wody rumienia; żab wrzask dziki uszom;
Robactwo, muchy y mor wszelkim ciężki dufzom;
Zarazliwych jad wrzodow, grad, grom, az błyskaniem,
Szarańcza niszczyć narod zdały ucilkaniem;
Okropney gruba ciemność przydała powłoki,
Zal z śmierci pierworodnych pogrązał głęboki.

Patryarchowie po *Abrahamie* dwunastu Pokolenia.

Izaak! *Jakoba* z krwi twojej nasienia
Dając światu dwanaście szczepisz Pokolenia:
Ruben, Symeon, Lewi, Juda, Dan, Nefali,
Gad, Affer, z Issacharem Zabulon powstali,
Co razem na *Jozefa* chcąc go zgładzić z świata,
Benamin, którego zjednął wszystkim Brata.

E P O C H A

A L B O

PERYOD IV. WIEKOW

Od wyprowadzenia z niewoli *Egypskiej* do
zbudowania Kościoła przez *Salomona* lat 480.

Przypomina: 1. Cuda za sprawą Boską przez *Moyżesza* działane w prowadzeniu ludu *Izraelskiego*; tegoż wielkie rozmnożenie, iż samych mężów liczba 600000. wynosiła; Paschatu albo Wielkiej-nocy obchodzenie. 2. Prawo albo Przykazań na górze *Synai* po czterdziestodniowym poście *Moyżeszowi* danie; Bałwochwalstwa dopuszczenie się. 3. Ustanowienie Sędziów, Wodzów, Kapłanów, y najwyższego Biskupa, albo Stróża Arki Pańskiej *Aarona*: pokonanie nieprzyjaciół rąk na krzyż wyniesieniem. 4. Wyznaczenie *Jozuego*, y jego rządzenie, zabicie Królów 3r, ziemi *Chananejskiej* osiągnięcie, y oney na dzieśięć Pokolenia podzielenie. 5. Piętnastu Sędziów nad ludem panowanie, Królów ustanowienie, z których pierwszym *Saul*, potym odrzucony, a *Dawid* wybrany. 6. Woyny z Narodami, *Dawida* przymioty, cnoty, występki, pokuta; *Salomona* na Tron wyniesienie, Kościoła wystawienie, poświęcenie, y chwałą Boską napełnienie.

WODZOWIE y SĘDZIOWIE ludu w swym porządku.

Wodzem *Moyżesz* ludowi zostawszy od trzody,
Jozuemu po sobie zwyciężać Narody

Zlecił; po nim Sędziowłkie Urzędy nařtały,
 Co ludu wybranego rzeczy sprawowały:
 Tym *Othoniel*, *Aod*, *Debbora* wřlawieni,
 Y *Gedeon* wielkimi dzieły zařczyzeni;
 Choć *Abimelech*, *Thola* niedořadni w wielu,
 Przecież się y ci liczą Sędzie w *Izraelu*,
Sjair płodny z trzydziestu Synow próżno chwali,
 Swą *Jefte* jedynaczkę Bogu w dziękach pali.
Abezan, *Hellon*, *Abdon*, *Samson* dzielny w file,
 Obaleniem filarow moc złożył w mogile.
 Po tych *Heli* w Kapłańłkim Sędzia charakterze,
 Za następcę do ofiar *Samuela* bierze;
 Temu za naleganiem ludu Boska wola
 Installować do rządow nakazała Króla.

E P O C H A

A L B O

PERYOD V. WIEKOW

Od zbudowania Kořcioła *Salomonowego*, do
 uwolnienia się z niewoli *Babilońskiej*
 wynořzający na lat 475.

Przekłada: 1. Mądrość, dořtatki, y wřpaniałość *Salomona* z wřzystłkich innych podziwieniem; a przytym wykonanie woli Oycy swego *Dawida* w wybudowaniu Kořcioła bardzo wřpaniałego y kosztownego, y oraz uroczyste onego pořwięcenie. 2. Wpadnienie w bařwochwalřstwo z przyczyn swobodnego y lubięźnego Źycia, oraz ukaranie tego w sukcesorze *Roboamie*. 3. Rozdzielenie Królestwa na *Judzkie* y *Izraelskie*, których Królow wierz wyraża, jako y całego *Izraelu*. 5. W niewolę *Babilońską* zaprowadzenie, y w niey przez lat 70. trwanie.

Królowie całego *Izraelu* przed
 rozdzieleniem się.

Z Boskiego *Saul* rozkařu pierwszy berłem wřłada,
 Od Korony dziedzićtwem niewdzięczen odpada;
 Po nim Bogu od ferca *Dawid* siadł na Tronie,
 W mądrym Synie po sobie Źyjąc *Salomonie*;

Całego *Izraelu* wżyskie pokolenia
Tych Królów słusznie liczą aż do rozdzielenia.

Królowie *Judcy* od rozerwania ludu.

Z rozerwanych część Domow że przy *Roboamie*
Ledwo szosta szostała: upadku to znamie
Było oczewistego; gdzie skróconą władzą
Judzkie Abias, Aza Królestwo prowadzą.
Zacnością cnot y rady *Jozafat* ozdobny,
Joram y *Ochozysz* temu niepodobny,
Z *Attalią* złośliwą rząd sprawując krwawie,
Joas, Amazy w jedney *Ozysz* niesławie.
Lud ku Bogu *Joatham* przykładem zapala,
Bezbożny Syn następca co *Achaz* obala.
Gorliwy *Ezechiasz* czci Boskiej obrońca,
Manasses pobłądziwszy w łzach brodzi do końca;
Ammon co do występku z Oycowskiego toru
Nie zboczył; zkąd *Jozysz* cnot doszedł poluru;
A *Joachaz, Joakim, Jechoni, Mathani*
Zwany *Sedecyaszem*; z Państwem dokonani.

Królowie *Izraelscy* od rozdzielenia się.

Dziesiącio Pokoleniem *Seroboam* wsparty,
W *Izraelu*; y Zakon uczynił rozdarty:
Gdzie *Nadab, Baaz, Ela, Zambry, Ambry* Króle
Achab, Ochozy, Joram spełniali swywole;
O co gorliwy *Jehu* wziąwszy rządow sprawę,
Z ukaraniem rozpuśty miał słuszną zabawę.
Z jego *Joachaz, Joaz, y Seroboamie*
Pochodzący! z was ustaw gorliwość się łamie?
Zacharyasz co życiem; *Sellum* kłęką płaca,
A *Manachen, Facela, Facee* rząd tracą,
Jednym prawie sposobem; *Ozee* więzieniem
Pieczętuie Królestwo z jego upadnieniem.

E P O C H A

A L B O

PERYOD VI. WIEKOW

Od wyzwolenia z niewoli *Babilonskiej* do na-
rodzenia *Chrystusa* Pana zamykający lat 533.

Przywodzi na pamięć: I. Jako Panowanie od *Chaldey-*
czy-

*czykow y Medow do Persow przeniesione drugą Monarchią Perską Roku stworzonego świata 3468. na Cyrusie Persie wzbudziło; który przez ludzkość swą z respektem był na Żydow, y dał im wolność wyjscia z niewoli pod Wodzem Zorobabelem. 2. Kościoła y Miaśta Jerozolimskiego wzbudzenie; rzadzenie ludu Izraelskiego przez Kaplanow, y gdy po śmierci Prorokow Proroctwa u Żydow ustały. 3. Powstanie wielu sekt, y różnych nauk niezgadających się z Prawem *Moyżesz*a, y ustawami świątobliwemi; zamieszanie całego Narodu y przesładowania. 4. Dokończenie Monarchii *Perskiej* lat 200. trwającej na *Daryuszu Kodomanie* R. świata 3668; a rozpoczęcie *Greckiej* przez *Alexandra* W. R. S. 3674. w lat sześć po znieśieniu *Daryusza*; która to Monarchia trwała lat 301. po tey zakończeniu *Rzymskiej* powstanie Monarchii R. S. 3975. założoney przez *Oktawiusza Augusta* Cesarza przed Narodzeniem *Chrystusa* Pana w lat 25. a po założeniu miasta *Rzymu* przez *Romulusa* w lat 725: zkaąd *Rzym* założony bydź się wnosi Roku świata 3250. 5. Głównieyfzych Praw u *Żydow* zaniedbanie, a mnieyfzych poważanie: stan ludu *Izraelskiego* w tym czasie nędzny y oplakany wyrażony wierszem:*

Z *Babilonu* uwolnion lud *Zorobabela*
 Y *Ezdra*za miał Wodzow; tu rzecz *Izraela*
 W różnym stanie awantur była jako w klubie,
 Ile się nakłaniała ku ostatney zgubie:
 Bo *Matatjasz*, *Judas*, *Jonathas* z *Szymonem*,
Jan Hirkan z całym swojey Familii gronem
 Na obronie Zakonu, Praw Boskich y Wiary
 Poległszy; godne Nieba stali się Ofiary.
Arystobol, *Janneusz*, *Alexandra* lżywie
 Przykłady święte mając żyli obrzydliwie.
 Zgodzić się *Hirkan* z drugim gdy *Arystobolem*
 Nie może; *Antypater* czyni się bydź Królem.
*Antygon*a *Parthowie*, *Heroda* *Rzymianie*
 Osadzają; a w tym Bóg spełnia obiecanie:
 Ze w Ciele ludzkim Słowo Przedwieczne się stawia,
 Przed *Herodem* uchodząc w *Egypcie* się bawi.
 W tym czasie *Archelausz* sławą frogi Oyca,
Antypa niecnot więzień, *Chrzcziciela* zaboyca,
 We władzy powierzoney od Cesarzow trwali.
 Aż też dway *Agryppowie* rządow dokonali;

)b(

Z któ-

Z których pierwszy *Heroda* siedział pod imieniem,
Drugi nad *Jeruzalem* dziwił spuściznem.

KONIEC EPOCH

Od stworzenia świata aż do Narodzenia *Chrystusa*
Pana wynoszących lat zupełnie 4000. a od Narodzenia *Chrystusowego* do zburzenia *Jeruzalem* przez *Tytusa* Cesarza lat 70.

Ku większej czci Boskiej, a pożytkowi Młodzi.

WIEKOW XVIII.

Od Narodzenia *CHRYSZTUSOWEGO* wynoszących lat 1766. z terazniejszyim rokiem w komput wchodzącym podzielenie na *Peryody*, z wyrażeniem krótkim rzeczy do *Historji Polityczney* ściągających się.

PERYOD I.

Od Narodzenia *Chrystusa* Pana zamykający lat 300.

Przekłada: 1. O panowaniu *Oktawiana Augusta* Cesarza w powszechnym całego świata uspokojeniu, za którego narodził się Zbawiciel Narodu ludzkiego w *Bethleem* na dopłynieniu od stworzenia świata czterech tysięcy lat, dico lat 4000. a przed początkiem samym piątego tysiąca, który od obrzezania Prawem *Moyżeszowym* przepisanego, przez Zbawiciela Pana w tydzień po swoim Narodzeniu dopełnionego liczyć się zaczął, y do osnaściego przyszedł wieku. 2. Panowanie, rząd y władzę Cesarzow *Rzymskich* nad całym światem absolutną, albo *Monarchiczną*, którą po Narodzeniu *Chrystusowym* *Oktawian August* sprawując lat 14. *Rzym* osobliwemi ozdobami, strukturami y wspaniałościami znakomitzy uczyniłszy, drugim jego prawie założycielem, czyli Fundatorem bydź na wieko-
po-

pomne zaśluzyl lata. Za tego panowania *Herod Ascalo-*
nita Królem uczyniony *Judzki* przeciwko *Antygonowi*
 w *Jeruzalem* panował, gdzie zatrwożony wiadomością
 Nowonarodzonego Króla *Zydowskiego*, od trzech Wscho-
 dnych Monarchow szukanego, o zgładzeniu Onego mocno
 zamyślał; ale Boskie Niemowlątko ucieczką do *Egiptu*
 przez Rodzicow od śmierci nad niewiniątkami wykonaney
 zachowane zostało aż do zeyścia okrutnika, który Roku
 wtórego od Narodzenia Pańskiego, a panowania swego 39.
 umarł bezbożnie, Synom *Archelauszowi* *Judzką* Ziemię,
 a *Antypie Galileę* legowawszy, 3. Objęcie Monarchii przez
Tyberysza, którego panowania Roku piętnastego *Jan S.*
Chrzciel opowiadać zaczął Chrzest Pokuty, a Chrystus
 Pan na początku Roku życia swego trzydziestego ochrzczo-
 nym był w *Jordanie* od *Jana S.* po czym na puszczy w
 poście zabawiwszy się czterdzieście dni, na nauczanie lu-
 du, y wzywanie Uczniow udał się, których zebrawszy
 sprawowaniem dzieła zbawienia bawił się przez wszystkie
 czas aż do męki y śmierci swojej, którą Roku wieku swego
 trzydziestego trzeciego, a panowania *Tyberyszowego*
 19. Króla *Heroda Antypy* Roku 17. za Starosty *Poncyusza*
Pilata w *Jeruzalem*, od stworzonego świata 4033. od za-
 łożenia *Rzymskiej* Monarchii w lat 58. podjął y dopełnił z
 dobroci niełkończoney. 4. Prześladowania haniebne Ko-
 ściola *Chrystusowego*, y wiernych jego przez Cesarzow
 Tyrannow w tym czasie panujących aż do zeyścia *Kon-*
stancyusza *Chlora* Oycy *Konstantyna W.* (których liczyć się
 może 41.) jako też y różnych okrutnikow zawziętych na
 zagubienie Wiary Świętey, która tym więcej krwią Mę-
 czennikow SS. utwierdzała y pomnażała. *Piotr S.* poła-
 nowionym będąc od *Chrystusa* Głową y Opoką Kościola
 powszechnego z różnych Narodow zgromadzającego się,
 pierwey w *Antyochii* Katedrę założywszy, a do *Rzymu*
 w R. od Narodzenia Pańskiego 42. przybywszy dla nawra-
 cania Narodow Stolicę Namieśnikow *Chrystusowych* za-
 łożył, y R. 25. sprawowania oney, a od Narodzenia Pańskie-
 go 67. Męczeńską Koroną za *Nerona* okrutnika, R. pano-
 wania jego 13. opowiadanie Wiary *Chrystusowej*, y mo-
 cy sobie daney dostojność potwierdził. Następcow *Piotra*
S. *Rzymska* Stolica w tym czasie miała 32. z *Melchiae-*
sem rachując sprawującym Kościol na początkach panowa-
 nia *Konstantyna W.* 5. Zburzenie *Jerozolimy* za panowa-
 nia *Wejspazyana* Cesarza R. wtórego, a od Narodzenia *Chry-*

stusowego R. 70. od śmierci 37. przez Tytusa Syna Cefarskiego wykonane za królowania w Żudzkiej Ziemi Agryppy młodszego.

PERYOD II.

Wynoszący lat 176. od wstąpienia na Tron *Konstantyna W.* aż do upadku Zachodniego Państwa na *Augustule Momiliusza* ustatęgo R. 476.

Przywodzi na pamięć: 1. Zwycięstwa *Konstantyna W.* z *Maxencyusza* otrzymane w znaku Krzyża S. widzianego od całego woyska, y tym upewniony *Konstantyn* pomyślnym powodzeniem wojny odbył z *Licynuszem*: zkład ofobliwsze względy y bacznąć mieć zaczął na wiernych Chrystusowych, y łaski świadczyć Kościołowi; wyroki wydał wolności krzewienia się y rozszerzania po całym świecie Chrześcianom; Kościołom stawiania, obrządkow sprawowania, Tajemnic Najświętszych y Sakramentow zachowania; Dnchowieństwu pierwsze uszanowanie y cześć czynić własnym przykładem zachęcał; godność y powagę naywyższą w Następcach Piotrowych albo Namieśtnikach Chrystusowych uznawając donacją tak samego miasta *Rzymu*, jako y Powiatu *Rzymskiego* z swemi przyległościami, oraz Cefarskich ozdob na wieczne uczynił czaśy; Kościoła *Watykańskiego* sam własnemi rękoma założył, Stolicy Cefarskiej do *Carogrodu* Przenosił, od imienia swego *Konstantynopolem* rzeczono; *Nicenskiego Synodu* czyli *Soboru* ze trzechlet osimnaśtu Biskupow zgromadzonego w R. 325. Uczcił. 2. Z dowodow takowey przychilności y Chrześcianańskich *Konstantyna W.* postępkow o *Chrzcie* jego danym mu przez *Sylwestra* Papieża wnosić bez wątpliwości można, iż do ostatnich lat życia swego przyjęcia onego nie odkładał, potrzebnieyszą rzecz sądząc omycie Duszy z grzechów y pozyskanie łaski Sakramentalney, oraz ugruntowanie w Wierze, jak wszelkie pomyślności; ile najlepsze uczynki martwe bez Wiary prawdziwey zostawać niewiadomo byđż jemu ktoż zarzucić może, zaczym po odniesionych zwycięstwach ochrzczonym go w R. 315. bezpiecznie rzeczemy; a potym Chrześcianańskich cnot y spraw chwalebny^o *Exekutorem*, których pełen umarł R. Chrystusowe

go 337. Panowania 3r. wieku swego 76. 3. Matka jego S. *Helena* Cesarzowa chęcią szukania drzewa Krzyża Chrystusowego wzruszona do *Jeruzalem* przybywszy zakopanego Skarbu żywota szukać kazała R. 326. jakoż nalaźszy chwalebnie z onym się sprawić y obeysć umiała. 4. Synowie *Konstantyna W.* jako to: *Konstantyn II. Francya, Hiszpanią, y Brytannią,* a *Konstans Włochy, Afrykę z Insułami, Illiryk,* (co dziś *Dalmacyą* zowiemy) *Macedonią y Achają;* a *Konstancyusz* Wschodnie Państwo z *Egiptem* między się rozebrawszy sprawowali. Po nich *Julian* Apostata prześladowca Wiary okrutny y zapamiętały całym rządził Państwem, aż też po *Jowinianie* ośm miesięcy tylko panującym Monarchii *Rzymskiej* stało się rozdzielenie na *Wschodnie* albo *Konstantynopolitańskie Greckie* Państwo, y na *Zachodnie Rzymskie* R. Pańskiego 364. 5. Cesarzow liczba Monarchii zupełney w tym czasie była 6. po rozdzieleniu na *Wschodzie* było 8. na *Zachodzie* 14. z *Augustulem* ostatnim rachując. Papieżow od *Sylwestra* na stolicy *Piotrowey* osiadłego R. 314. aż do *Symplicjusza* zamykającego ten czas liczy się 16.

P E R Y O D III.

Zamykający lat 324. czasu *Anarchicznego* na *Zachodzie* aż do wzbudzenia Państwa *Rzymskiego* przez *Karola W.* pierwicy Króla *Francuskiego,* a potym inaugurowanego w *Rzymie* Cesarza Roku 800.

Wxraża: 1. Powstanie Królów *Ostrogodzkich* we *Włoszech,* (których od *Odoakra* pierwszego do ostatniego *Teja* było 9.) a po tym ostatnim *Włochy* podlegały *Wschodnim* Cesarzom lat 15. Panowanie też Królów *Longobardzkich* od *Alboina* aż do *Dezyderyusza* pokonanego przez *Karola W.* R. 774. Panowanie Cesarzow na *Wschodzie* nieprzerwane y nieustające jeszcze, których liczy się 21. 2. Królestw nowych początki, jako to: *Hiszpańskie* przez *Wizygodzkich* Królów *Alaryka* pierwicy, a potym *Ataulfa* następcę rozpoczętego R. 415. których *Hiszpania* miała w tym czasie 40. *Francuskiego* przez *Faramunda* założonego w R. 418. gdzie od *Merowusza* po *Fa-*
)b3(ra-

ramundzie trzeciego Króla, Familia *Merowingow* panowała aż do R. 752. z której krwi *Klodoweuſz* I. za sprawą *Klotyldy* żony nawrocony *Wiarę S.* przyjął, y przez *S. Remigiuſza* Biskupa *Remenſkiego* ochrzczoney R. 480. a wſzyſtkich Królów z tey Familii liczy ſię 26. aż do *Pipina* Syna *Martella*, a *Oyca Karola W.* od którego Familia powstała *Karolingow.* *Czeſkiego* przez *Czecha*, a *Polſkiego* przez *Lecha* Xiążąt Braci jednego prawie Roku 550. rzucone fundamenta. *Czeſkie* Królestwo przyjeło *Wiarę* za Xiążęcia *Boryworyuſza* I. R. 856. *Polſkie* zaś za *Mieſzka* czyli *Mieczyſława* I. ſtaniem *Dąbrowki* nawróconego R. 965. Od początku tedy ſwego *Czechy* do przyjęcia *Wiary* mieli Xiążąt 12. a *Polacy* 15. oprócz *Wojewodow* dwunastu po dwakroć rządzących. 3. *Papieżow* w tym czasie Kościołem ſprawujących od *Felixa* III. aż do *Leona* III. liczy ſię 49. z których oſtatni przeciwko uciſnieniom y napadaniom Królów *Longobardzkich* obrony y pomocy wzywali Królów *Francuſkich* *Pipina* oſobliwie, y *Karola W.* Syna jego; ktorzy dzielnością ſwą y meſtweſm zaſtawiając ſię o dobro y wolności Kościoła z Królów *Longobardzkich* tryumfowali zaſwze, aż nakoniec *Karol* Wielki *Dezyderyuſza* oſtatniego Króla *Longobardow* ſchwytanego w *Tycynie* Roku 774. zaprowadziwſzy do *Francyi*, *Adryana* *Papieża* z uciſnienia y przeſladowania uwolnił. 4. Wzbudzenie Państwa *Rzymſkiego* R. 800. na które *Leo* III. *Papież* wezwawſzy *Karola W.* Króla *Francuſkiego* w *Rzymie* *Ceſarzem Zachodnim* koronował przy weſołych całego ludu odgłoſtach y okrzykach zwycięſtw y długiego życia.

P E R Y O D I V.

Od objęcia rządow *Ceſarſkich* przez *Karola W.R.* jako ſię rzekło 800. do *Rudolfa* *Ceſarza* R. 1273. obranego na *Tron* zawierający lat 473.

Wſpomina: 1. Stan Państwa *Niemieckiego* w obyczaje, nauki, *wiarę*, *politykę* y *ozdoby* znacznie pomnożony y rozkrzewiony. 2. Różne powodzenia *Ceſarzow*, których po *Karolu W.* na *Zachodzie* do *Rudolfa* było 26. a na *Wſchodzie* od *Alexandra* aż do *Andronika* II. *Paleologa* 32. gdzie znowu na *Zachodzie* po *Fryderyku* II. *Ceſarzu* była *Anarchia* lat 28. a *Wſchodnim* Państwem po *Kom-*

nenach y *Alexym* piątym Cesarzu sprawowali *Łacinnicy* albo *Rzymianie* w liczbie pięciu. 3. We *Francyi* panowanie Familii *Karolingow* aż do R. 986. którego na *Ludwiku V.* ustała, a nastąpiła Familia *Kapetyngow* od *Hugona Kapucyusza* pochodząca, która panowała lat 342. W *Hiszpanii* tego czasu było Królów od *Alfonsa II.* rachując do *Alfonsa X.* 25. *Czechy* w tym czasie liczą Królów 26. a *Polacy* Królów 4. Xiażąt zaś 10. 4. Powstanie nowych Królstw, jako *Anglii* w R. 801. przez *Ekberta* wznieconego, po którym było Królów 30. aż do *Edwarda V.* Dawniej *Anglia* po nawroceniu się swym przez *S. Augustyna* Mnicha od *Grzegorza W.* postanego w R. 596. holdowała stolicy *Apostolskiej.* *Szwecyi* za Króla *Biorna* nawróconey przez *S. Ansgarego* R. 816. od którego czasu w tym Peryodzie liczy się Królów 21. *Danii* od pierwszego Chrzescianina *Herolda VI.* panującego w R. 930. aż do *Eryka VII.* starego było Królów 22. *Węgierskie* Królestwo za *S. Stefana* Króla swego Apostoła przyjąwszy Wiare R. 1000. miało Królów aż do *Andrzeja III.* 22. Państwo *Moskiewskie* zaczęte R. 988. za *Włodzimierza I.* który na Chrzcie świętym *Bazylego* imie wziął, miał po sobie następcow Xiażąt *W. Moskiewskich* aż do *Alexandra* 16. 5. Wyprawy wojenne Xiażąt y Panow Chrzesciańskich czynione przeciwko *Saracenom* dla pozyskania Ziemi świętey, których byż mogło 8. a najpierwszą odprawił *Godefryd* Xiażę *Bulloniusz* po przekonanych wszelkich trudnościach R. 1099. *Serazolimy* dabywszy Królem obrany zgodnie. Te wyprawy zwane *Krucyatami* od znakow Krzyża na Chorągwiach y mundurze Woyska Chrzesciańskiego wyszywanych. 6. We *Włoszech* powstanie Królestwa *Sycylijskiego*, które powróciwszy z *Palestyny* Xiażęta *Normanii* po wyrugowaniu z tych Krajów *Saracenow* założyli; Królem pierwszym był *Rogeryusz* R. 1129. a po nim następujących było trzech; z których ostatni *Tankred* jak umarł, *Henrykowi VI.* Cesarzowi w posagu po *Corce Rogeryusza* było się dostało; ale Sukcessorow jego nieprzyjaznych y przeciwnych widząc *Papież Klemens IV.* z pewnych przyczyn uczynił Królem *Karola Andegawenskiego* R. 1266. *Papieżow* w tym czasie aż do *Innocentego V.* R. P. 1276. na stolicy *Piotrowey* siedzącego było 84.

PERYOD V.

Od panowania *Rudolfa* Cesarza aż do zeyścia *Alberta II.* Cesarza z *Domu Austryackiego* zmarłego w R. 1439. wynofzający lat 166.

Wystawia: 1. *Dzielność* y *męstwo*, *pobożność*, *łaska*wość y *przystępność* samego *Rudolfa*, oraz różne odmiany za jego następcow Cesarzow, których się liczy w tym czasie na *Zachodzie* 11. a na *Wschodnim* Państwie z *Familii Paleologow* 5. które na *Konstantynie Paleologu* dokonane dostało się w ręce *Pogańskie Machometa II.* po wziętym *Konstantynopolu* R. 1453. *Odpadnienie Szwaycarow* od Państwa *Niemieckiego* za skonfederowaniem się *Kantonow* pewnych (o których czytay w *Geografii*) R. 1308. 2. *We Francyi* uftale panowanie *Familii Kapetyngow* na *Karolu IV.* pięknym, a nastąpienie *Familii Walezjuszow* Roku 1328. z której *Filip VI. Walezjusz* od *Humberta* *Xiążęcia Delfinatu* otrzymał donacją *Xięstwa Delfinatu* tym prawem, aby starli *Synowie Królów Francuskich* zwali się *Delfinami*. Za panowania tey *Familii* z *Angielczykow* mocy y opowania prawie cały *Narod Joanna Darcya* *Panna* uwolniła y *wybawiła* R. 1429. Tego *Peryodu* *Francya* miała *Królów* z *pomienioney* *Familii* 7. z *Karolem VIII.* *rachując*. 3. *Hiszpania* w tym czasie liczy *Królów* z *Henrykiem III.* 9. *Anglia* 6. *Szwecya* 8. *Dania* 6. *Czechy* 8. *Węgry* 8. *Polacy* od *Przemysława II.* *pozyfkującego* *Koronę* R. 1295. do *Władysława III.* *pod Warną* *poległego* R. 1444. *wliczbie* 7. *Sycylia* 9. *Moskwa* *Xiążat* 9. 4. Na *Stolicy Apostolskiej* *Następcow Piotrowych* było 24. aż do *Mikołaja V.* R. 1447. *siedzącego*; za których jakie *rozruchy*, *odszczepieństwa*, *trudności*, *kłotnie* y *niepokoje* *Kościół Święty* *mieszaly* y *trapiły*; *Kościelna* *informuje* *Historya*. 5. *Woiny* *Chrześcian* z *Turkami* różnym *powodzeniem*, *więcey* *jednak* *Marsowe* *sukcessa* *flużyły* *Turkom*, którym w *dawaniu* *odporu* y *mężnym* *stawieniem* się *naywięcey* w tym czasie *wślawili* *Jan* z *Korwinow* *Huniades* y *Alexander* *Epiru* *Król*, *pospolicie* *zwany* *Skanderbeg*; *straszni* *pogromciele* *Pogańskiej* *mocy*. 6. *Proch* y *strzelba* *inwentowane* *Roku* 1380.

PERYOD VI.

Od początkow panowania *Fryderyka* III. w uspokojeniu rozpoczętego R. 1440. aż do terazniejszego R. 1766. wynoszący lat 326.

Stawi przed oczy: 1. Nieprzerwane *Austryackiego* Domu Państwem *Zachodnim* sprawowanie, aż do *Karola* VI. Cesarza ostatniego z męskiej płci zmarłego w R. 1740. z k tórey to Familii właśnie liczy się Cesarzow 15. 2. Państwa *Niemieckiego* na 10. Cyrkułow podzielenie przez *Maxymiliana* Cesarza uczynione R. 1512. y oraz przyczynienie znaczne Domowi *Austryackiemu* Dobr, bo 17. Prowincyi *Niderlandzkich* z Xięstwem *Burgundy*, po *Maryi* *Karola* śmiałego jedynacze *Maxymilian* poymując w małżeństwu osiągnął; a *Filip* Syn *Maxymiliana* z *Johanną* Cerką *Ferdynanda* V. Króla *Hiszpańskiego* Koronę *Hiszpańską* otrzymał; jako potom Królestwo *Węgierskie* y *Czeskie* przez szlubne kontrakta *Ferdynanda* I. z *Anną* Królowną *Węgierską* temuż Domowi dostały się. 3. Znakomite *Karola* V. narodzonego w R. 1500. a *Niderlandami* y Xięstwem *Burgundy* Roku wieku swego 15. sprawującego, wkrótce potom *Hiszpanią*, a w R. 21. Cesarzkie rządy chwalebnie piastującego dzieła y cnoty; tudzież sławne zwycięstwa nie w *Europie* samey tylko, ale w *Afryce*, *Ameryce* y *Azyi* meństwem jego otrzymaue; trudności w zburzonym stanie całych *Niemiec* przez jadowitość nauki *Luterskiej*, k tórey w początkach nieprzygaszona iskierka całe Państwo *Niemieckie* w żwawe y okrutne rozniecila ognie, że wojny między Xiążętami *Niemieckimi* aż do Traktatu uspokojenia w *Westfalii* w *Monasterium* doszłego R. 1648. nie ustawały. 4. Ztąd stan Kościoła S. wielce zamieszany y uciśniony na *Zachodzie* zostawał; na uleczenie czego powołany Sobor w *Trydencie* złożony R. 1541. a zakończony R. 1563. 5. W tych rozruchach y żwawościach powstającey herezyi sprzykrzywwszy *Karol* V. na brata swego *Ferdynanda* Korony Cesarzkiey, a na Syna *Filippa* *Hiszpańskięy* zrzekłszy się R. 1555. w *Bruxellii*; spokojne życie w *Klasytorze* S. *Justa* obrawwszy dokończył R. 1558. 6. Na stołicy *Apostolskiej* w tym czasie aż do terazniejszego Oycy S. *Klementa* XIII. było Namieśtnikow *Chrystusowych* 40. z których *Grzegorz* XIII. poprawę *Kalendarza* R. 1582. u-

czynioną mieć chciał. 7. We *Francyi* Familia *Walezyuszow* panująca szczęściu miała w tym czasie Królów, gdzie w *Pa-ryżu* za *Karola IX.* fatalna na sektarzów *Kalwina* w dzień *S. Bartłomieja* odprawiła się Jutrznia R. 1572. a ostatni z tej Familii *Henryk III.* powróciwszy z *Polskiej* Familii *Bourboniuszow* do rządzenia Tron zostawił R. 1589. z której od *Henryka IV.* Króla *Nawarry* do terazniejszego *Ludwika XV.* liczy się 4. 8. W *Hiszpanii* od *Ferdynanda V.* za którego *Ameryka* odkryta R. 1492. aż do *Karola IV.* panującego od R. 1759. liczy się Królów 10. *Anglia* przed odpadnieniem swym od prawdziwey Wiary y Kościoła *S.* przez *Henryka VIII.* uczynionym R. 1533. miała Królów Prawowiernych 4. którą Królów *Stuartow* Familia na Tron wstąpiwszy R. 1603. przywrócić do jedności mocno gdy usiłowała, *Karola I.* za Wiarę Męczennikiem, a w Sukcesorach Pretendentach Korony wygnaną bydź zaśluzyla R. 1689. Rządy zaś Państwa objął *Gwiilhelm III.* Xiążę *Nassaw*, a R. 1727. Elektor *Brunświcki* *Jerzy II.* do Korony wozwany, którego dopiero Syn *Jerzy III.* od R. 1760. panuje. Liczy tedy Królów w tym Peryodzie 18. *Polska* tego czasu liczy Królów od *Kazimierza Jagiellonczyka* w R. 1445. Tron osiadającego, do terazniejszego szczęśliwie panującego *Stanisława Augusta* 15. *Dania* 13. *Szwecya* 16. y w tych dwóch Królestwach sekta *Luterska* znalazłszy miejsce R. 1522. oderwaniem onych Kościoł *S.* zasmuciła y pokrzywdziła. 9. *Czechy* od *Władysława VII.* w Roku 1440. panującego do *Ferdynanda I.* Cesarza w R. 1526. mieli Królów 4. a potem już aż dotąd w *Domu Austryackim* przy Cesarzach zostają. Podobnym sposobem y *Węgry* Cesarzom się dostały jednegoż czasu, tyle że Królów do *Ferdynanda* miały 6. 10. *Sycylia* za *Ferdynanda II.* a w *Hiszpanii* *V.* przyłączona została do *Hiszpanii* R. 1479. y Królów jednychże miała z *Hiszpanią*; za postąpieniem *Karola III.* na Cesarstwo różnie dysponowała się, aż R. 1734. Synowi *Ferdynanda VI.* *Karolowi IV.* terazniejszemu Królowi *Hiszpańskiemu* oddana, który postępując na Tron *Hiszpański* w R. 1759. *Sycylijskiej* Korony Synowi swemu *Ferdynandowi* ustąpił. *Burbońska* tedy Familia we *Francyi*, *Hiszpanii* y obojga *Sycylii* jest panująca. 11. Po *Karolu VI.* Cesarzu zesłłym R. 1740. Elektor *Bawarski* *Karol VII.* obrany Cesarzem w niepokoju rządy trzymał tyle lat cztery; bo w pretensyi będąca Tronu *Maryja Tereśsa* corka *Karola VI.* dla męża swego *Franciszka I.* Xiążęcia pierwey *Lotaryń-*

skiego, a potem Wielkiego *Florenskiego* wszystkie moc y uśiłowania obrocila do utrzymania się przy Cesarstwie; ja-koż *Karol VII.* kłotniami skolatany umarł R. 1744. a *Fran-
ciszek I.* obrany R. 1745. panował lat 20. po którym objął
rządy *Jożef Benedykt* z *Domu Xiążąt Lotwrynskich.* Ce-
sarzow liczba jest więc 18. 12. Woyny w tym czasie za-
chodzące y kłotnie między potencjami Historje Królestw
wspominają. 13. Na *Moskwie* po *Bazyliu IV.* Xiążęciu
Jan Bazyłowicz tytuł *Cara* wziąwszy sobie R. 1533. Na-
stępcom go zostawił, których było aż do *Piotra I.* Wiel-
kiego 10. a ten tytuł sobie przywłaszczył Imperatora R.
1700. po którym *Niewiaśty* tym Państwem rządząc liczą
się z Imperatorami, ze wszystkim 16. bo y terazniejsza Im-
peratorowa *Katarzyna II.* po detronizacyi męża swego *Pio-
tra III.* R. 1762. Tron ofiada y panuje.

KROLESTWA POLSKIEGO WIEKI

Na Peryody albo EPOCHY podzielone.

PERYOD I. Od *Lecha* pierwszego Xiążąt porządek aż do
Mieczysława I. albo *Mieszka* pierwszego Chrześciani-
na zamykający, liczy lat od Narodzenia Chrystusow-
wego 965. A od początku Królestwa do przyjęcia
Wiary świętey lat 415. Do końca zaś rządu przez
Mieczysława sprawowanego lat 442.

Tego czasu Xiążąt sprawujących Państwem (oprócz dwu-
nastu Wojewodow po dwakroć stanowionych) było
15. w tym porządku:

1. <i>Lech I. Gniezna</i> y Państwa Założyciel - 550.	cielka - - - 730.
2. <i>Wizymir Wizmaru</i> y <i>Gdańska</i> Fundator Roku pewności niema.	XII. Wojewodow pow- tornych - - - 740.
XII. Wojewodow w ra- chunek nie idą.	6. <i>Przemysław</i> albo <i>Leszko I.</i> - - - 750.
3. <i>Krakus Krakowa</i> Za- łożyciel około Roku - 700.	7. <i>Leszko II.</i> - - - 784.
4. <i>Lech II.</i> - - - 728.	8. <i>Leszko III.</i> - - - 800.
5. <i>Wanda</i> albo <i>Wenda</i> <i>Rytygiera</i> Zwycięży-	9. <i>Popiel I.</i> - - - 815.
	10. <i>Popiel II.</i> zwany <i>Kozysko</i> - - - 830.
	11. <i>Piaśt</i> następujących Ociec - - - 842.
	12. - - - 12.

12. <i>Zemowit</i>	-	861.	Królestwem przyjął za
13. <i>Leszko IV.</i>	-	892.	sprawą <i>Dąbrowki</i> żony
14. <i>Zemomyśl</i>	-	913.	swey - - - 965.
15. <i>Mieszko</i> albo <i>Mieczysław I.</i>	Wiarę z całym		Panował lat 27.

PERYOD II. Od *Bolesława Chrabrego* panowanie osiąga-
jącego Roku 992. a Koronę od *Ottona* trzeciego
Cesarza *Rzymskiego* ofiarowaną Roku 1000. otrzymu-
jącego, do *Władysława Hermana*, który na ukaranie
występku *Bolesława śmiałego* od Korony się wstrzy-
mał aż do *Przemysława II.* który znowu sobie Koro-
nę wyjednał Roku 1295. Zamyka lat 303.

Tego czasu Królów czterech, a Xiążąt dzieściu liczy się.

<i>Bolesław I. Chrabry</i>	1000.	ry	-	-	1174.
<i>Mieczysław II.</i>	1025.		Xiążę <i>Kazimierz II.</i>		
<i>Kazimierz I. Mnich</i>	1034.		<i>sprawiedliwy</i>	-	1178.
<i>Bolesław II. śmiały</i>	1058.		<i>Leszko V. Biały</i>		1178.
Przez tego zabity Świę- ty <i>Stanisław Szczepa- nowski Biskup Krakowski</i>	1079.		<i>Mieczysław stary z Le- szkiem białym</i>	-	1200.
dla czego następujący Xiążętami tylko miano- wali się.			<i>Mieczysław stary sam</i>	1202.	
Xiążę <i>Władysław Her- mann</i>	-	-	<i>Władysław Łaskonogi</i>	1203.	
Xiążę <i>Bolesław III.</i>	1082.		<i>Leszko biały</i>	potrze- cie	1206.
<i>Krzywousty</i>	-	1102.	<i>Bolesław V. wstydl- wy</i>	-	1227.
Xiążę <i>Władysław II.</i>	1140.		<i>Leszko VI. czarny</i>		1279.
Xiążę <i>Bolesław IV. kę- dzierawy</i>	-	1147.	Król <i>Przemysław II.</i>		
Xiążę <i>Mieczysław sta-</i>			Koronę wyjednałszy 1295.		
			po trzech miesiącach pa- nowania swego zabity tegoż Roku.		

PERYOD III. *Władysława Łokietka* na Tron ogłoszenie
R. 1296. y tegoż złożenie w R. 1300. uczynione;
potym onegoż przywrócenie do rządu R. 1306. za-
wierający, wyprowadza do *Ludwika Węgrzyńskiego*;
który od *Kazimierza III. W.* ostatniego z *Familii*
Piaśtów Sukcesorem Tronu przeznaczony zszedł nie
zostawując męskiej pći po sobie R. 1382. Zamyka
tyle lat ośmdziesiąt sześć, dico 86.

Tego czasu Królów czterech było, dico 4.

<i>Władysław Łokietek</i> 1296.	lii <i>Piaſtów</i> -	1333.
ale złożony Roku 1300.	<i>Ludwik Węgrzyn</i> Suk-	
<i>Wacław Czeſki</i> Xiążę 1300.	ceſſorem Korony uczy-	
<i>Władysław Łokietek</i>	niony -	1370.
przywrócony na Tron 1306.	Panował lat 12.	
<i>Kazimierz III. Wielki</i>	Bezkrolewie było lat 4.	
Syn jego oſtatni z Fami-		

PERYOD IV. Po upłynieniu lat czterech Anarchii obra-
nie *Jagielly* Xiążęcia W. *Litewskiego* na Tron, rze-
czonego *Władysława II.* y przez onego *Litwy* Na-
rodu przyłączenie do Królestwa; jako też w Sukcef-
sorach panowanie aż do *Zygmunta II. Augusta* wy-
kładający zamyka lat 191.

Tego czasu z *Jagiellońskiej* Familii panowało Królów 7.

<i>Władysław II. Jagiel-</i>	<i>Alexander</i> Brat jego	1501.
<i>to Wielki Xiążę Litew-</i>	<i>Zygmunt I.</i> Brat pier-	
<i>ski</i> - - - 1386.	wſzych -	1507.
<i>Władysław III.</i> pod	<i>Zygmunt II. August</i>	1548.
<i>Warną</i> poległy - 1434.	oſtatni z męskiej Fami-	
<i>Kazimierz IV.</i> 1445.	lii <i>Jagiellończyk</i> zſzedł	
<i>Jan Albrycht</i> - 1492.	bezpomnie Roku 1572.	

PERYOD V. Bezkrolewia krotkie y różnych Pretenden-
tow uſiłowania, Elekcyje, panowania, oraz rozma-
ite powodzenia aż do *Elektorów Saſkich* wywodzący
zamyka lat 125.

Tego czasu Królów ośmiu liczy się, dico 8.

<i>Henryk Walezy</i> , po-	<i>Jan II. Kazimierz</i>	
tym Król <i>Francuſki</i> 1574.	Brat -	1648.
<i>Stefan Batory</i> Xiążę	<i>Michał Korybut Wi-</i>	
<i>Siedmiogrodzki</i> - 1576.	<i>szniowiecki</i> -	1669.
<i>Zygmunt III.</i> razem y	<i>Jan III. Sobieſki</i>	1674.
<i>Szwedzki</i> Król - 1587.	<i>Fryderyk August II.</i>	
<i>Władysław IV.</i> Syn	Elektor <i>Saſki</i> obrany	1697.
jego - - - 1633.	Panował lat 36.	

PERYOD VI. *Xiażat Elektorow Saskich* (w przeplataniu dwukrotnym *Staniława Leszczyńskiego* obranego y ogłoszonego za Króla ustąpieniem) panowanie y odmiany w Elekcyach zachodzące wykładający aż do Roku 1764. (którego to Roku dnia siódmego Miesiąca Września obranym na Tron został *Staniława August z Familii Poniatowskich Herbu Ciołek*; y o-raz Dnia 25. Listopada koronowany w *Warszawie*) liczy lat sześćdziesiąt siedm, dico 67.

Tego czasu Królów panujących liczy się trzech; bo *Staniława Leszczyński* nie panował.

Fryderyk August II.
przywrócony panował.
Staniława Leszczyński
był naprzód obrany w R. 1704.
ale nie panował; y znowu
był obranym R. ale nie 1733.
panował; bo za Królestwo
Polskie Lotaryngią otrzy-
mał przy tytule samym
Króla *Polskiego*; gdzie w
Lunewillu umarł Roku 1766.

wieku swego Roku '89.
Fryderyk August III.
Elektor *Saski* za uświetowa-
niem *Karola VI.* Cesarza,
y pomocą Imperatorki
Moskiewskiej Anny obra-
ny Roku - 1733.
Panował lat 30.
Staniława August
szczęśliwie panujący o-
brany - 1764.

Liczba tedy panujących wynosi

Xiażat wszystkich	-	25.
Krółów zaś	-	26,

CHRONOLOGIA

XIAŻAŹT Y KROLOW POLSKICH
pilnie y dostatecznie wyrachowana ku pożytkowi Młodzi Roku 1766.

- I. Od Narodzenia *Chrystusa* Pana do początkow Królestwa *Polskiego* pospolicie liczy się lat 550.
- II. Od *Lecha* pierwszego, który rzucił fundamenta Narodu Roku wspomnianego, do obrania *Piaśta* w *Kruszwicy* przypadającego w R. 842. upły-
nęło lat - - 292.

III.	<i>Piaſłow</i> Familia do <i>Kazimierza III. W.</i> ofatniego z swey Linii Dziedzica śmierci, który umarł Roku 1370. panowała y rządziła Państwem lat	528.
	Bezkrolewia albo Anarchii było po jego zeyściu lat	12.
IV.	<i>Jagiellońska</i> Familia od przyjęcia Wiary świętey przez Xiążęcia <i>W. Litewskiego</i> z całym krajem Roku 1386. do zeyścia <i>Zygmunta II. Augusta</i> ofatniego z swey Familii, który zszedł R. 1572. panowała lat	186.
V.	Różnych Królów, to z Cudzoziemców, to z Obywatelow Narodowych wybieranych do Korony rząd trwał lat	123.
	Bezkrolewia czyli czasu Anarchicznego między śmiercią, a Elekcyami zachodzącego liczyć się może lat	3.
VI.	Elektorowie <i>Sascy</i> mocą <i>Sanctionis Pragmaticæ</i> do <i>Polskiej</i> Korony promowowani y obrani panowali, aż nakoniec po zeyściu <i>Augusta III.</i> zmarłego w <i>Dreznie</i> Roku 1763. Miesiąca <i>Pazdziernika</i> Dnia 5. w przeciągu Bezkrolewia niemal całorocznym; obranym na Tron został z Rycerskiego stanu <i>Stolnik W. X. L.</i> z Familii <i>Poniatowskich</i> Herbu <i>Ciołek</i> <i>Stanisław August</i> Dnia siódme-go <i>Września</i> Roku 1764. y koronowany tegoż samego Roku Dnia 25. <i>Listopada</i> w <i>Warszawie</i> .	66. 2. liczy się lat czasu tego liczy się lat

x Libris
Comentus

15 m

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKA

00200705835 0

2v18
1557

91(100)
884-1

✓6015

Lietuvos TSR Mokslų Akademijos
CENTRINĖ BIBLIOTEKA

L-18

557